

STAVBNA TIPOLOGIJA

V OBČINI KRANJSKA GORA

2021

Stavbna tipologija v občini Kranjska Gora:
Zgornja Radovna, Podkuže, Spodnje Rute, Log in Rateče

Naročnik:
Javni zavod Triglavski narodni park

V okviru avtorske skupine **Odprti krog** so sodelovali:

Janko Rožič
Gašper Drašler
Janez Poldas
Jonel Količ
Luka Jerman
Patrik Benedičič

Fotografije:
Arhiv Odprtega kroga, razen kjer je drugače navedeno.

UVOD

Občina Kranjska Gora predstavlja skrajni severozahodni konec slovenskega državnega ozemlja, kjer se slovenski svet srečuje z italijansko-furlanskim in nemškim.

Leži globoko v alpski pokrajini, med pogorji Julijskih Alp in Karavank, v porečju Save Dolinke, osrednjo os in poselitveno območje pa predstavlja Zgornjesavska dolina ob osrednjem vodotoku, reki Savi.

Središče je Kranjska Gora. Naselje je nastalo s poselitvijo Slovencev s Koroškega in se je prvotno imenovalo Borovška vas.

Mejnik v gospodarskem in kasneje turističnem razvoju območja pomeni odprtje železniške povezave Ljubljana–Rateče–Trbiž leta 1870. Turizem je v 20. stoletju polagoma postal osrednja gospodarska panoga. Najprej se je razvijal poletni turizem s pohodništvom, alpinizmom in splošno ponudbo zdravilnega gorskega okolja, že med obema vojnama pa tudi zimski turizem. Smučišče v Kranjski Gori in Podkorenu je kljub razmeroma majhnemu obsegu mednarodno poznano, tako kot tudi dolina Planica v bližini Rateč z znamenitimi smučarskimi skakalnicami; obe prizorišči gostita vsakoletno tekme najvišjega ranga.

Zgornjesavska dolina z okolico tvori tudi severni rob Triglavskega narodnega parka in kljub intenzivnemu in včasih stihijskemu turističnemu razvoju še vedno pomeni pokrajino prepleta kulturne in naravne dediščine, z neločljivim prepletom grajenih struktur, obdelanih in pašnih površin ter slikovite in divje naravne krajine.

Mala Mojstrovka

Velika Mojstrovka

Travnik

Visoka Ponca

Mala Ponca

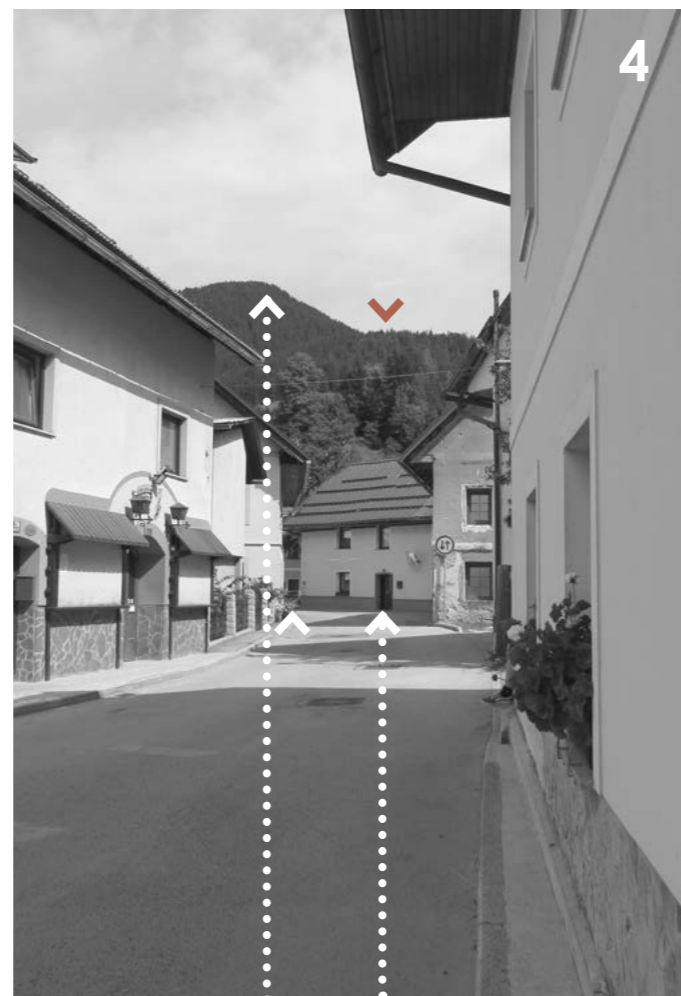
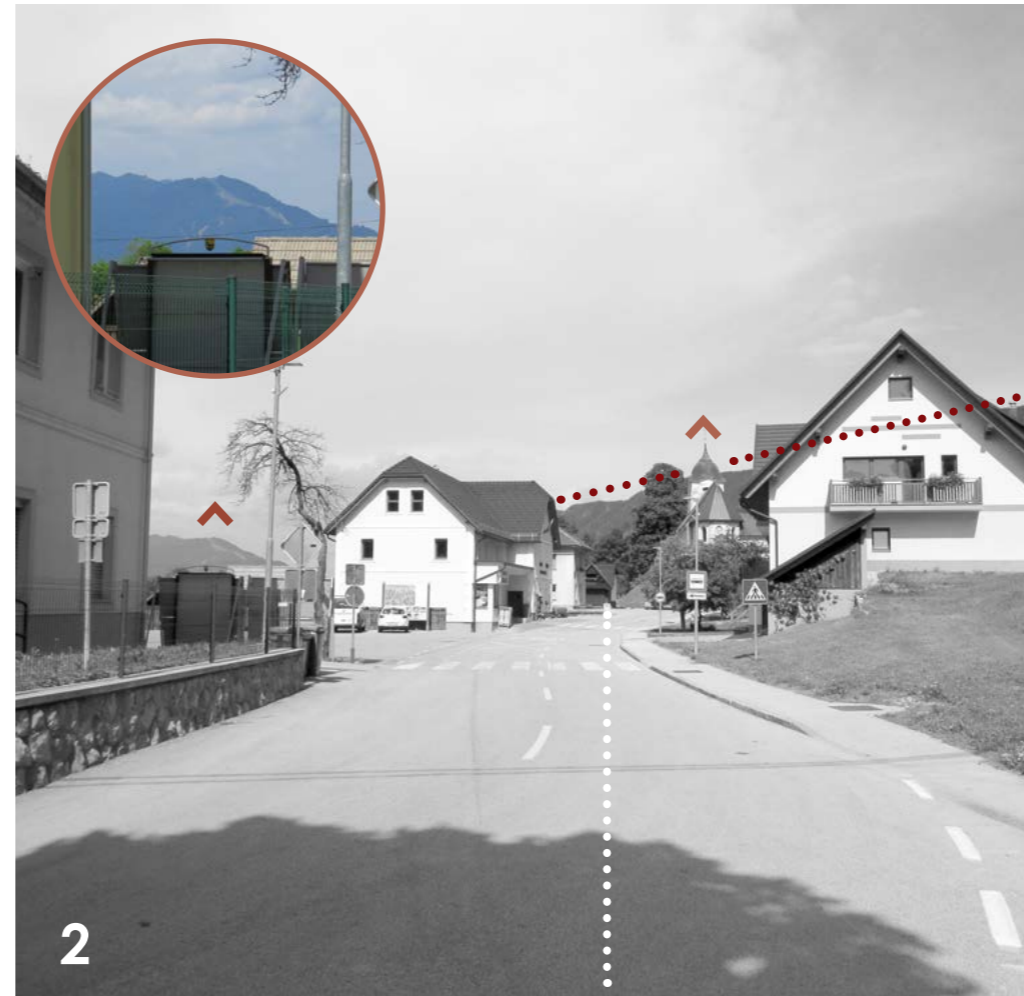

RATEČE

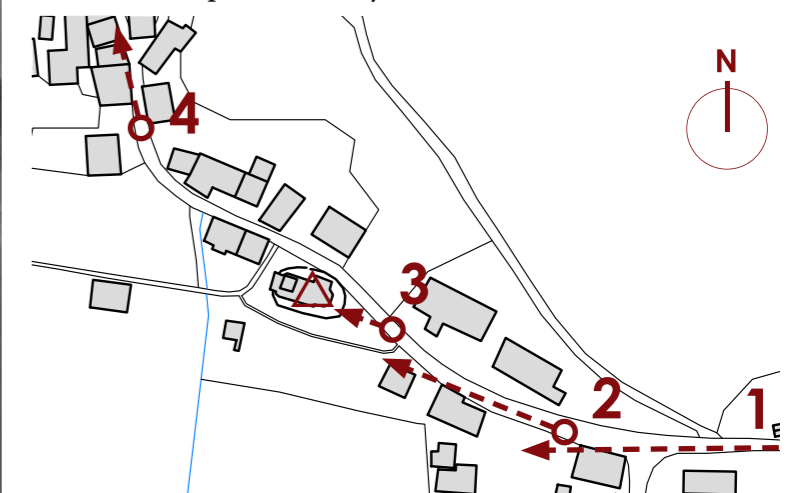
Dostop proti središču Rateč s severozahoda, iz smeri tromeje. Os ceste, ki se odpira proti vaškemu središču, je naravnana na najvišji vrh gorskega grebena Velike Mojstrovke v ozadju. Sleme hiše se postavi pod vrh Travnika, iznad hiše na desni pa se dvigujejo vrhovi Ponc.

PROSTORSKI PRINCIPI

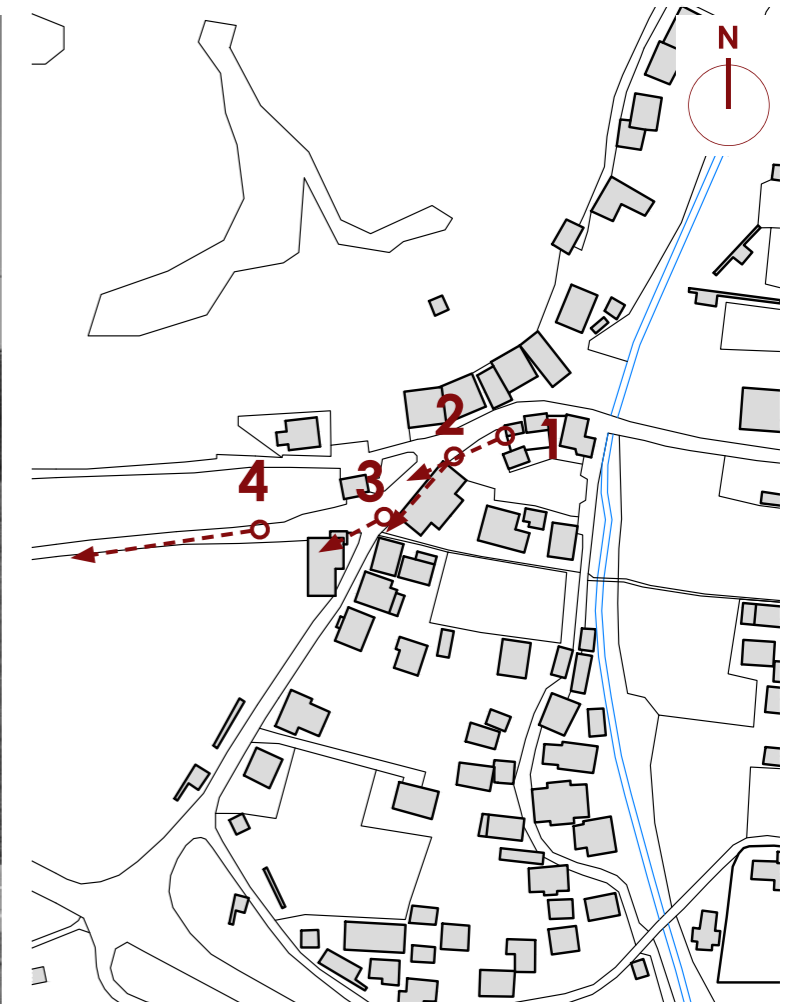
- 1 Ob prihodu v vas po stari cesti se nad streho doma krajanov, ki je bil zgrajen kasneje in delno zapira pogled, še vedno pokaže zvonik cerkve Sv. Tomaža, starejše izmed obeh cerkva.
- 2 Na križišču pod lipo na vzhodnem vstopu v vas se v vrzeli med šolo in trgovino pokažejo Višarje – cilj pomembne romarske poti ki je stoletja potekala tudi skozi Rateče. Desno, ob cesti med trgovino in stanovanjsko hišo, pa je na manjši vzpetini župnijska cerkev Sv. Duha, streha njenega zvonika sega preko horizonta. Tako se ob vstopu v vas sočasno pokažeta dve simbolni (sakralni) središči, regionalno in lokalno. V osi ceste na levi strani župne cerkve, se odcepi izjemno privlačna poljska pot med vrtovi po južnem robu vasi. Pred zgraditvijo doma krajanov in stanovanjske hiše za njim se je na sredini med obema duhovnima poudarkoma videla tudi cerkev Sv. Tomaža, v kateri je bil najden Rateški rokopis.
- 3 Ko se po glavni cesti približamo cerkvi, se v osi cerkvene ladje iz perspektive pešca izenačita vrh strehe nad absido in vrh zvonika, slednji se tako na ključni točki skrrije pogledu, absida pa obdrži dvojni poudarek.
- 4 Izpred vhoda hiše Pri Tarušu se levi rob ulice znajde pod vrhom Kope. Naravni poudarek tako zopet označuje globino ulice in prehod, ki tu za vogalom vodi na glavni trg. Globoko v prehodu se lepo pokaže tudi okno hiše. Kar je lep kontrast vratom hiše, ki pod nižjim robom horizonta držijo os ulice. Lepo je izpostavljeno tudi okno hiše na desni strani. Triptih dveh oken na robovih in vrat na sredini je tudi globinsko stopnjevan, kar dodatno poudarja smer gibanja proti središču vasi.
- 5 Izpred Mlinarjeve hiše na trgu se odpre pogled v ulico globoko proti zahodu, v tej smeri se v precepu med strehama v višini slemena pokažejo Višarje, tako da je pogled iz središča vasi usmerjen naravnost k cilju romarske poti na Višarje.

PROSTORSKI PRINCIPI

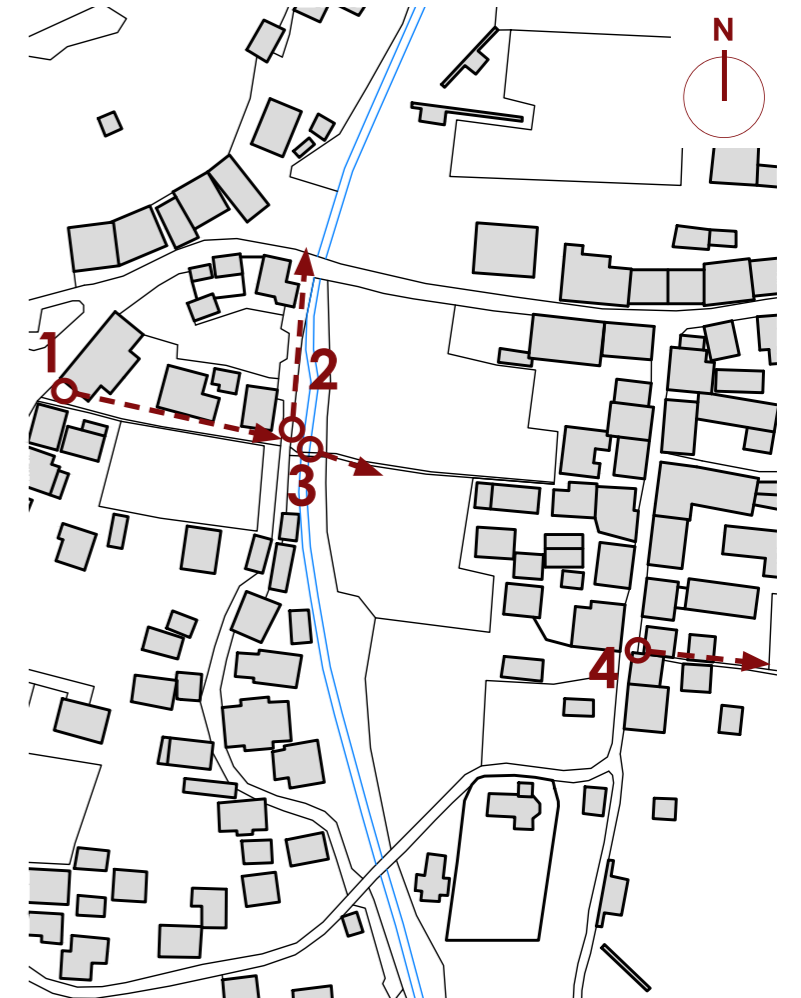
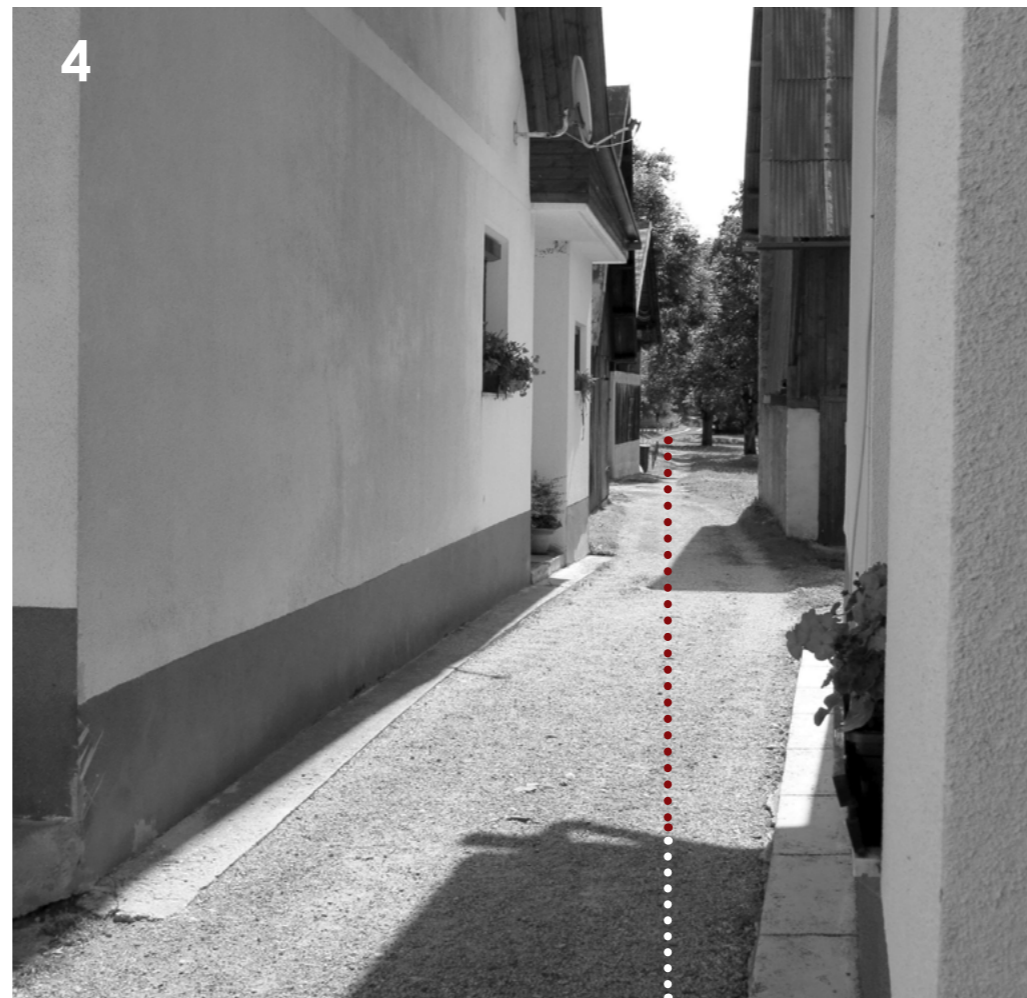

- 1 Izpred vhoda v gostilno Pr Šurc v osi poti stoji kapelica sv. Antona Padovanskega, poravnana z vogalom gostišča za njo. Križišče je poudarjeno tudi z mogočno lipo v sredi. Na levi strani se poravnata streha skednja in breg v ozadju.
- 2 Vzporedno z začetkom hleva kmetije Pr Kranjc: v osi ceste se nad zaključkom slemena domačije pokaže vrh Ponče. Viden je tudi celoten vhodni portal hiše Pr Krevt, ki je izjemoma postavljen na čelno fasado. Tudi strešini hiš se navidezno stakneta. V izteku ceste, med Krevtom in restavracijo, se vidi iztek na polja s kozolci in košatim drevesom.
- 3 Ob kapelici se cesta proti zahodu v osi usmeri natančno na Višarje. Cilj romarske poti je torej viden in podarjen na začetku, v središču in na koncu vasi.

PROSTORSKI PRINCIPI

- 1 Med domačijama nasproti kapelice se začne ozka pešpot, bližnjica, ki med vrtovi in polji povezuje začetek in konec vasi.
- 2 Na križišču poti in ulice se proti severu ulica naravna na Peč, v isti osi je tudi pročelje gasilnega doma.
- 3 Na brvi se nad poslopjem v ozadju v pokaže vrh zvonika cerkve Sv. Tomaža.
- 4 Iz dvoriščne dostopne poti se pot nadaljuje skozi sadovnjake. Ozki prehod med domačijami se odpre v kulturno krajino južnega roba naselja.

PROSTORSKI PRINCIPI

Dostop v vas s severne smeri od Tromeje oz. Peči je izjemen primer uglašenosti s pokrajino in notranjim prostorom naselja.

Smer poti se spreminja tako, da se naravnava na vrhove (izstopa Visoka Ponca) in druge točke na obzorju (horizont, navidezna stičišča grebenov). Skladno s potjo se na te točke poravnava vogali, slemena, vhodi in drugi ključni stavbni elementi.

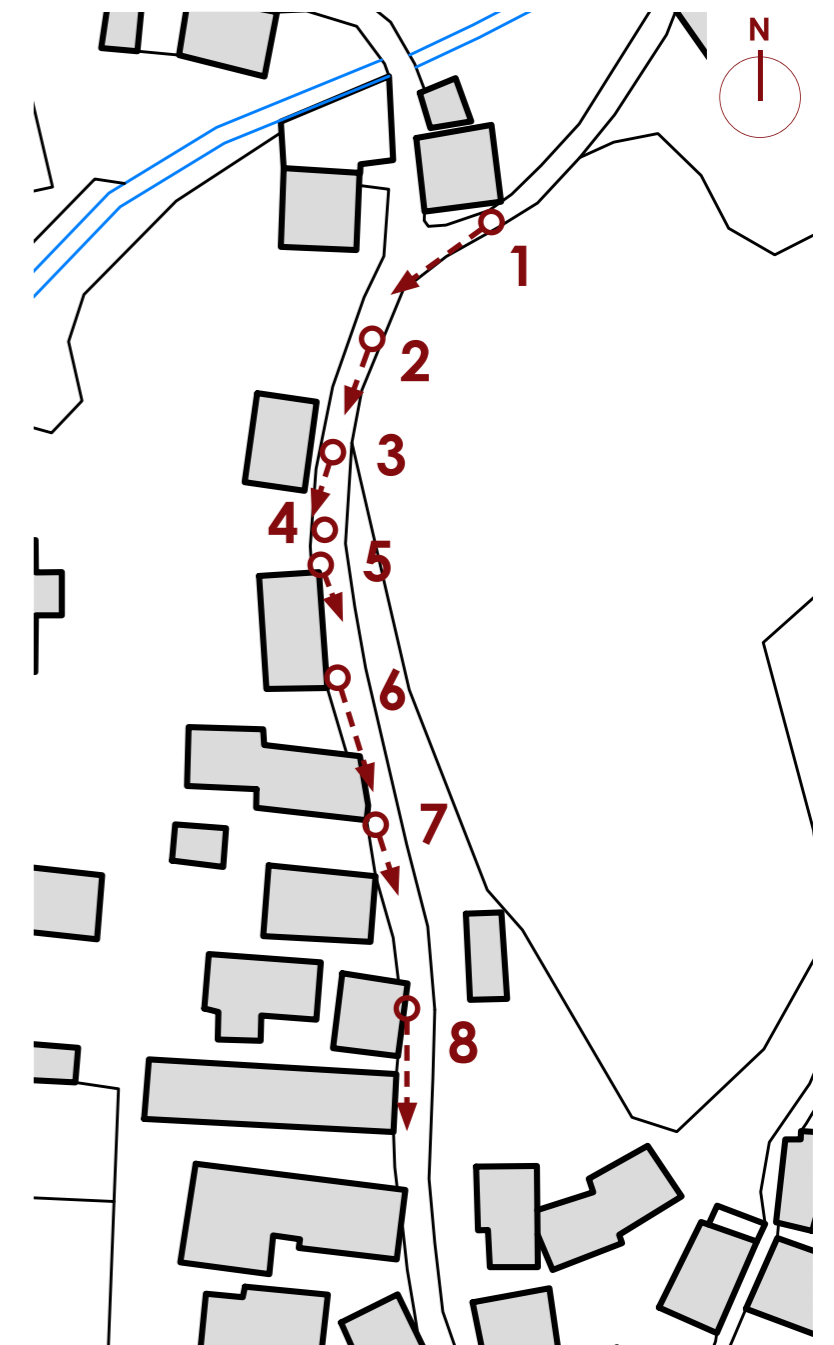
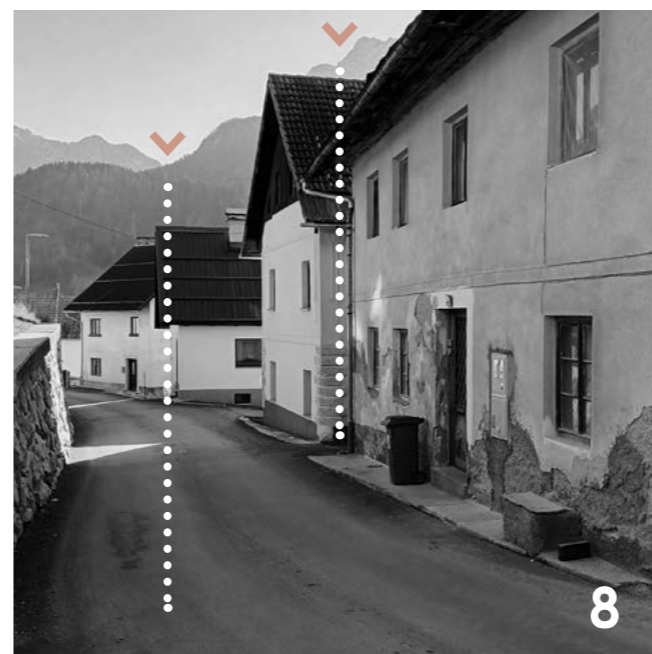
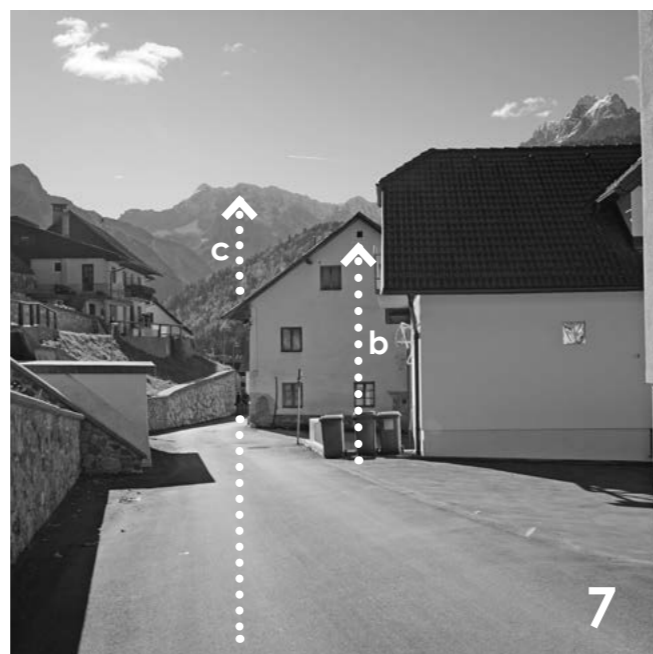
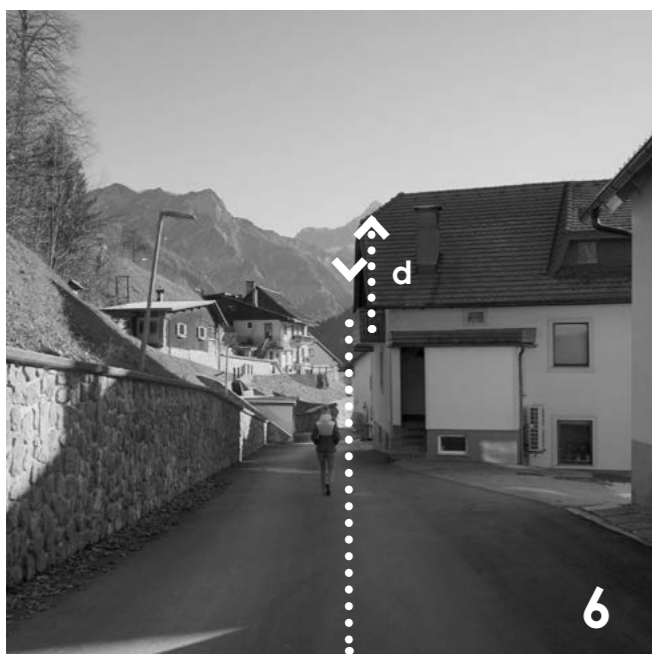
Vrhovi:

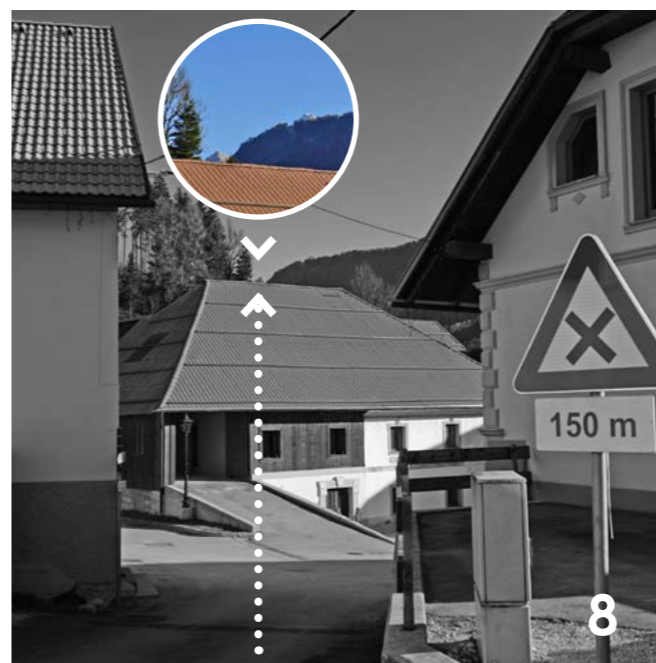
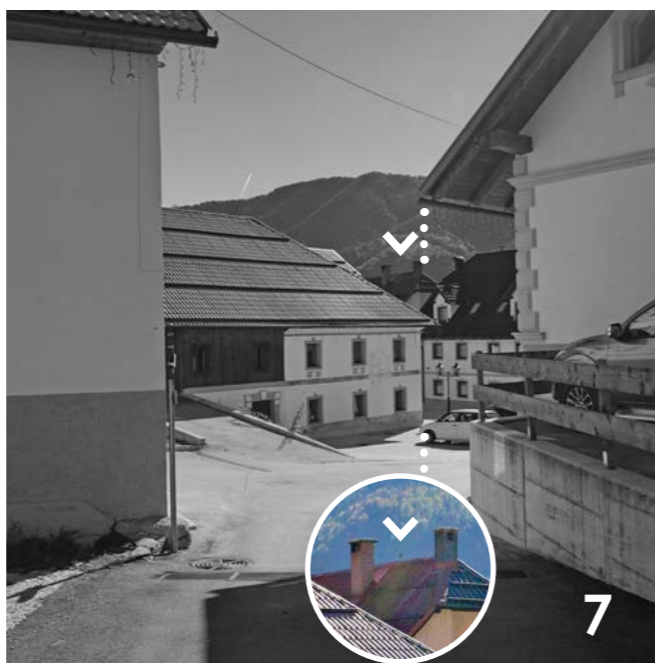
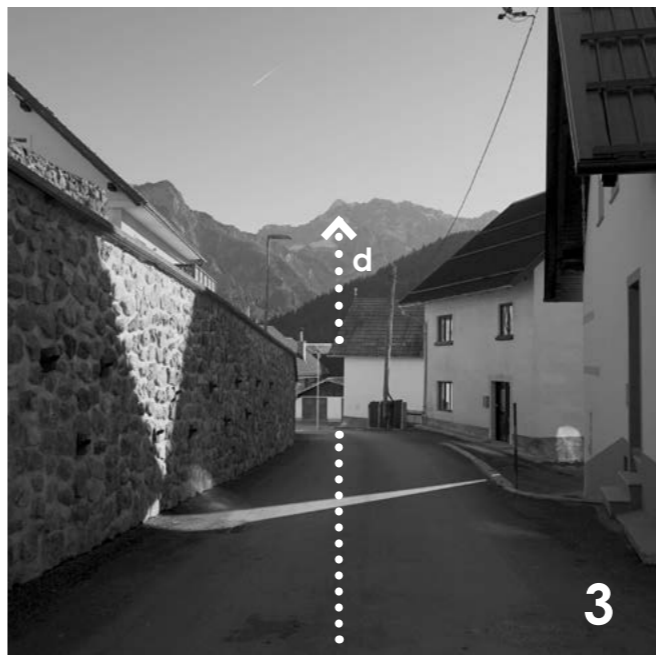
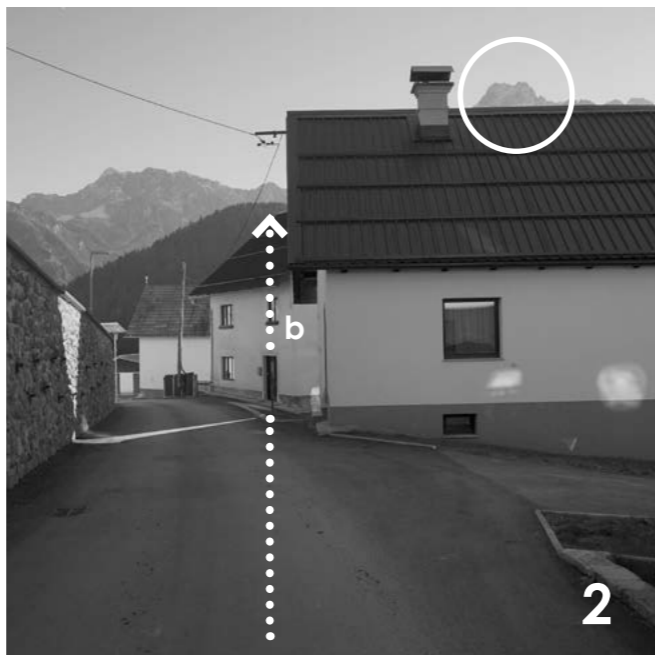
a – Visoka Ponca

b – Travnik

c – Velika Mojstrovka

d – Mala Mojstrovka

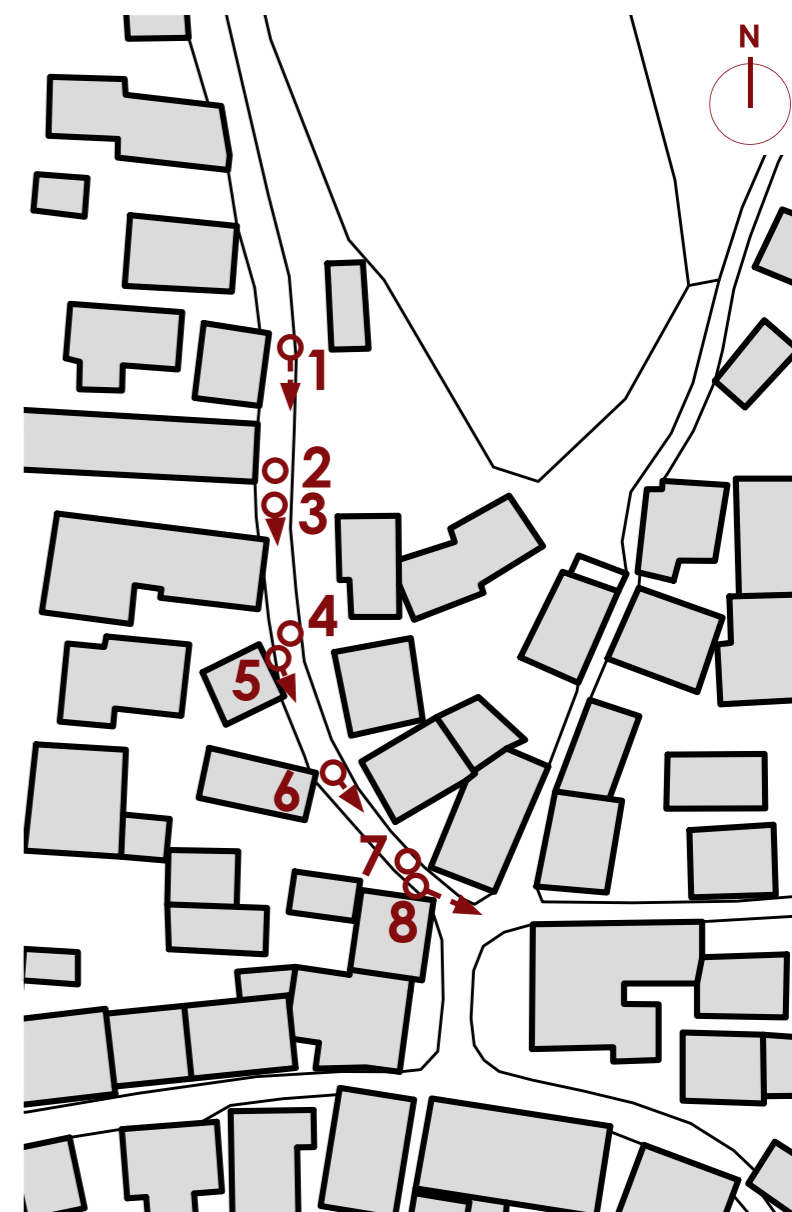

PROSTORSKI PRINCIPI

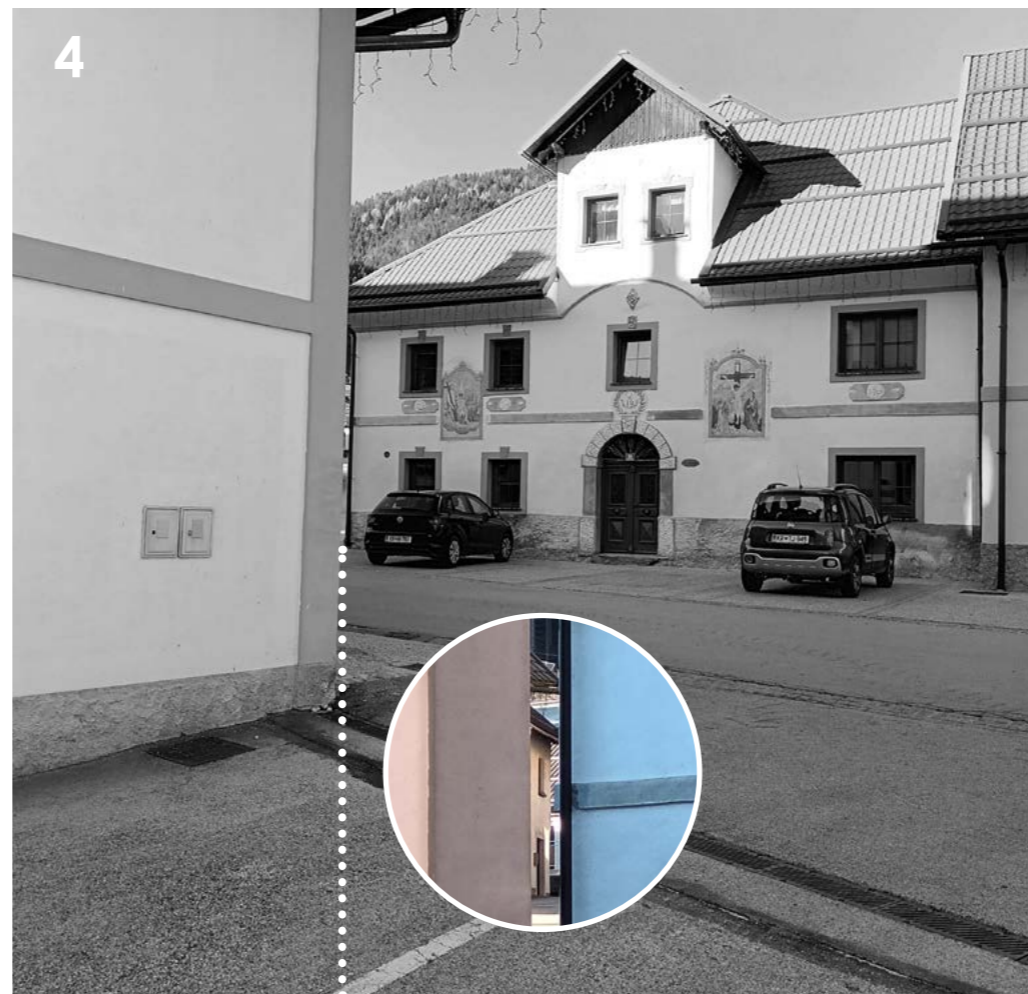
Ko se spuščamo proti središču vasi, se preko trga najprej pokaže vogal Mlinarjeve hiše pod najnižjo točko na horizontu, še pred vstopom po najbližji poti (diagonalno) vidimo v osi tudi izhod iz trga. Če dobro pogledamo se nad stavbami v ozadju pokaže tudi zvonik župne cerkve(5). Tik pred vstopom na trg se vogala stavb na drugi strani trga skoraj stakneta, v reži vmes je os tretje hiše zadaj, nad katero se še zadnjič pokaže konica zvonika. (7). Z desnega roba poti pred vstopom na trg nad streho Mlinarjeve hiše pokuka konica Kuka (8).

Vrhovi:

- b - Travnik
- c - Velika Mojstrovka
- d - Mala Mojstrovka
- e - Visoka peč
- f - Ciprnik

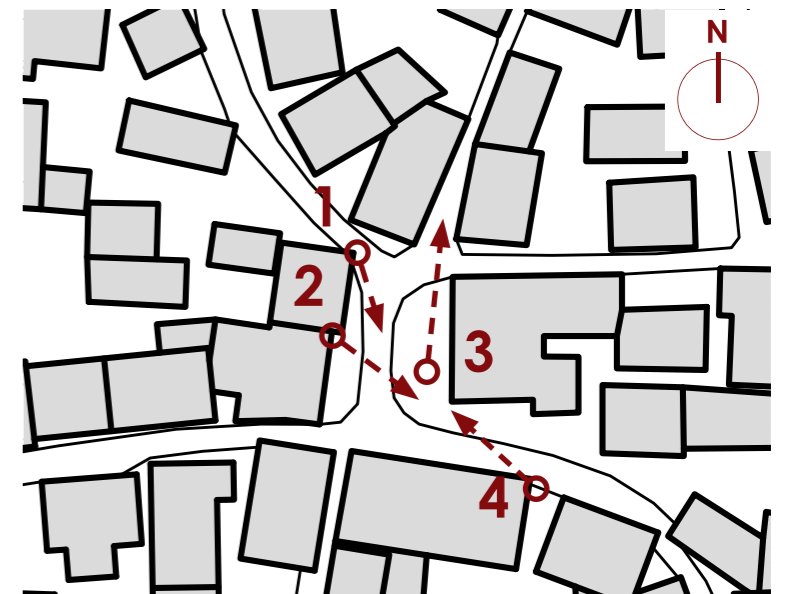
PROSTORSKI PRINCIPI

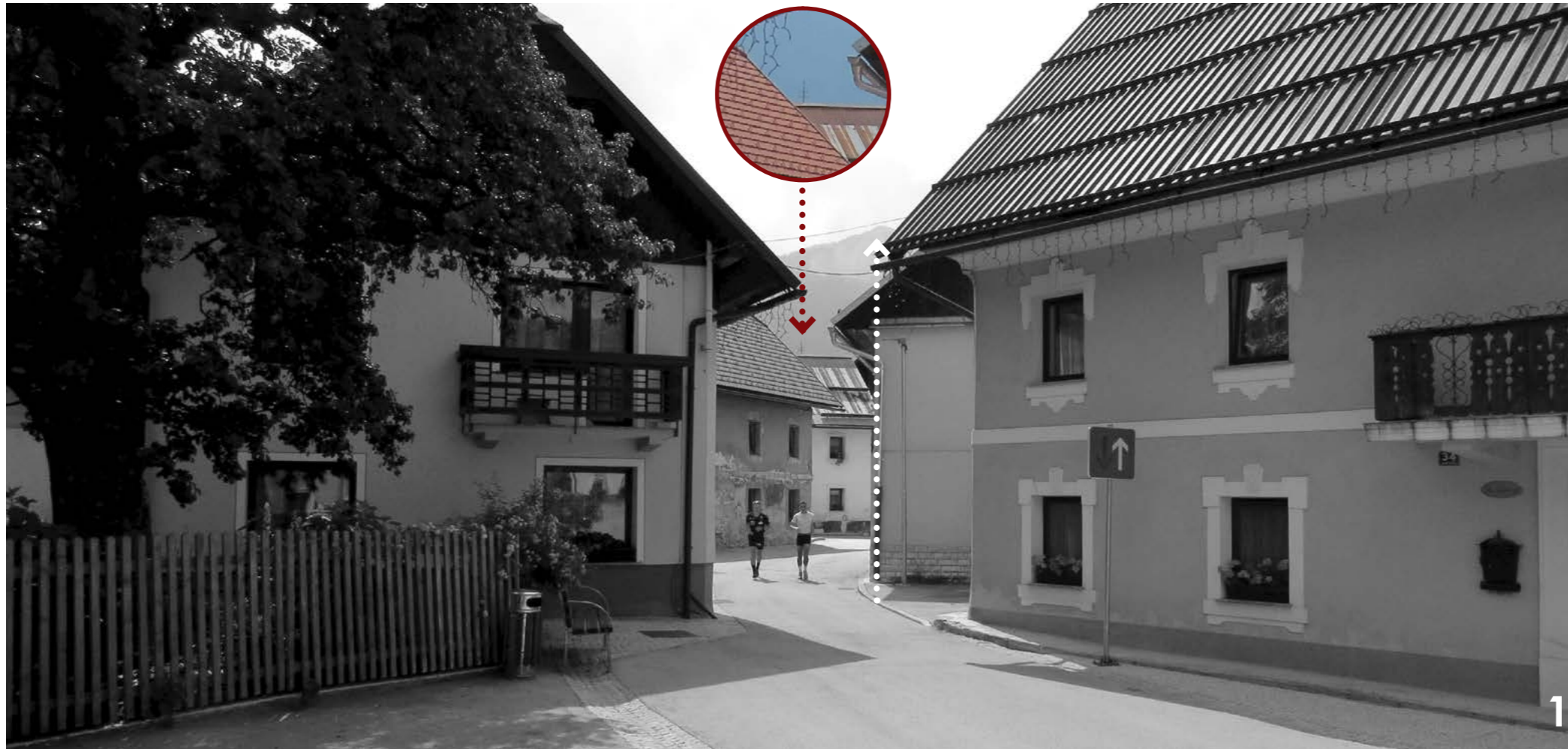
- 1 Ob vstopu na trg se zgoraj odpre izjemen pogled na gorsko verigo Julijcev v ozadju in spodaj globok vpogled v ulico na jugu, kjer se vogal zadnje stavbe na levi poravnava z vogalom prve na desni, podobno kot na sliki 7. Natančno nad vogalom je spet najnižja točka na horizontu in pod njo velik kamen – opestnik. Opestnik poudarja vogal trga in gledano s te točke hkrati deluje tudi kot protiutež gorskemu vrhu Travnika nad njim, v isti osi se nahaja tudi klančina hleva znotraj ulice. Sečišče dveh horizontov in druga najnižja točka je točno nad vhodom v gostilno Pr Žerjavu, katere sleme je po višini usklajeno s horizontom hriba na desni strani. Na levi strani pa sta z vrhovi gora usklajena tudi slemenski zaključek hiše in stik dveh hiš na jugu trga.
- 2 S trga se nad vodnjakom ob pogledu proti vzhodni ulici natančno nad vogalom zadnje hiše in nad najnižjo točko na horizontu lahko vzremo enega od vrhov Špikove skupine globoko v smeri Zgornjesavske doline.
- 3 Ob pogledu izpred vhoda gostilne Pr Žerjavu se točno v vrzeli ulice proti severu pojavi okno hiše v ozadju.
- 4 Izjemen, a nevpadljiv primer natančne naravnave stavb, poti, trga in ulice na isto prostorsko os kot na sliki 7 samo z druge strani, od spodaj navzgor se zgodi med vogalom hiš Pr Zgornjem Mežik in Pr Mlinarju, kjer se skozi ozko režo odpre pogled diagonalno preko trga globoko navzgor po ulici, ki vodi proti Tromeji.

Vrhovi:

- b – Travnik
- c – Velika Mojstrovka
- d – Mala Mojstrovka
- e – Visoka peč
- f – Ciprnik

PROSTORSKI PRINCIPI

- 1 Med zapuščanjem trga v vzhodni smeri, proti cerkvi, se ulica zapira kot zatrep doline. Vogal hiše v osi pogleda navidezno podpira vrh Ciprnika. Nad strehami je viden križ na zvoniku, ki označuje smer gibanja k cerkvi.
- 2 Ozka stranska ulica se navidez zapre, prehod med vogaloma, ki se stikata, je poravnan z vrhom Visoke Ponce.

Rateče so zadnja vas Zgornjesavske doline, če gledamo od spodaj navzgor, in prva, ko jo ugledamo od zgoraj navzdol. Je edina vas, ki leži nad izvirov Save, dobesedno na meji, del je v Sloveniji in drugi del v Italiji. Umaknjena je na severni rob rodovitne ravnice ob vznožje Peči, vrh katere je tromeja med Slovenijo, Avstrijo in Italijo.

Na dnu doline na jugu so polja in v peščenih nanosih pod njimi dolinsko razvodje, v katero se zlivata Trebiža izpod Peči in Karavank s severa in Nadiža, izpod Ponc in Julijskih Alp z juga, nedaleč stran v v Zelencih izvira Sava Dolinka in teče na vzhod. Dolinsko razvodje je izredno redk naravni sestav, v katerem sovpadata dno in vrh doline in v katero se vode stekajo in iz njega izvirajo. Sava Dolinka, ki izvira v Zelencih, dvakrat upraviči ime, ne samo ker teče po dolini, temveč ker tudi izvira iz dna doline. Mnoge meje tukaj so hkrati razvodja in kažejo na starodavni spoj zgodovine in narave.

Tudi cerkev Sv. Tomaža je ena najstarejših slovenskih cerkva, saj vsebuje gotski prezbiterij in romansko osnovo, oba ključna pola srednjega veka, in tudi poznoantično zasnovo. Vendar se ta izjemna zgodba o starodavnih izročilih tukaj še ne zaključijo, kajti prav v tu, v nekdanji krstni cerkvi Ziljske prafare, prvotno posvečeni Janezu Krstniku, se je ohranil Rateški rokopis, za Brežinskimi spomeniki drugi najstarejši pisni temelj slovenskega jezika. Cerkev je prvič omenjena leta 1390, rokopis naj bi bil desetletje starejši, toda vsebina je podobno kot pri Brižinskih spomenikih še bistveno starejša, saj izpisani molitvi Očenaš in Apostolska vera izvirata iz začetka 9. stoletja, torej iz samega začetka slovenskega pismenstva. Naravni izviri in zgodovinski viri so redkokje tako blizu. Starožitnost, tu ni preživela beseda, nasprotno celo starosvetnost je preživela, v pomenu, da je še vedno živa, saj se tu srečujejo začetek reke in počelo zgodovine, izviri in viri, torej svet in svet. Skozi središče vasi vodi stara romarska pot proti Višarjam, o čemer govorijo številne poslikave višarske Marije na fasadah hiš in orientacija pomembnih prometnic. Tudi čudoviti razgledi, ki se tukaj odpirajo na Julijce, niso samo razgledi. Vas je zelo natančno vpeta v naravni okvir, saj se na glavne vrhove gora in poudarke cerkva naravnava tudi ključne smeri ulic in vaškega trga. Prostorski principi, ki naselje povezujejo z naravo in človeku omogočajo orientacijo v ključnih smereh, so v Ratečah izpeljani zares mojstrsko.

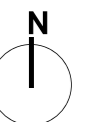

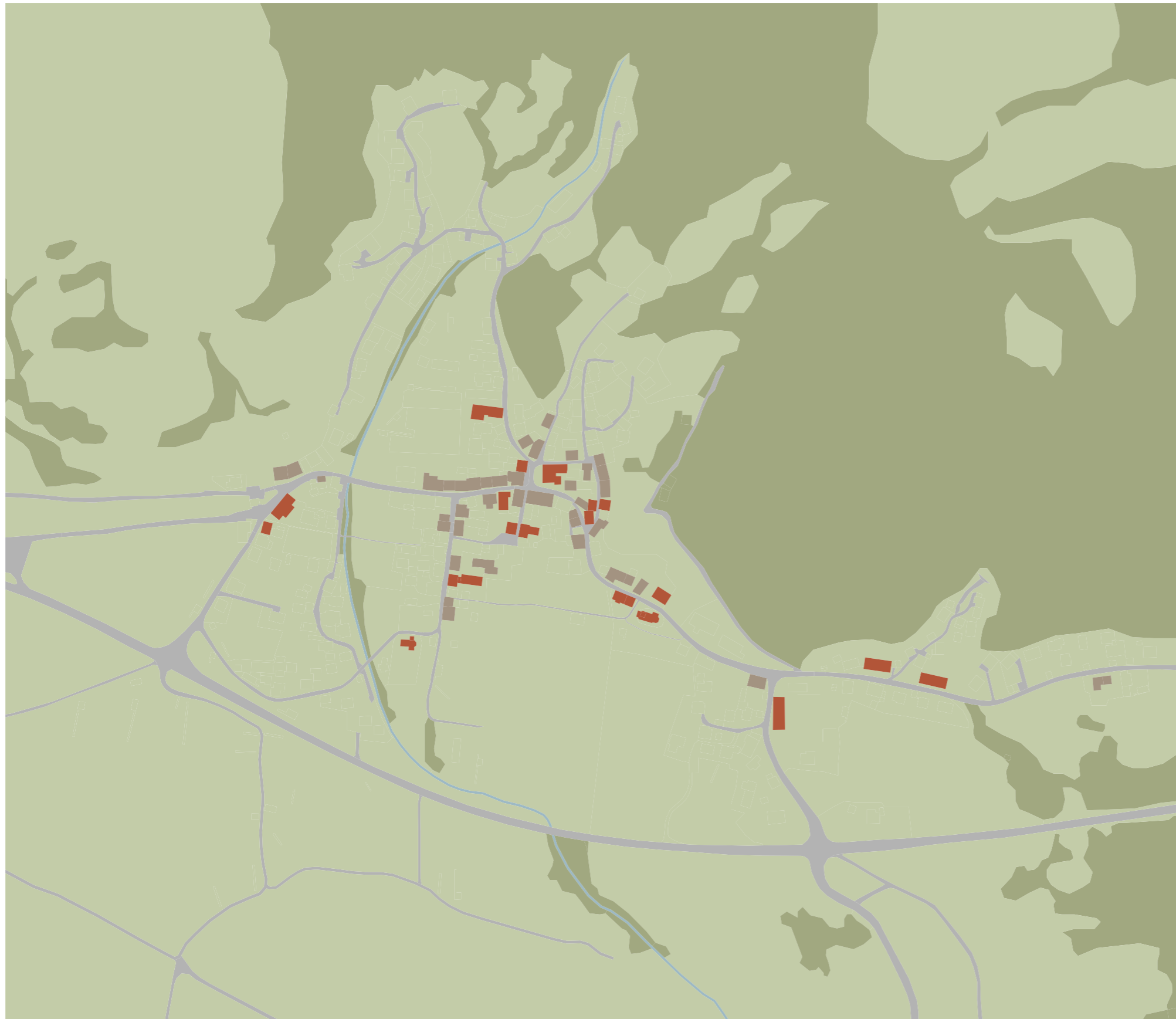
Župnijska cerkev sv. Duha, ki ima izjemno strateško lego, saj zaseda edini griček ob glavni cesti na vzhodnem robu vasi, je bila zgrajena v 16. stoletju. Južno od vasi se vrtovi nadaljujejo v travnike in polja, ki se raztezajo proti pobočjem Macesnovca. V preteklosti je preživetje omogočalo predvsem poljedelstvo, živinoreja s pašo na okoliških planinah in gozd, dopolnjevalo se je s fužinarstvom in železarstvom v Beli peči in na Jesenicah ter rudarstvom v Rajblu.

Z razvojem nordijskega smučanja in popularnostjo tekmo-
vanj v smučarskih skokih v bližnji Planici so tudi Rateče
postale priljubljen športni in gorniški turistični cilj. Z
zavestnim razvojem kulturnega turizma v smeri, ki je zgoraj
nakazana, bi v kraju prišla do izraza še bistveno večja kultur-
na in duhovna vrednost. Ne samo posebni ljubitelji kulture
in slovenskega jezika, tudi šolarji, ki množično obiskujejo
Vrbo in s Prešernom vrh slovenskega jezika, bi upravičeno
lahko nadaljevali svojo ekskurzijo v Rateče tudi na začetek
slovenskega pisanega jezika. Da bi bila izkušnja alpskega
prostora čim bolj polna, bi vmes seveda lahko obiskali
tudi Mojstrano, Kranjsko goro, Podkoren in Zelence ...

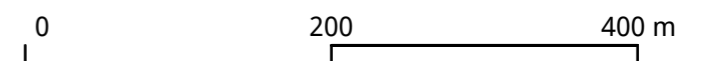

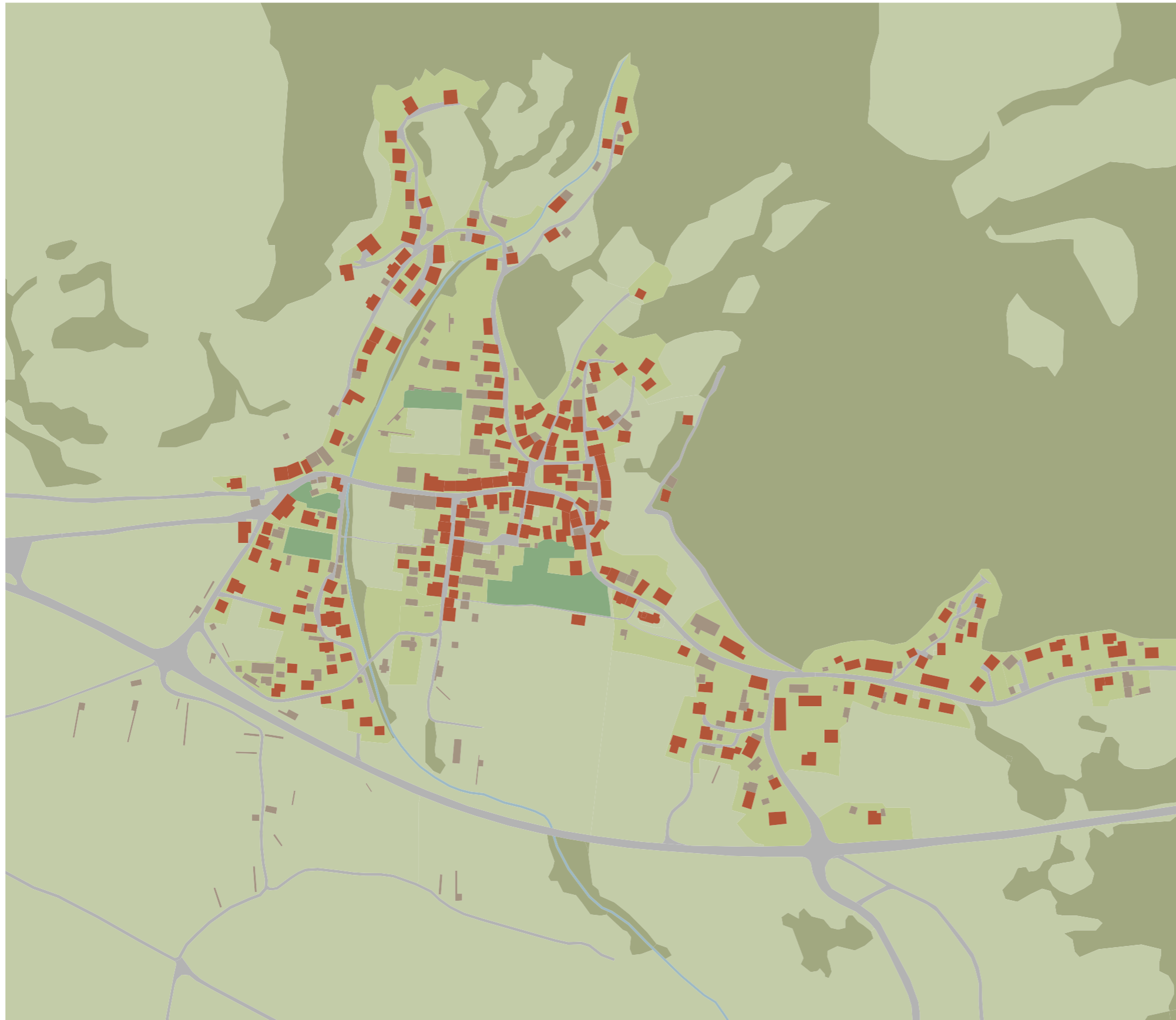
- 1 Rateče danes, pogled od presihajočega jezera Ledine v bližini nekdanje železniške postaje
- 2 Pri kapelici sv. Antona na zahodnem koncu vasi l. 1984 (avtor neznan, arhiv ZVKDS, OE Kranj)
- 3 Središče vasi z okroglim vodnjakom, pred 1966 (avtor neznan, arhiv ZVKDS, OE Kranj)
- 4 Središče vasi s starim koritom, risba Ladislava Beneša iz l. 1880 (arhiv ZVKDS, OE Kranj)

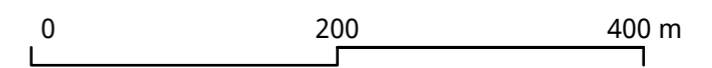

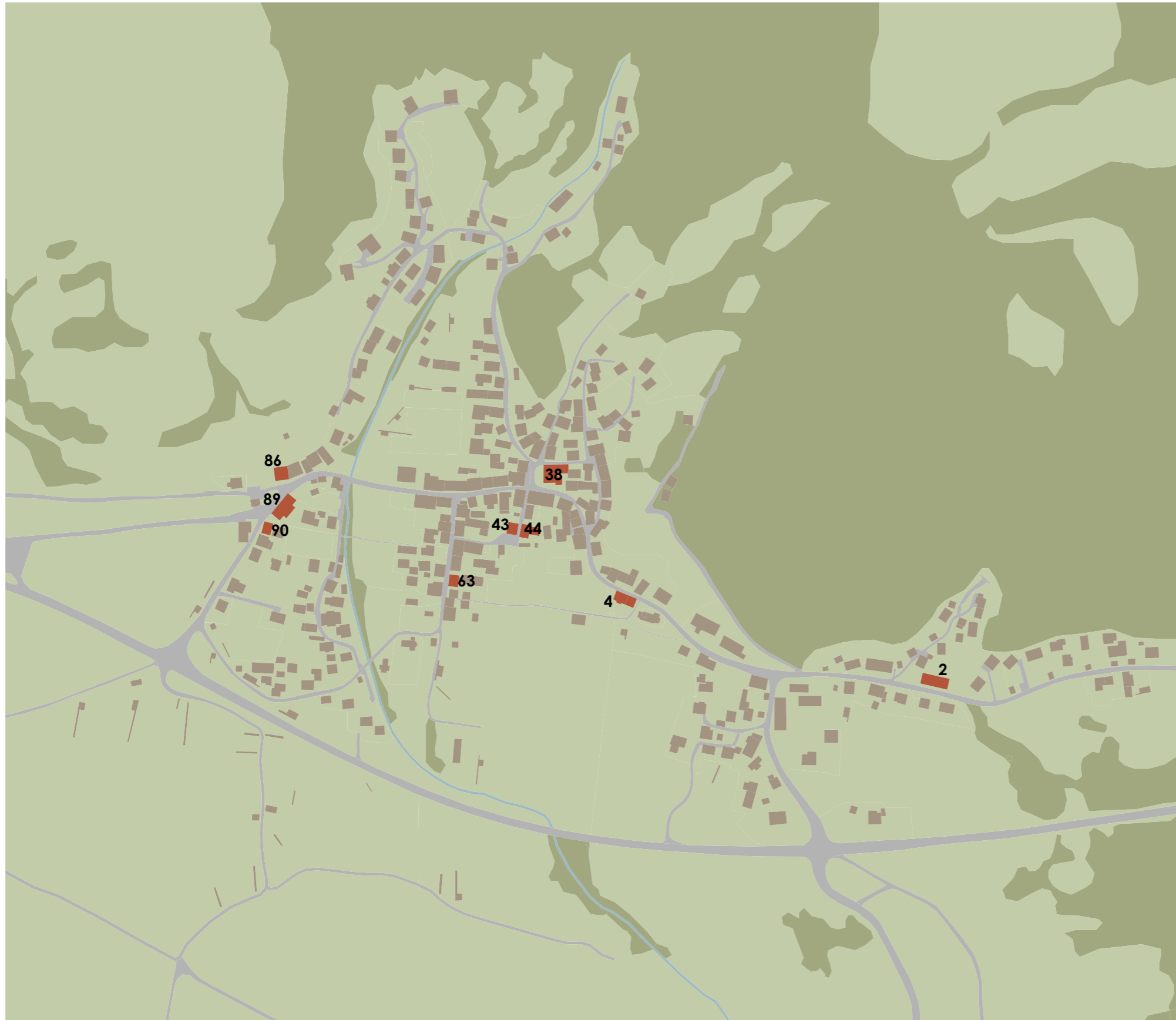
- Pretežno ohranjene starejše stavbe
- Prenovljene ali prezidane stavbe

- sadovnjaki
- vrtovi
- travniki / polja
- gozd
- stanovanjske stavbe
- druge stavbe

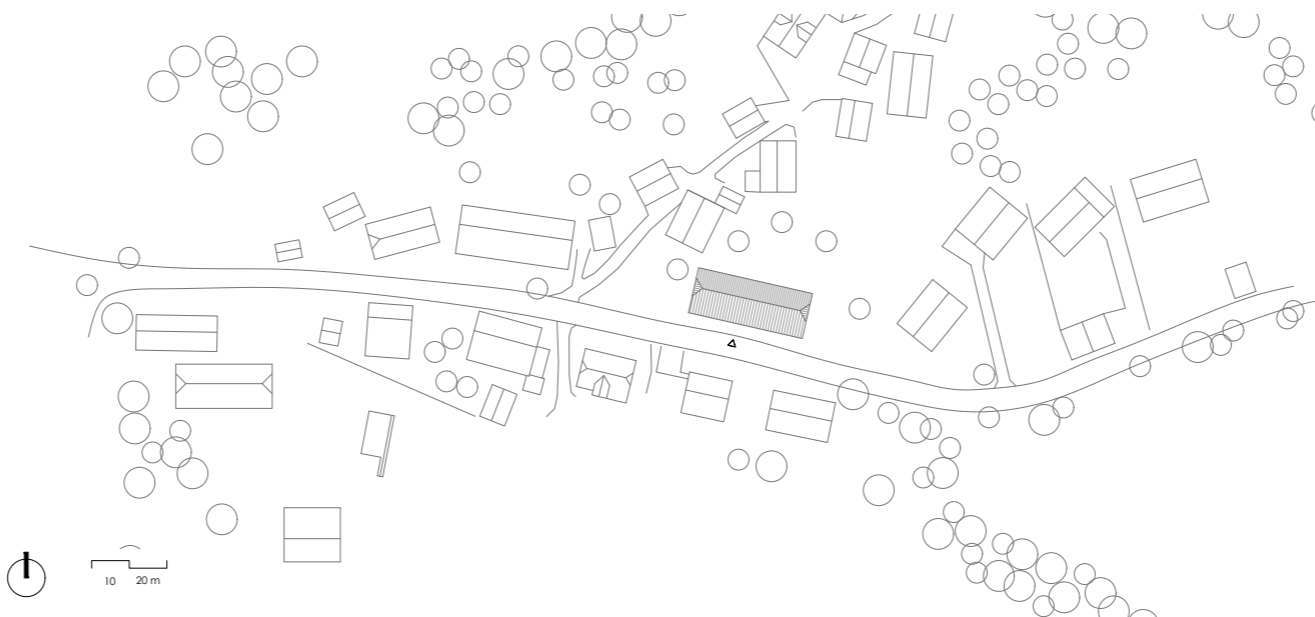
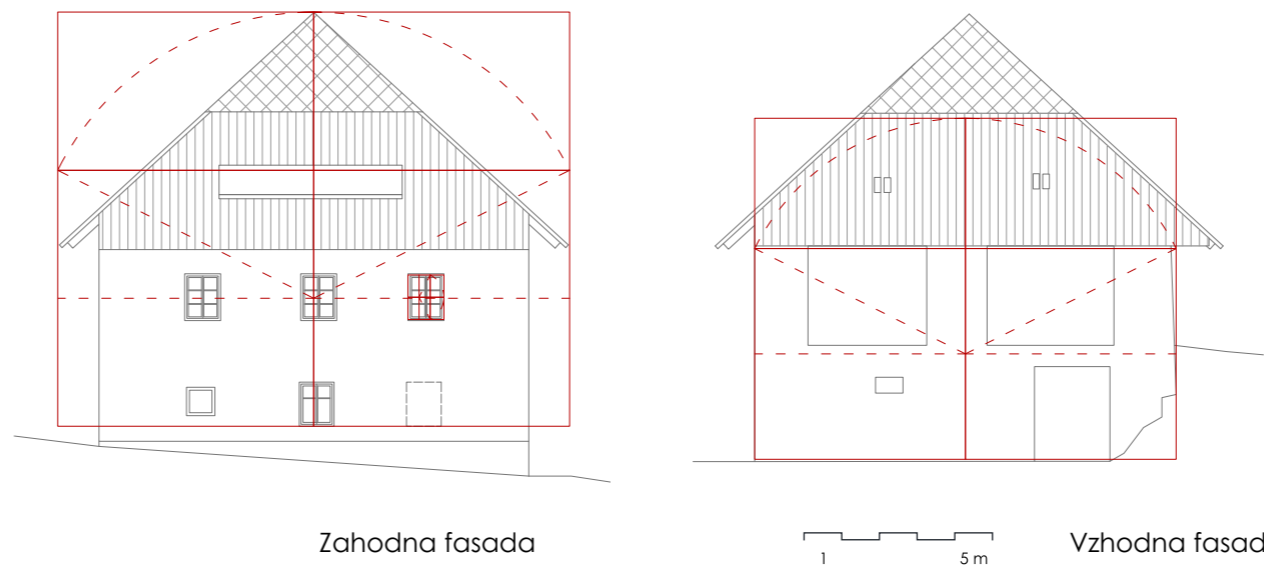
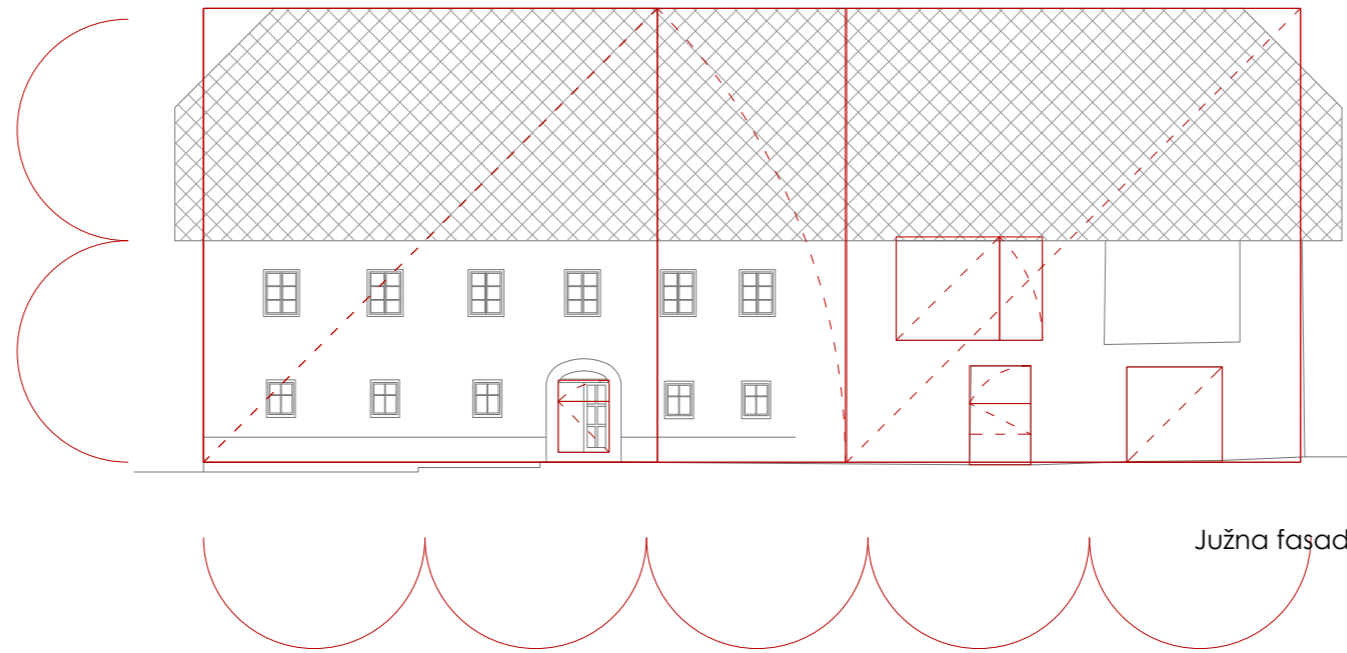

Hišna številka	Domače ime
2	Pr Šumerje
4	Pr Čóp
38	Pr Mlinarje
43	Pr Kajžnk
44	Pr Jervah
63	Pr Spodnjem Mnet
86	Pr Šurc
89	Pr Kranjc
90	Pr Krevt

0 200 400 m

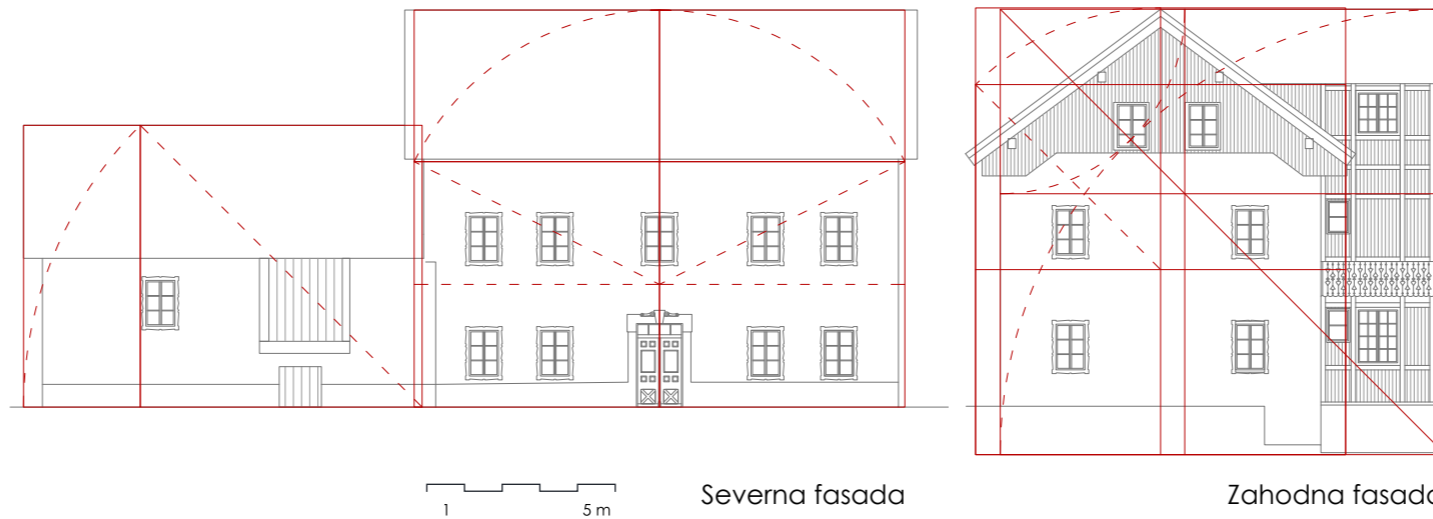
PR ŠUMERJE

RATEČE 2

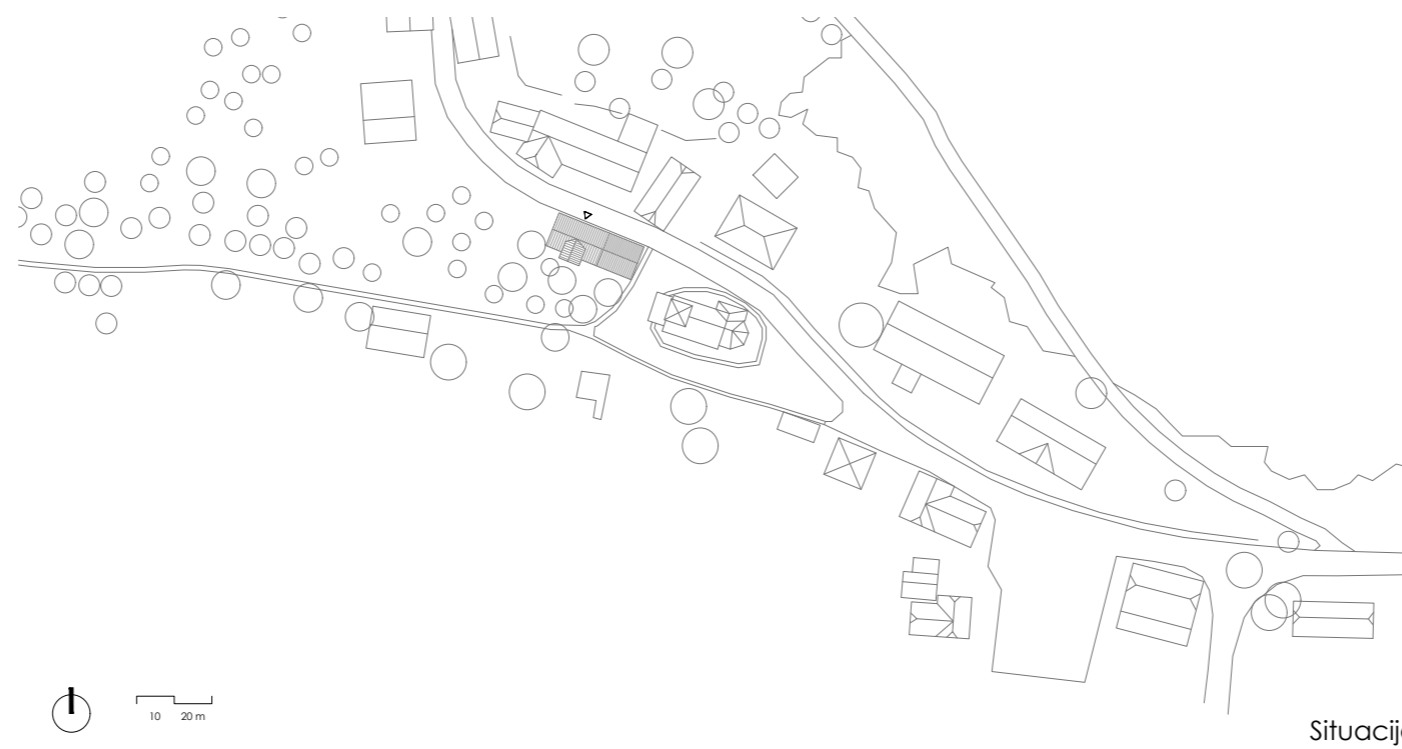

Domačija Pr Šumerje je bila pred izgradnjo obvoznice in širjenjem zazidave enodružinskih hiš proti vzhodu ena prvih domačij ob prihodu v Rateče z vzhoda. Stoji ob cesti na manjšem grebenu, ki sega z obronkov Kališja na severu proti dnu doline. Podolgovata, zidana nadstropna stavba pod eno streho, značilni stegnjen dom združuje bivalni del na zahodu in gospodarski na vzhodu. Na opuščeni gospodarskem delu streho podpirajo široki slopi. Presledke med njimi je nekoč zapolnjeval lesen opaž (stavba je trenutno v procesu adaptacije).

Hiša s pridruženim gospodarskim poslopjem stoji ob glavni poti skozi vas, na eminentni lokaciji tik ob župnijski cerkvi Svetega Duha. Ulična fasada se z razmerji in dimenzijami navezuje na za Rateče značilne nadstropne zidane vaške hiše, južna fasada pa z visokim, v les oblečenim rizalitom poslojju daje značaj počitniške vile.

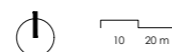

1 5 m Južna fasada

Zahodna fasada

Stavba stoji v središču Rateč, na glavnem vaškem trgu, in ga pomembno sooblikuje. Južna fasada je nadzidana s frčado in skupaj s freskami predstavlja prostorski poudarek ob prihodu na trg z vzhoda ter daje stavbi poseben značaj. Bivalni del domačije je proti jugu in zahodu bogato okrašen s poudarjenimi okenskimi okvirji, venci ter štukaturnim okrasjem fasade. Iz zgodovinskih fotografij je razvidno, da je bila fasada v 19. stoletju skromneje okrašena, tudi frčada nad vhodom je bila manjša. (Levo: fotografija iz leta 1897, avtor neznan vir: arhiv Polda Kolmana, objavljeno v Klinar, K. RAGOR, 2011) Lesena fasada gospodarskega dela pod isto streho na severu je brez okrasja.

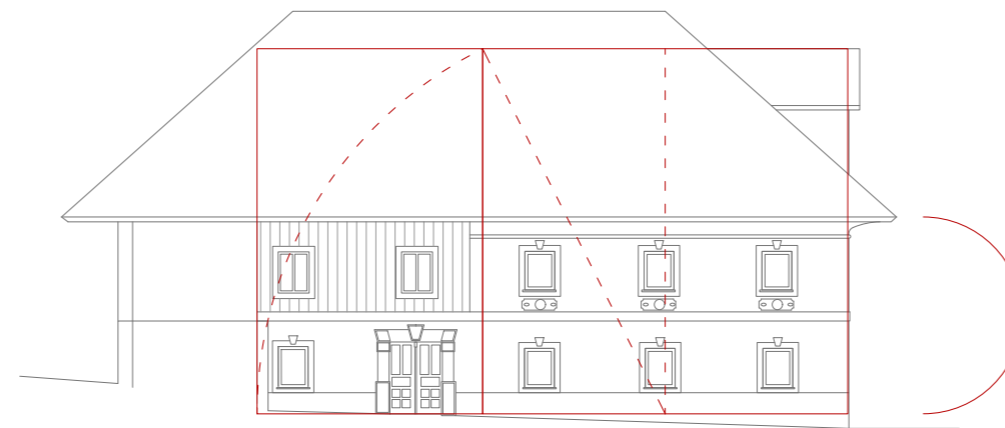

Situacija

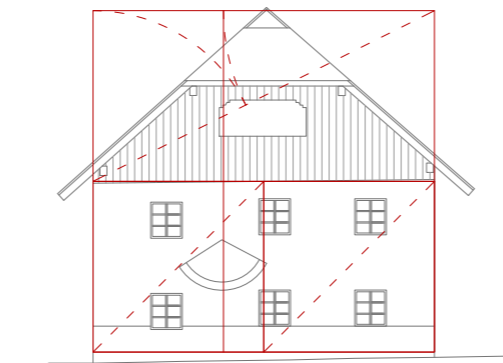
1 5 m Južna fasada

Levo pogled na glavno fasado stavbe zdaj in pred 1966 (foto: avtor neznan, vir: arhiv ZVKDS, OE Kranj)

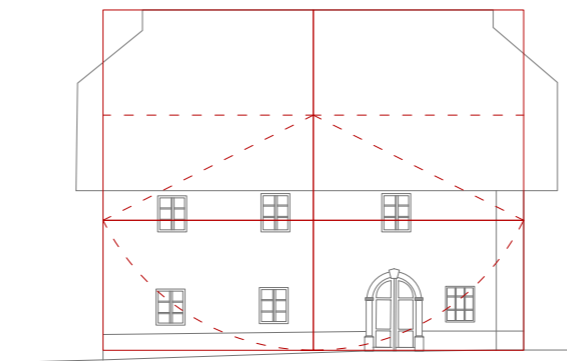
Zahodna fasada

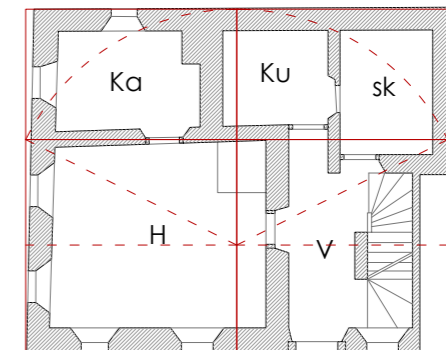
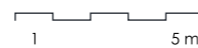

Južna fasada

Kajžnkova hiša stoji na južnem delu ulice, ki poteka skozi vaško središče od severa proti jugu. Strnjena zazidava vaškega jedra se tu srečuje s sadovnjaki, ki obkrožajo vas. Skozi stoletja je bila prvotna lesena hiša večkrat prezidana in razširjena, tako da je zaobjela tudi nekdanj samostojno zidano kaščo. Današnja podoba je dobila v 19. stoletju. Južno fasado krasi slikana sončna ura, vzhodno pa freska sv. Florjana. Leta 2006 je bila hiša obnovljena in preurejena v muzej etnološke dediščine Rateč.

Vzhodna fasada

Tloris pritičja

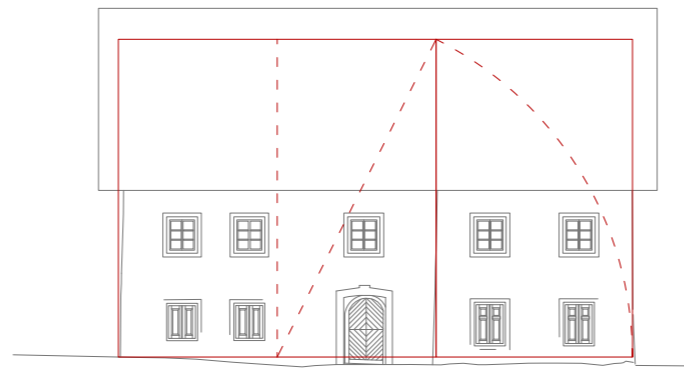
H- hiša _ Ka - kamra _ Ku - kuhinja _ V - veža _ sk - skladišče
▷ vhod v bivalni del

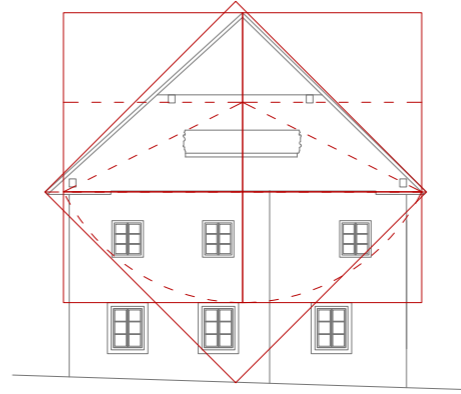
Situacija

PR JERVAH

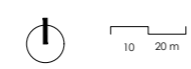
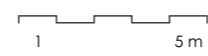
RATEČE 44

Zahodna fasada

Južna fasada

Situacija

Domačija Pr Jervah stoji nasproti Kajžnkove hiše. Sorodna ji je tudi po stavbnem volumnu, a je danes brez značilnih strešnih čopov. Zatrepa sta lesena. Posebnost stavbe je zaokrožen jugovzhodni vogal. Na vzhodni strani stoji prečno na hišo postavljeno gospodarsko poslopje, ki skupaj s hišo na jugu tvori manjše dvorišče.

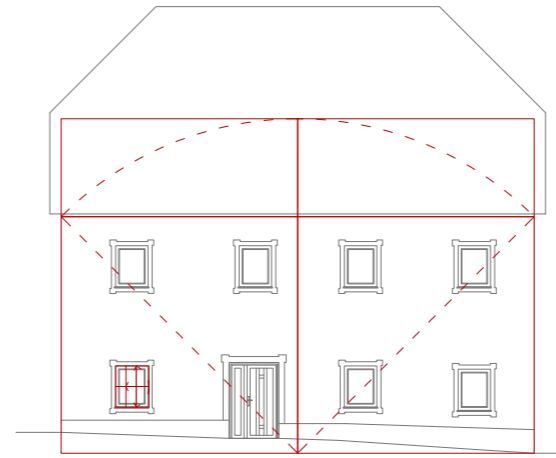
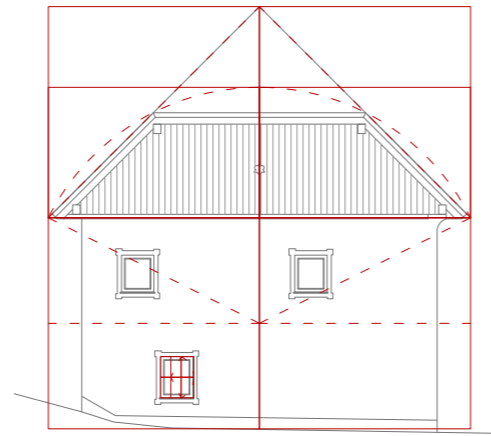

PR SPODNJEM BNET

RATEČE 63

Severna fasada

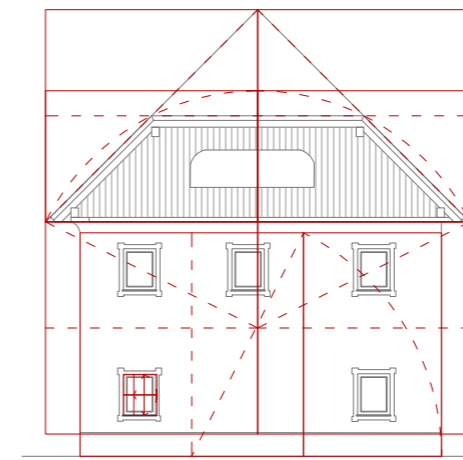

Zahodna fasada

Hiša stoji v nizu ob ulici, ki poteka v smeri sever-jug in povezuje središče kraja s cerkvico sv. Tomaža na jugu. Čokata nadstropna zidana hiša s streho na dva čopa, zatrepna sta lesena. Za hišo je prečno na njo postavljeno gospodarsko poslopje, dvorišče pa se izteka v sadovnjake na vzhodu.

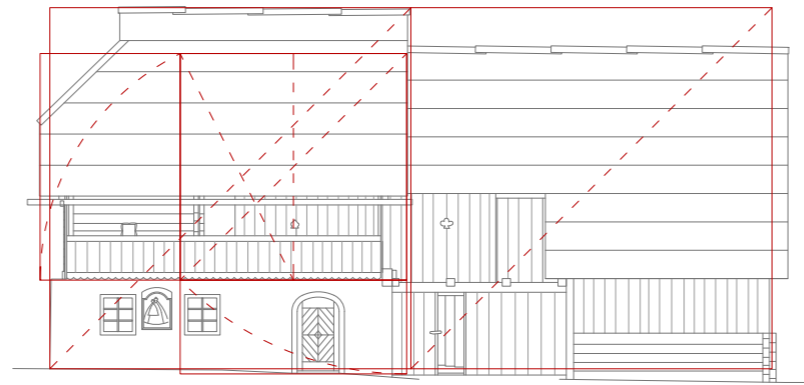

Južna fasada

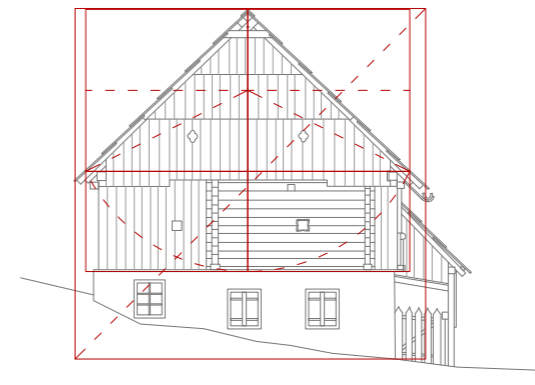

Situacija

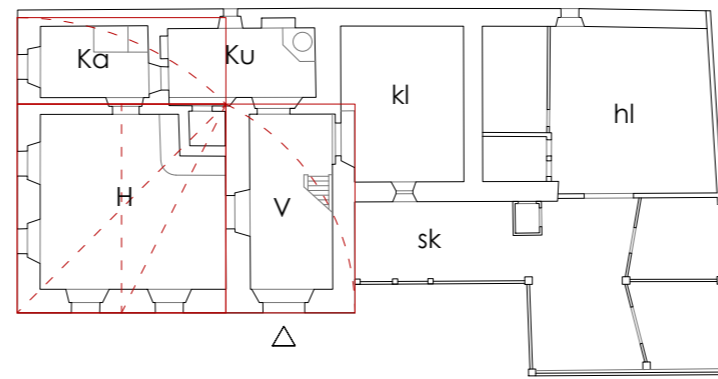

Južna fasada

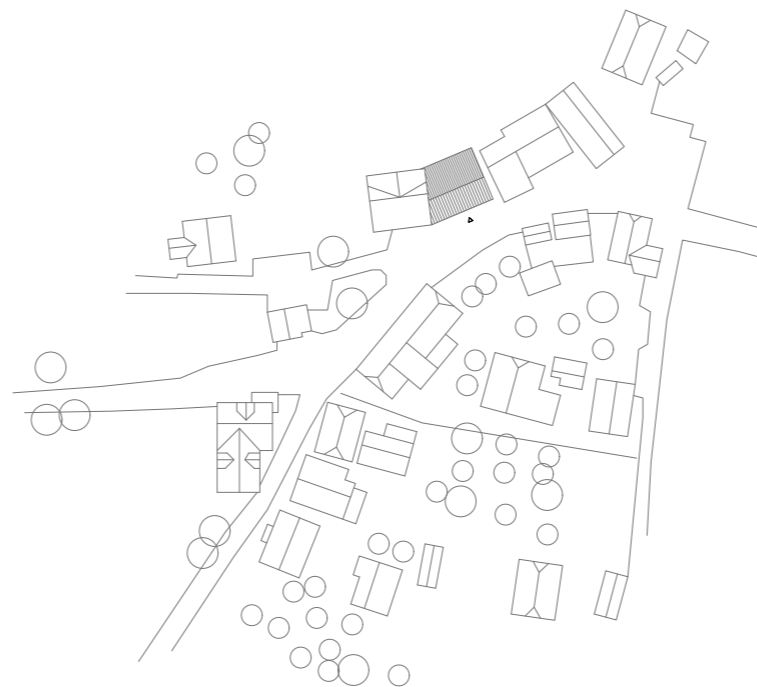
Zahodna fasada

Tloris pritličja

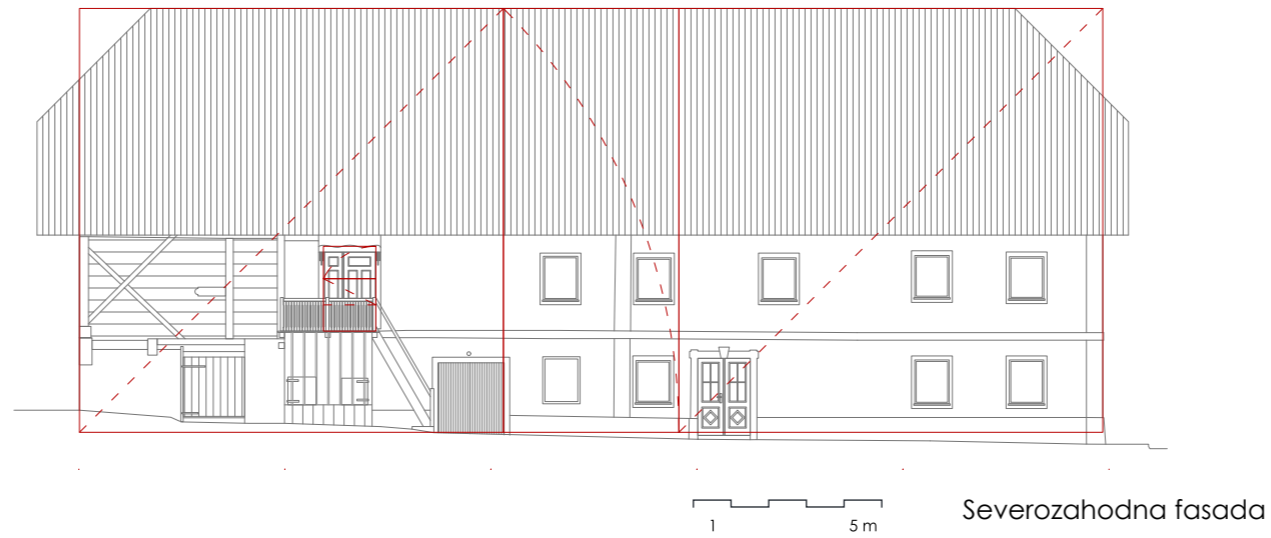
I – izba _ Ka – kamra _ Ku – kuhinja _ V – veža _ hl – hlev _ kl – klet _ sh – shramba _ sk – skladišče
 ▷ vhod v bivalni del ► vhod v gospodarski del

Gostilna Pr Šurc je zadnja stavba v nizu ob cesti, ki vodi iz središča vasi proti zahodu. Freska višarske Marije na fasadi pričuje o pomenu lokacije stavbe ob romarski poti. Današnje stanje gostilne se precej razlikuje od dokumentiranega leta 1957 (vir: F. Šarč, S. Nekrep, arhiv ZVKDS, OE Kranj). Risba prikazuje v pritličju zidano, v nadstropju pa leseno hišo, na vzhod podaljšano z gospodarskim poslopjem. Hiši so ob prenovi na zahodu in vzhodu prizidali nastanitveni oz. bivalni stavbi, zamenjali so tudi streho. Današnje stanje bistveno odstopa tudi od vmesne faze objavljene v knjigi Kmečke hiše v Karavankah leta 1991 na strani 154.

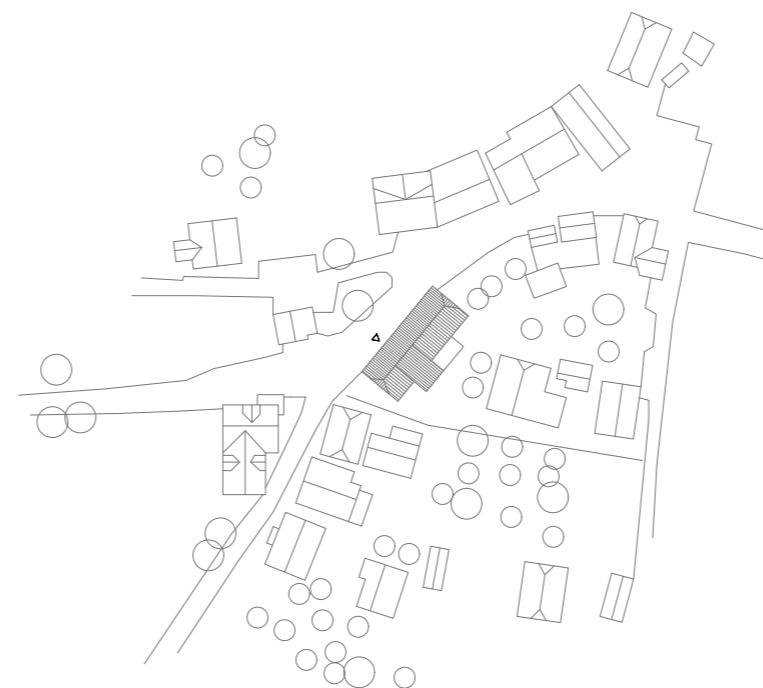
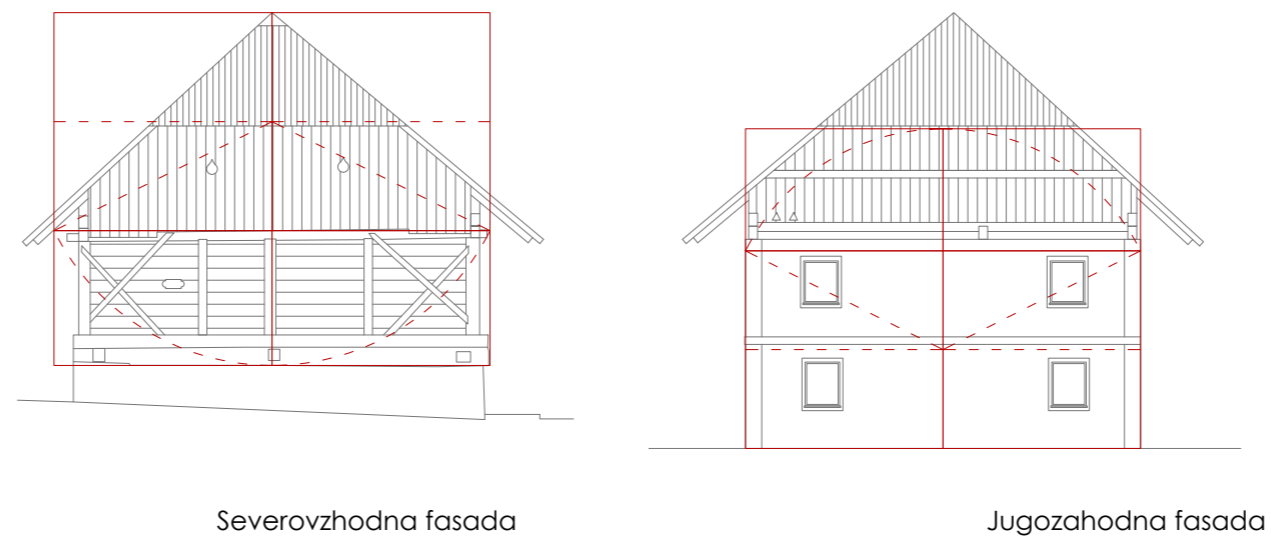

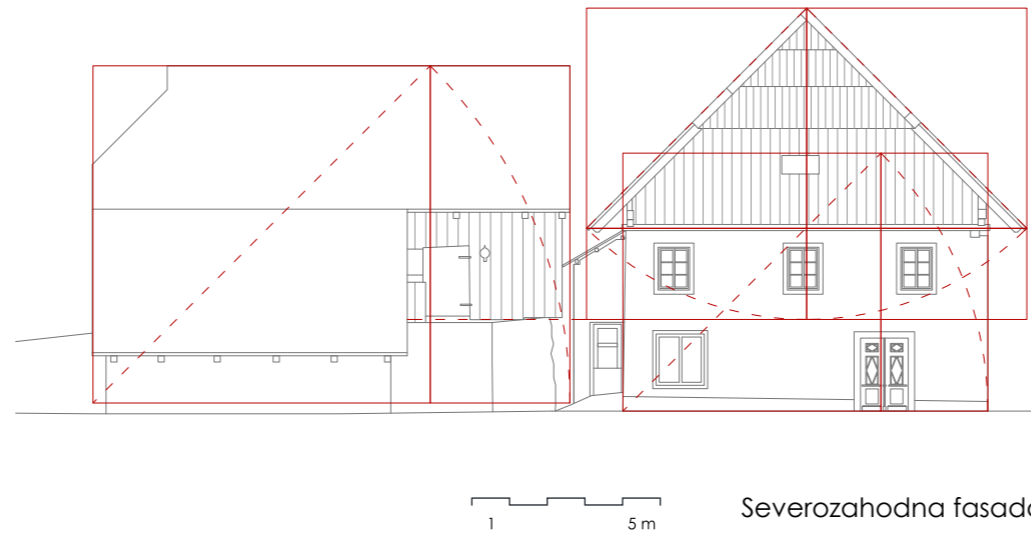
Situacija

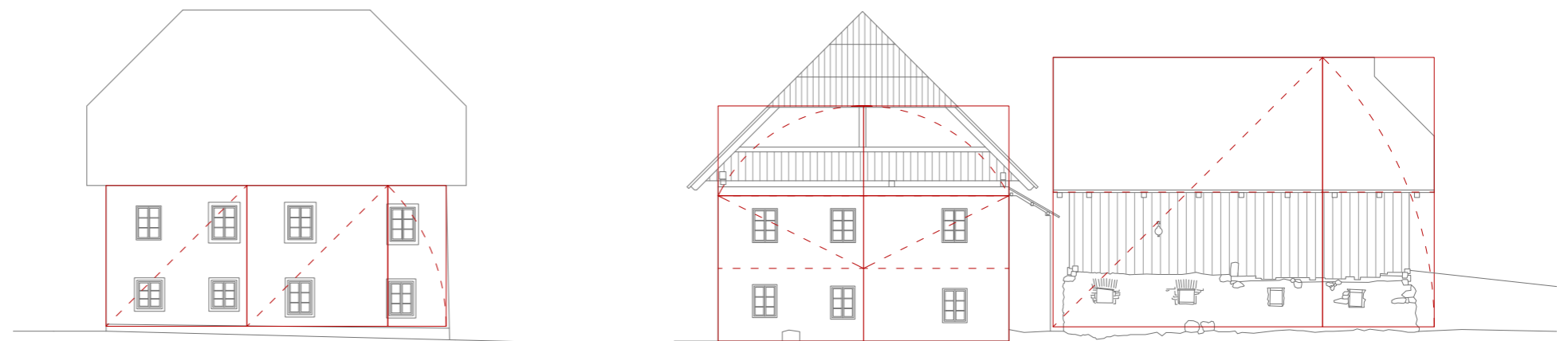

Stegnjena domačija stoji na pomembnem križišču na koncu vasi, nasproti kapele sv. Antona. Njena orientacija se prilagaja poteku stare poti in je zato nekoliko neobičajna, SV-JZ. Nadstropna stavba ima lesen gospodarski del na severu in zidan bivalni del na jugu. Streha ohranja značilna čopa in lesena zatrepa. Za hišo na vzhodu je sadovnjak.

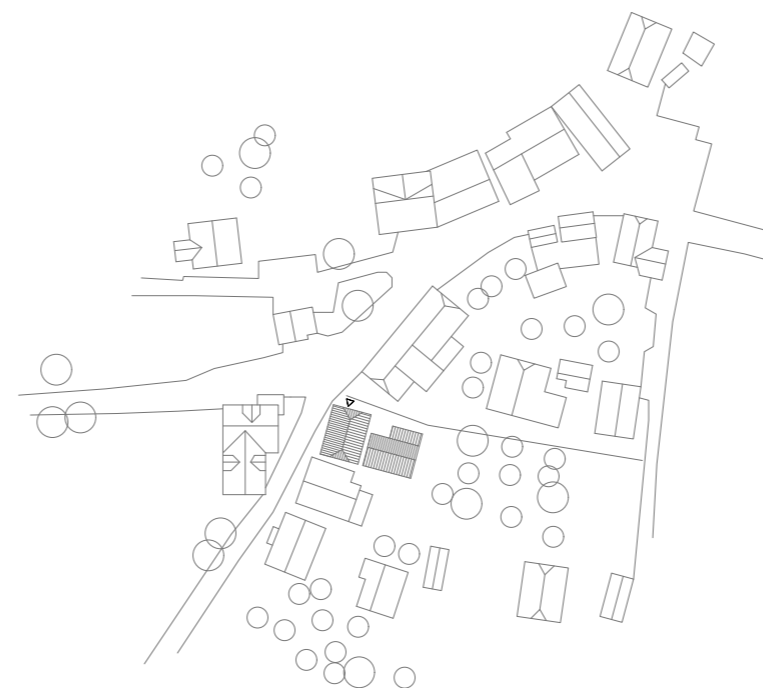

Nadstropna zidana hiša z gospodarskim poslopjem, umeščeni prečno na volumen stavbe, je ena najstarejših domačij na zahodnem koncu vasi: vrisana je že v Franciscejskem katastru. Takrat je bila to zadnja domačija v vasi ob poti, ki je vodila na jugozahodna polja. Neobičajno umestitev vhodnih vrat na severno zatrepno fasado je mogoče razložiti z orientiranjem vhoda proti križišču na severu.

Severovzhodna fasada

Jugozahodna fasada

Situacija

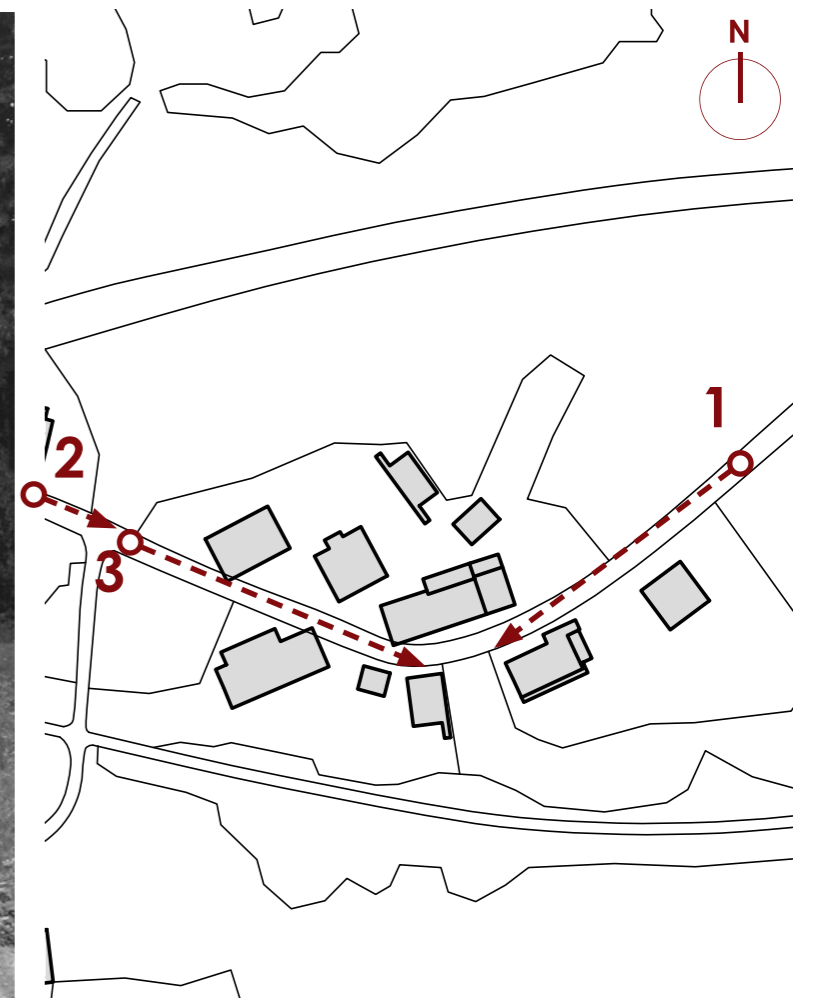
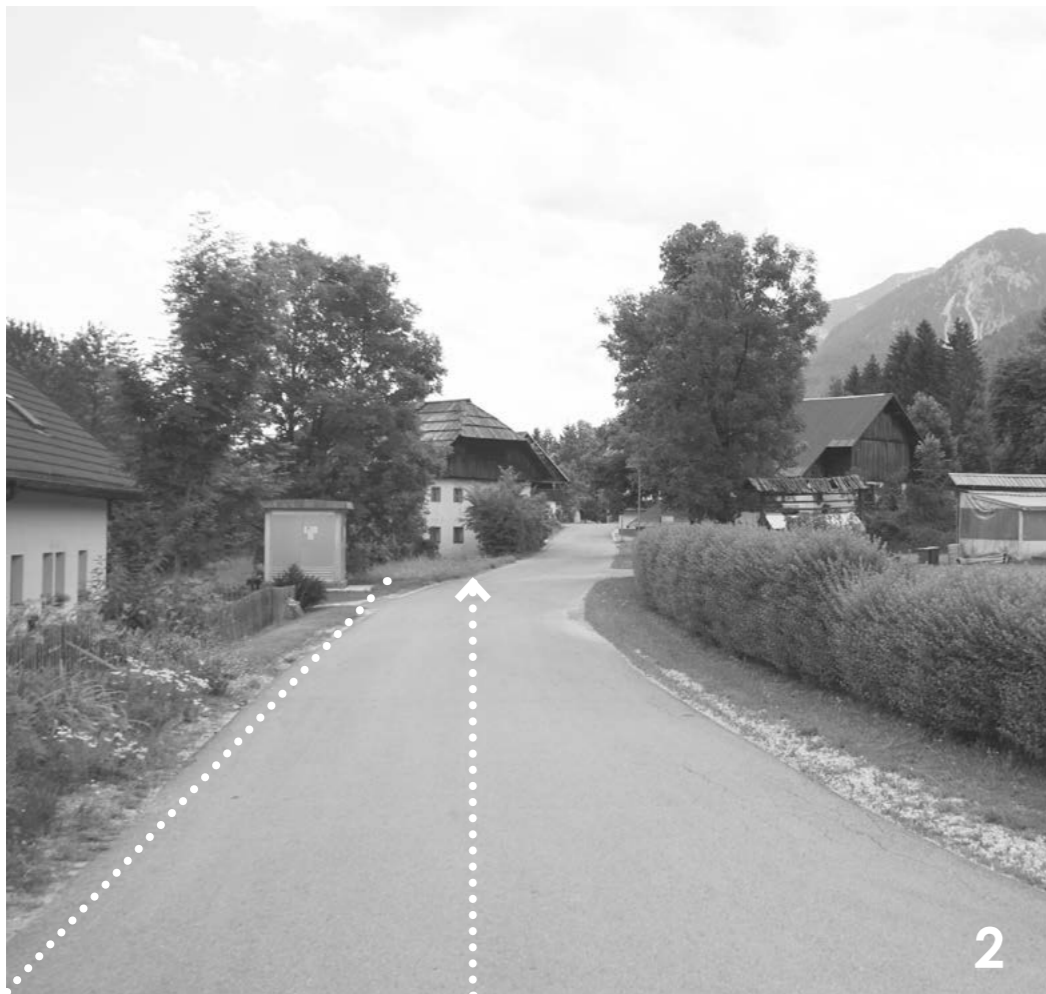
LOG

Ob prihodu v Log z zahodne smeri se pot usmeri med hiše, v njeni osi pa stoji steber kozolca.

PROSTORSKI PRINCIPI

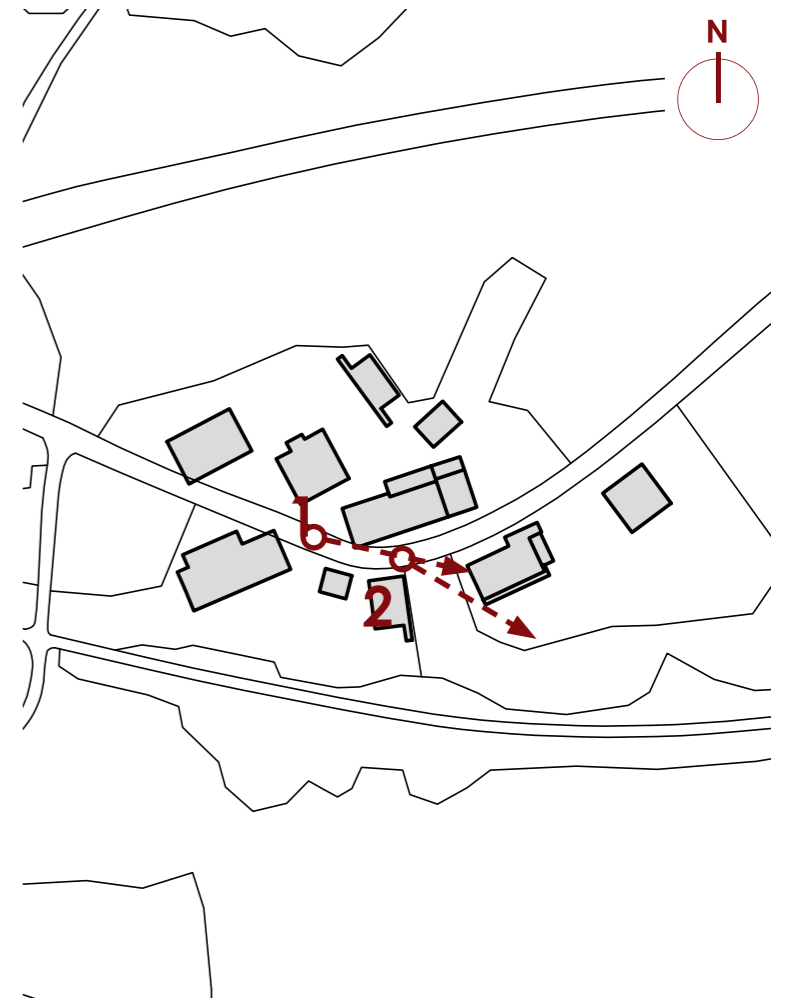
1. Če se staremu središču zaselka približamo po cesti z vzhoda, se vrh strehe domačije Pr Cvitar postavi natanko pod vrh Vitranca v ozadju. S Franciscejskega katastra je razvidno, da je ob cesti levo nekoč stala domačija. To je torej prizor, ki bi ga videli takoj, ko bi stopili skozi vrata hiše na cesto.
2. Ob prihodu v Log z zahodne strani je pot naravnana na zatrepno fasado hiše Pri Vončarju.
3. Pri odcepu proti domačiji Pr Tarmanu se pročelji hiš, ki sta postavljeni diagonalno na cesto, postavita eno ob drugo

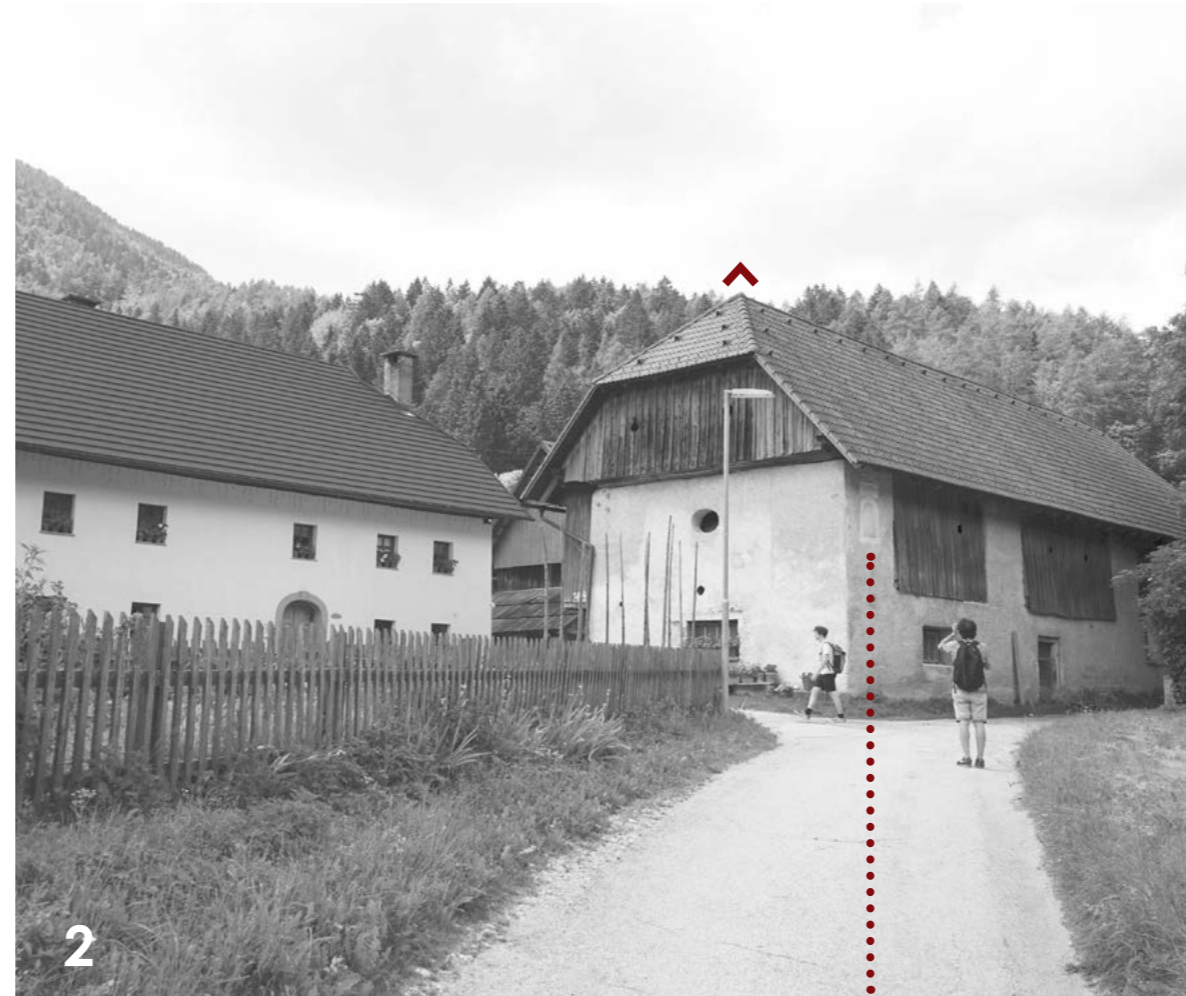
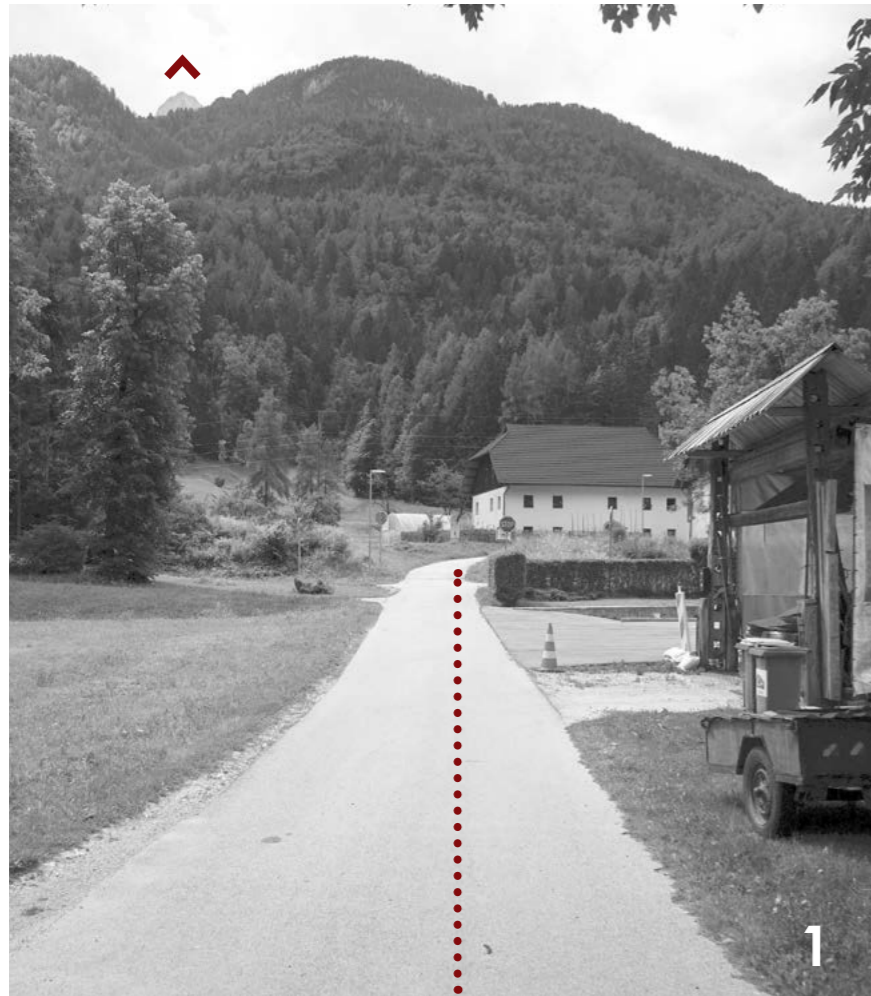
PROSTORSKI PRINCIPI

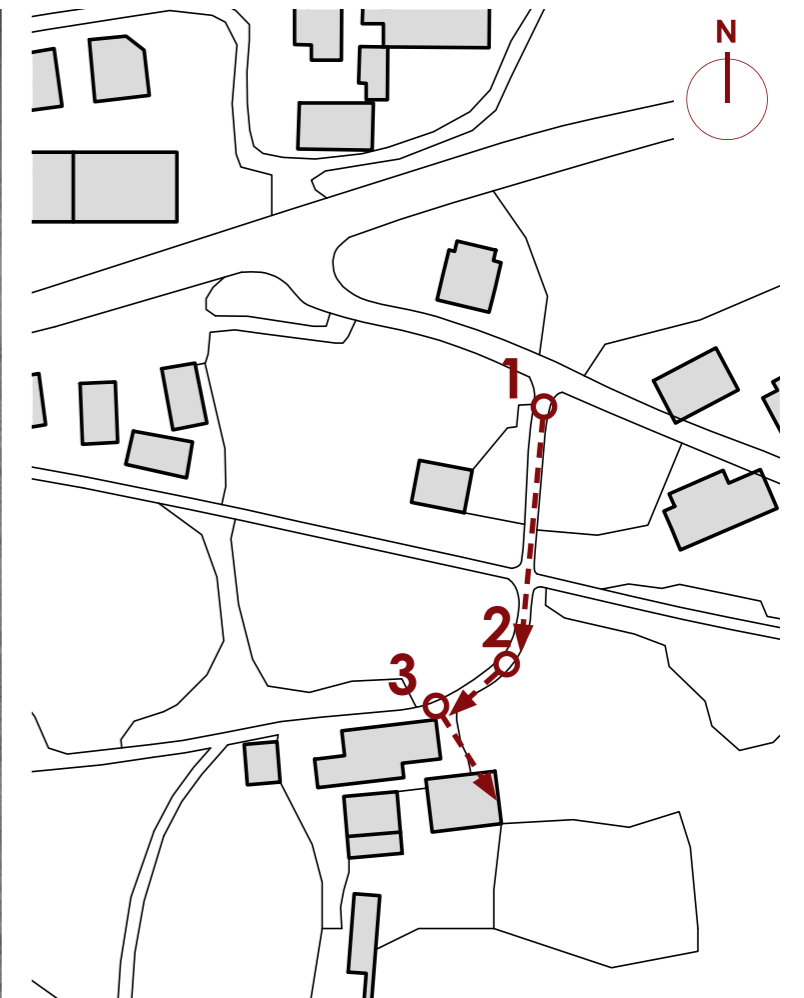
- 1 Pogled na pročelje hiše Pri Cvitarju, pred ovinkom, kjer se cesta usmeri proti severozahodu. Za ovinkom je na desni strani vidna domačija Pri Zupanu in pred njo razpelo, ki je poravnano z najbližjim vogalom hiše. Vogal na levi strani je iz te perspektive usklajen z vrhom Jureževe planine v ozadju.
- 2 Če se postavimo na zahodni vogal hiše Pri Zupanu, ob pogledu proti vzhodu iznad gozdnatega pobočja kuka Kukova špica, ki je pomembna orientacijska točka v širšem prostoru. Znamenje je umeščeno na linijo med vogaloma hiš Pri Cvitarju in Pri Zupanu.

PROSTORSKI PRINCIPI

- 1 Pot proti domačiji Pri Tármanu se z glavne poti odcepi proti jugu in se naravna na zadnji vogal hiše. V gozdnatem prevalu na horizontu se na začetku poti še vidi vrh Špika.
- 2 V bližini domačije se os poti naravna na vogal in nišo v slopu gospodarskega poslopja, kamor je bila nekoč umeščena nabožna podoba. Sleme gospodarskega poslopja se na točki prevoja poti dotakne obzorja.
- 3 Gledano iz vogala skednja se nad vhodom v hišo vidi vrh Kurjega vrha, natanko nad levim vogalom hiše pa s čopom prirezana streha odpira pogled na vrh Kukove špice, ki ga podpira tudi vogal hiše. Na desni se v steni skednja vidi tudi niša.

Log pri Kranjski Gori je v času nastajanja Franciscejskega katastra (prvi polovici 19. stoletja) tvorila razložena gruča domačij na južnem bregu Save. Severno od naselja je sotočje Save Dolinke in Pišnice, ki priteka izpod Vršiča. Središče Loga je ohranilo kakovostno tradicionalno zasnovo ob nekdanji glavni prometnici. Žal je domačija Pr Zupano, ki smo jo z našo nalogo še ujeli, vmes že padla. Pri ozavestitvi kakovosti zaselka lahko pomaga tudi kulturni turizem, saj gre kolesarska steza po trasi nekdanje železnice skoraj skozi naselje. Potrebna je celovita prenova, ki zajema arhitekturo posameznih hiš in celoto naselja.

- 1 Log danes
- 2 Log št. 8 leta 1990 (avtor neznan, arhiv ZVKDS, OE Kranj)
- 3 Domačija -Log 10- 1.1986 (V. Knific, arhiv ZVKDS, OE Kranj)

Središče Loga je ohranilo naselbinsko strukturo iz 19. stoletja. Dobršen del stavb iz tistega časa je zapisan v register kulturne dediščine. To so domačije Pr Tarmano, Pr Vančarjo, Pr Cvitarjo ter Pr Zupano.

■ zidane stavbe ■ lesene stavbe ■ sadovnjaki ■ travniki/pašniki ■ njive ■ gozd

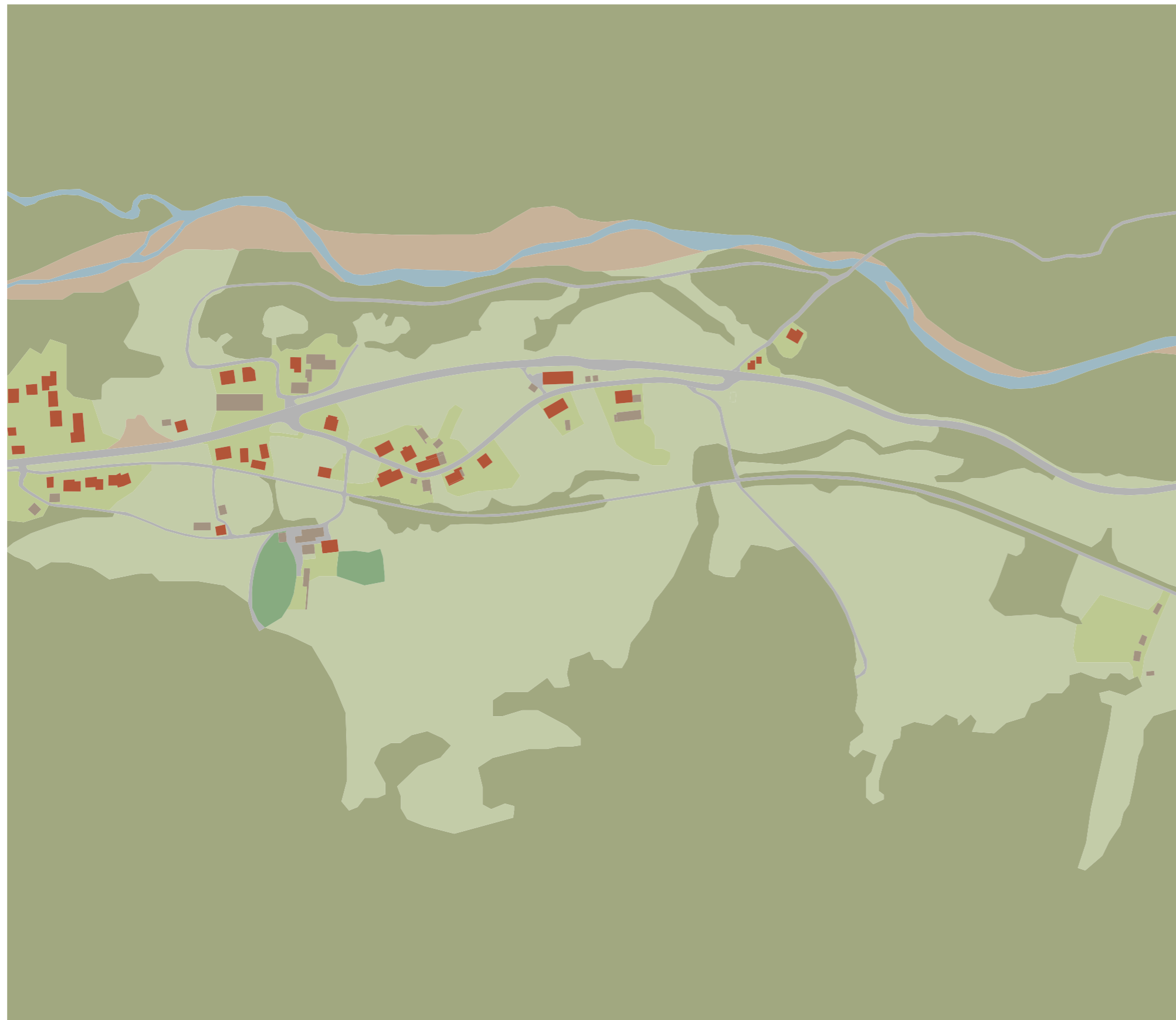
Nova cesta Jesenica–Kranjska Gora je obšla staro naselbinsko jedro Loga, ob njej pa je zrasla zazidava enodružinskih hiš in manjših obrtnih objektov.

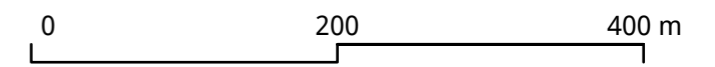
 Pretežno ohranjene starejše stavbe

 Prenovljene ali prezidane stavbe

0 200 400 m

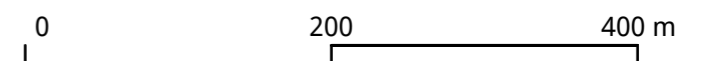

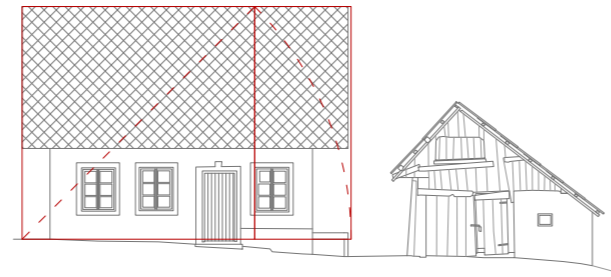
- sadovnjaki
- vrtovi
- travniki / polja
- gozd
- stanovanjske stavbe
- druge stavbe

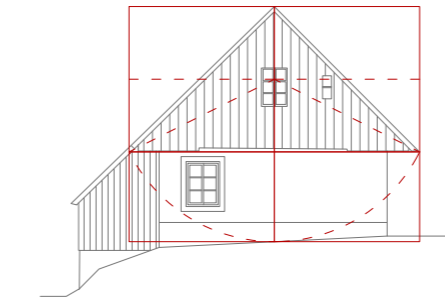

Hišna številka	Domače ime
2	Pr Pavličo
6	Pr Zupano
9	Pr Vančárjo
10	Pr Tarmano

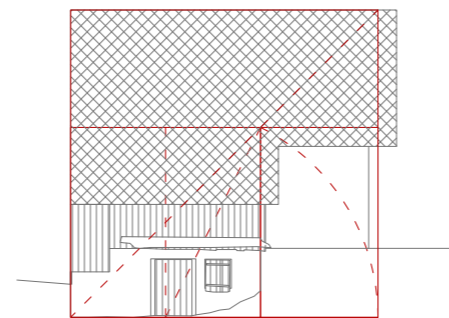
Južna fasada

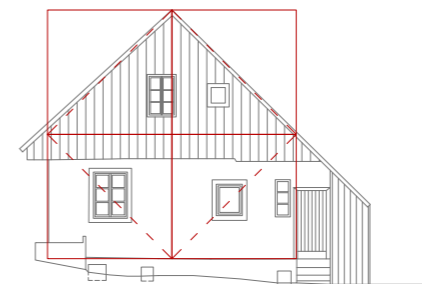
Zahodna fasada

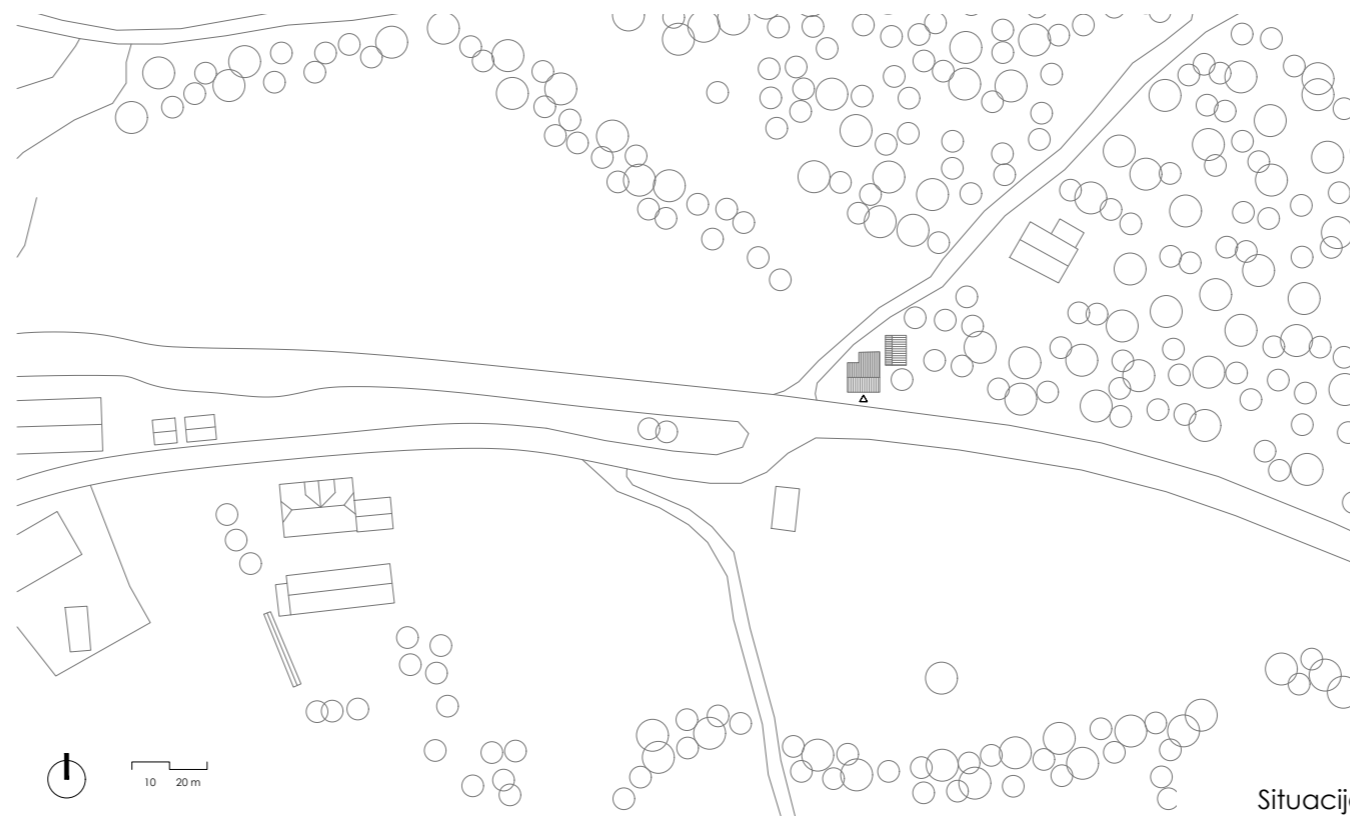
Pritlična kajžarska hiša skromnih dimenzij stoji tik ob glavni cesti med Gozdom Martuljkom in Kranjsko Goro, na robu ježe. Severno od hiše se teren strmo spusti proti gozdnati obrečni ravnici. Pritličje je zidano, s špičaki krita streha pa je obrnjena v smeri vzhod–zahod. Na severu je streha podaljšana, tako da zajema lesen prizidek s hlevom v kleti. Severovzhodno na vrtu stoji tudi lesena drvarnica, deloma ometana.

Severna fasada

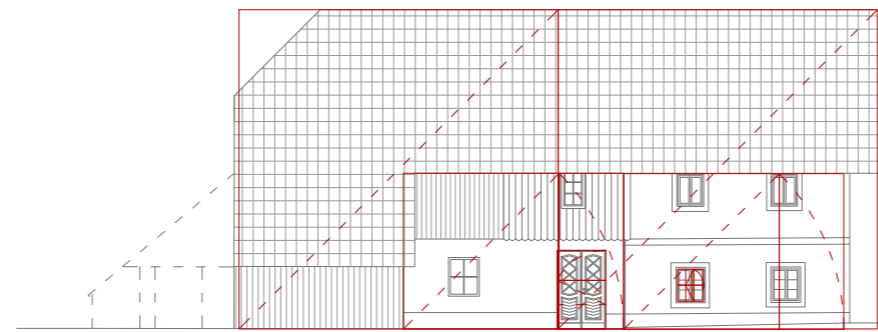

Vzhodna fasada

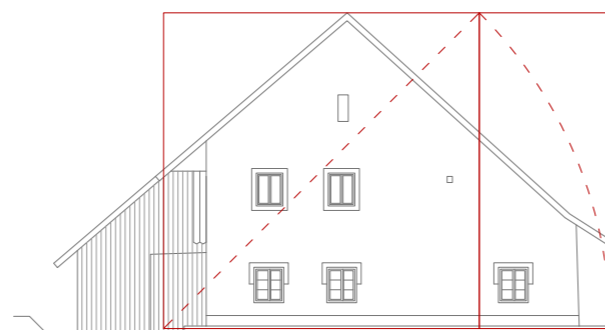
Situacija

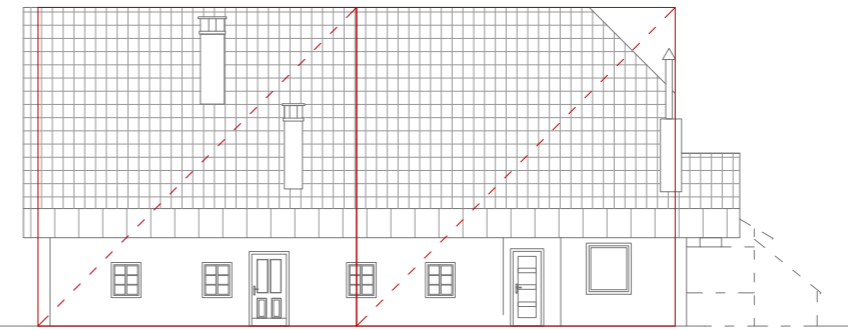

1 5 m Severna fasada

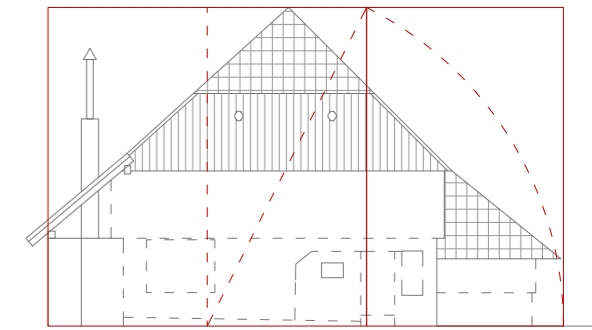
Nedavno porušena domačija je stala na južnem delu ovinka stare ceste skozi naselje Log. Deloma zidana, deloma lesena nadstropna stavba je imela več prizidkov na južni in vzhodni strani. Posebnost je predstavljal z deskami obit rizalit nad vhodnimi vrati. Imela je izjemno lego, usklajeno z mogočnim pročeljem hiše na drugi strani ceste. Vogala obeh hiš sta bila lepo uglašena tudi s križem ob cesti.

Zahodna fasada

Južna fasada

Vzhodna fasada

Situacija

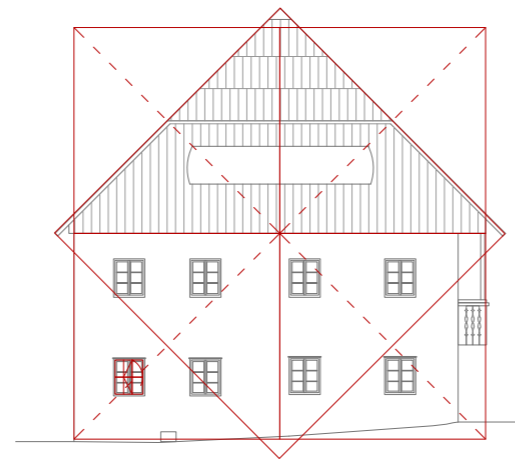

PR VANČARJO

LOG 9

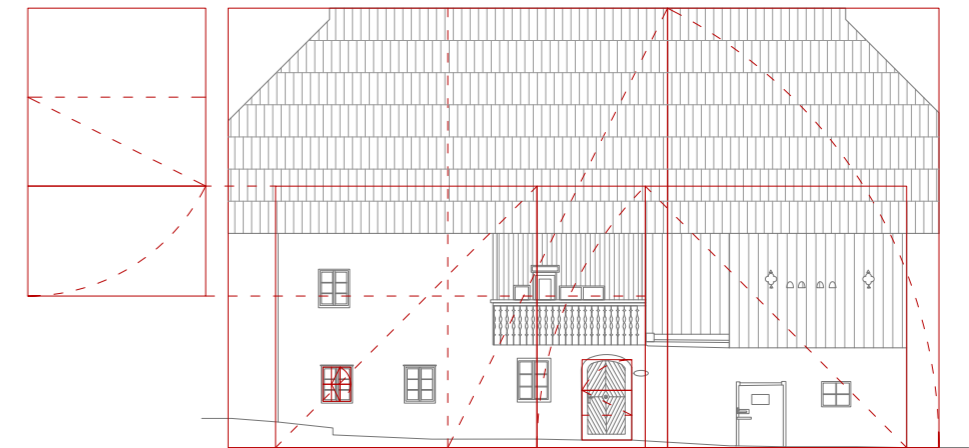

Velika čokata stavba na severni strani ceste skozi Log. Njen zahodni del je zidan bivalni, na vzhodni strani je pritličje zidano in namenjeno živini, nadstropje pa je leseno. Vzhodno od stavbe je nekoč stalo gospodarsko poslopje. Glavni vhod z južne strani je v zavetju lesenega balkona. Stavbe tu ne sledijo spreminjanju smeri ceste, ampak ohranjajo orientacijo SV-JZ in se tako približajo cesti le z enim od vogalov.

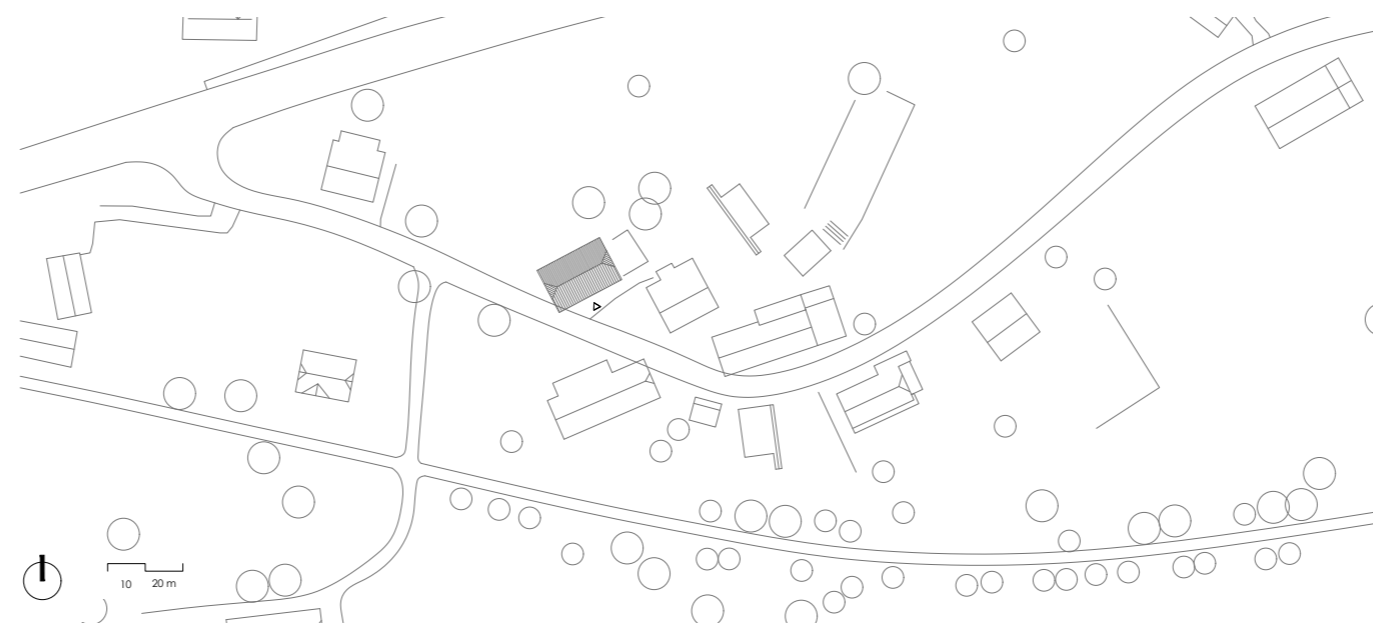

1 5m

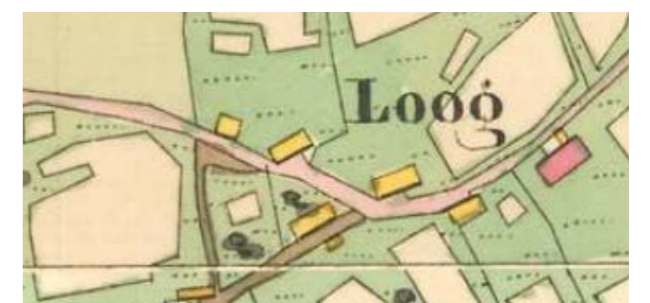
Zahodna fasada

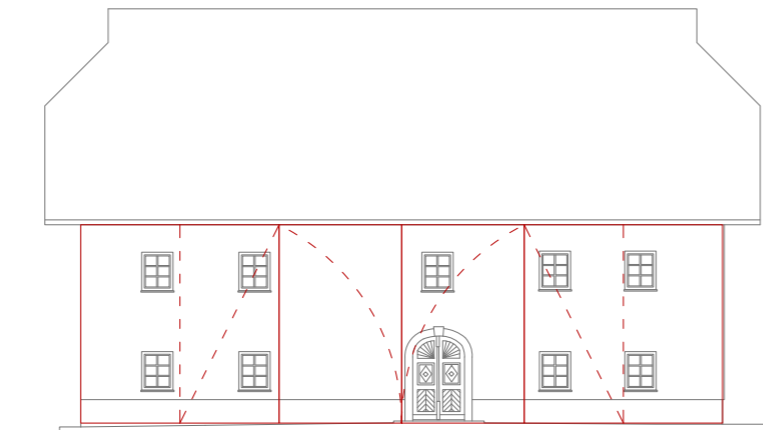

Južna fasada

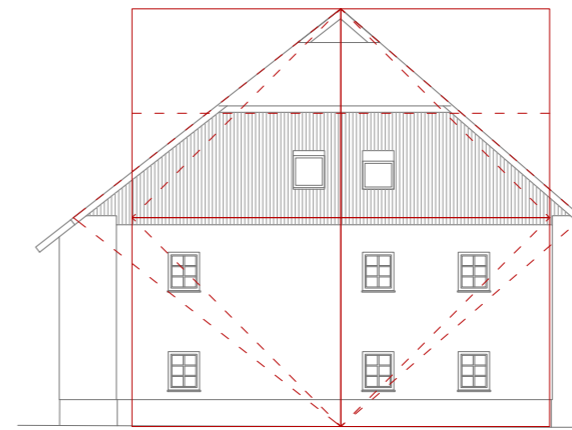

Situacija

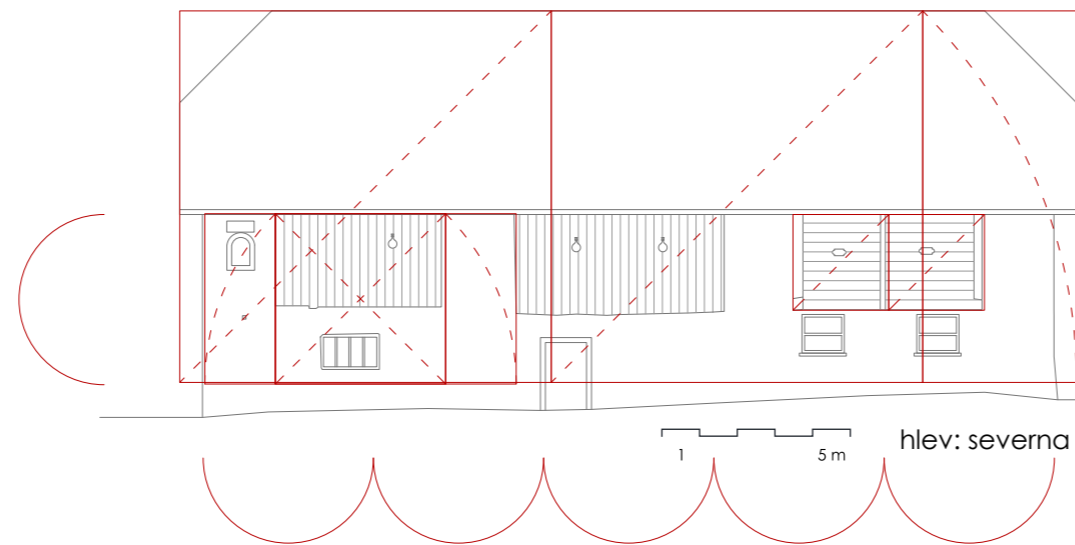

hiša: severna fasada

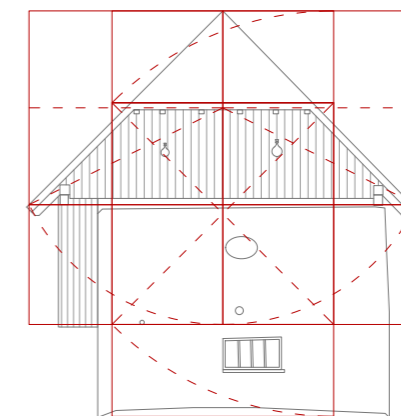

hiša: vzhodna fasada

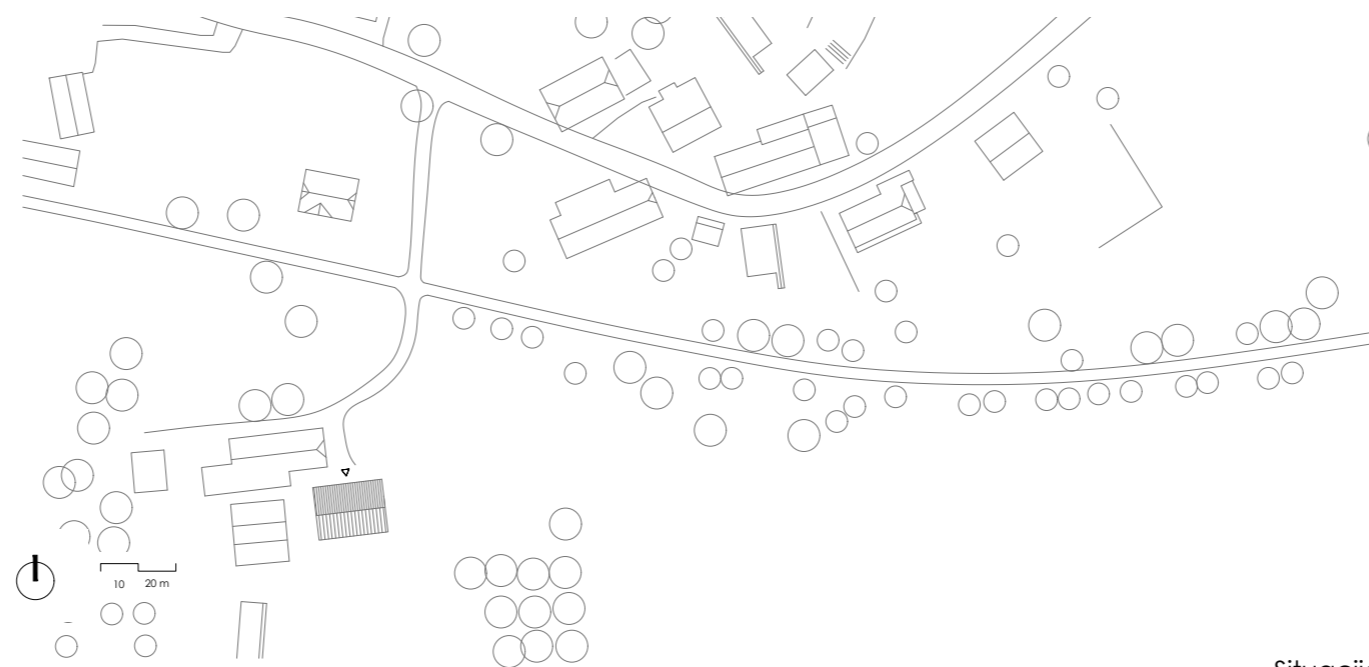
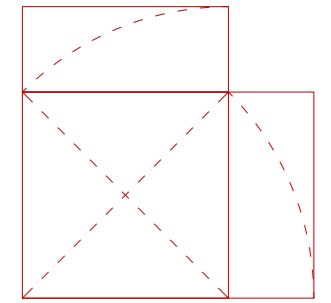
Tarmanova domačija stoji jugozahodno od središča zaselka Log, na južni strani trase nekdanje železnice. Obdajajo jo sadovnjaki, zahodno izpod Martuljških gora priteka potoček. Sestavlja jo velika hiša in dve gospodarski poslopji. Hiša ohranja značilno strukturo z lesenima zatrepoma in streho na čopa. Hlev oz. skedenj nasproti hiše ima zidano pritličje, v nadstropju pa streho nosijo zidani slopi z lesenimi vmesnimi polji.

hlev: severna fasada

hlev: vzhodna fasada

Situacija

SPODNJE RUTE

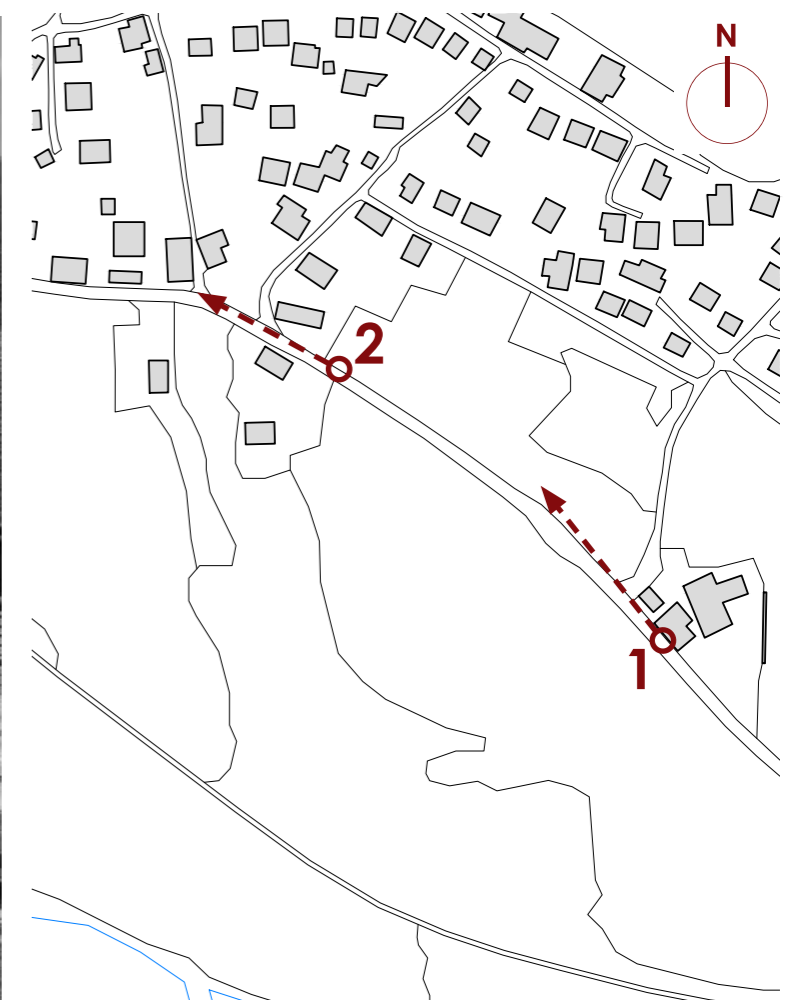
Pot v osrednjem delu Spodnjih Rut je naravnana na vrh Jureževe planine.

PROSTORSKI PRINCIPI

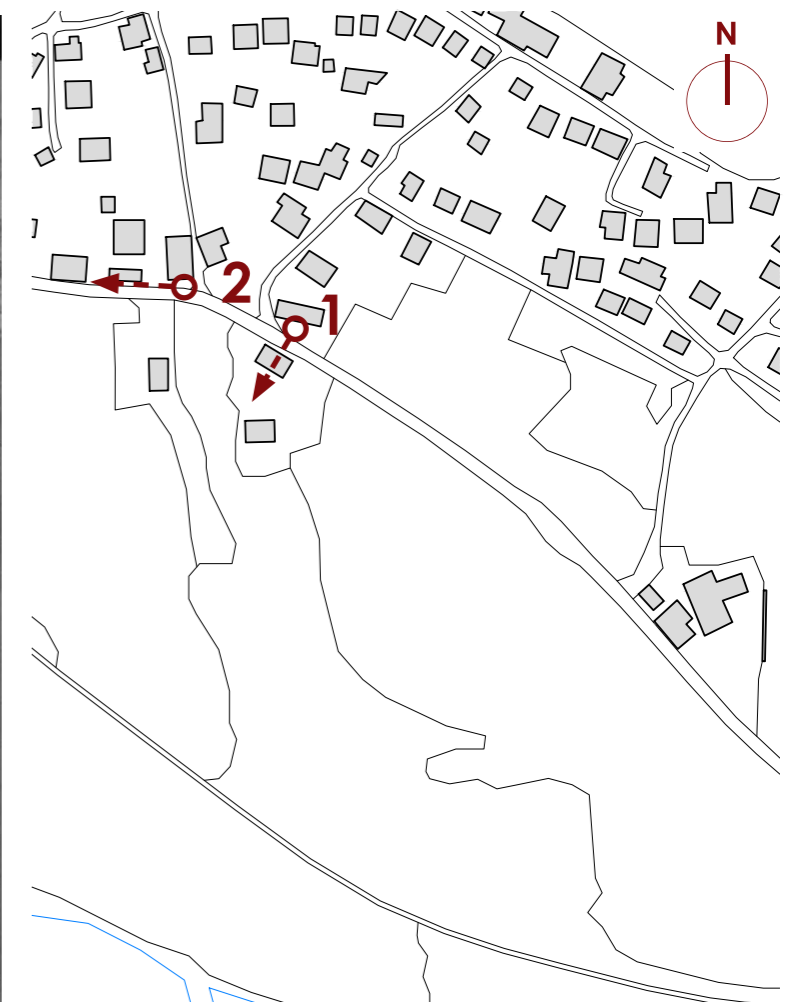
- 1 Prednja stranica hiše Pr Jurčo se naravnava na vrh Jureževe planine v ozadju, ki dominira nad Sp. Rutami v zahodni smeri. Izpred vhoda je odprt pogled proti zahodni gruči stavb naselja.
- 2 Ob približevanju zahodni gruči se cesta naravnava na vogal hiše Pr Kavaričo.

PROSTORSKI PRINCIPI

- 1 Pogled izpred nekdanjega gospodarskega poslopja v osi vhoda hiše Pr Pintarjo s frčado v isti osi, ki se tu v igri oblik približuje dominantnemu vrhu Špika v ozadju, obenem pa se poravna z Malo Martuljčko Ponco.
- 2 V odcepu ceste Pr Kavariču proti severu se pot naravna na horizont doline in vogal hiše Pr Rabičo.

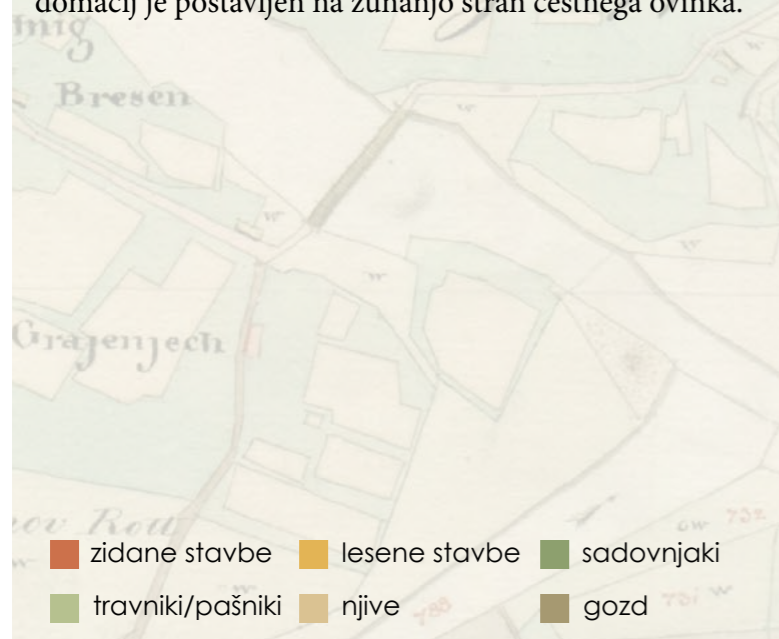
○ SPODNJIH RUTAH

Spodnje Rute so razložen zaselek, ki skupaj z Zgornjimi Rutami na zahodni strani mosta čez Savo Dolinko sestavljajo naselje Gozd Martuljek. Ime se nanaša na starejši, južni del naselja, ki ga sestavljajo posamezne domačije na rodovitni ravnici severno od Save Dolinke, nanizane ob glavni cesti.

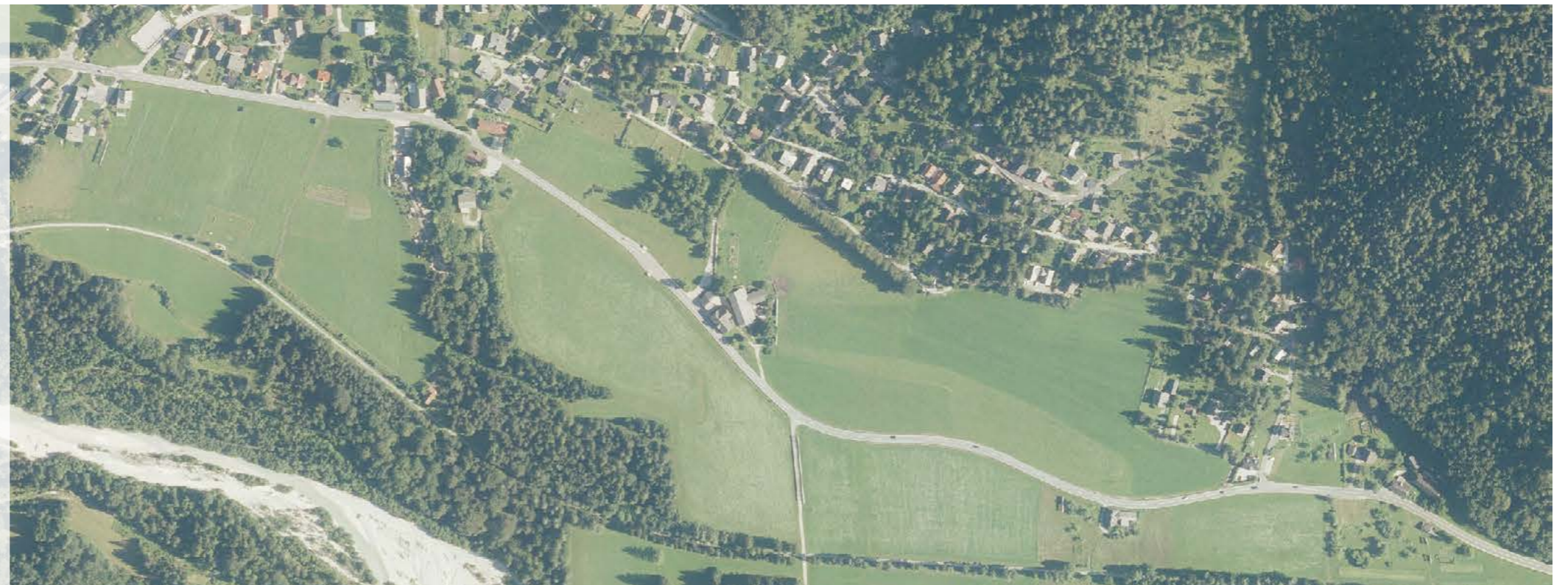
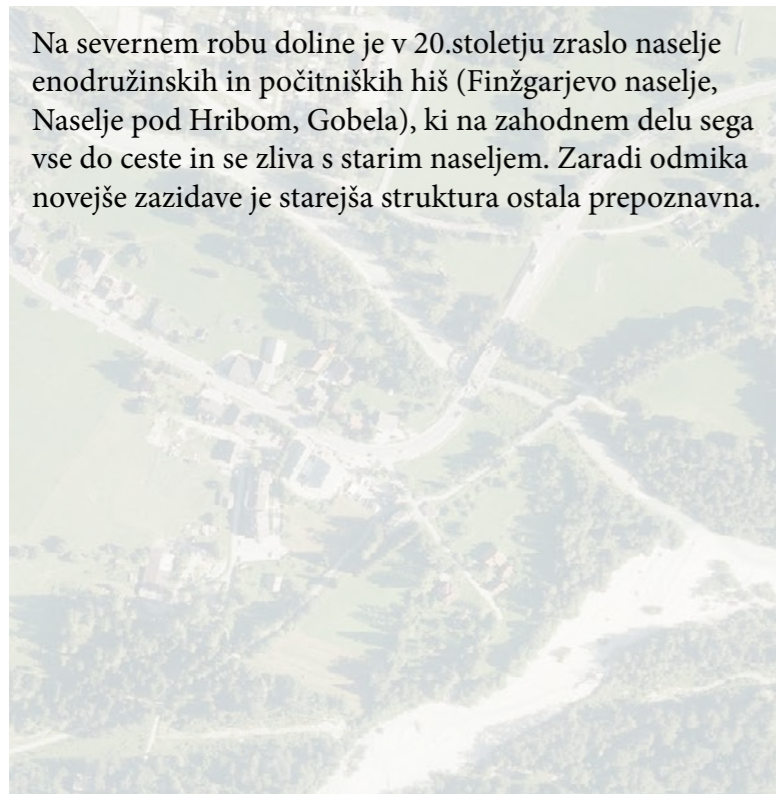

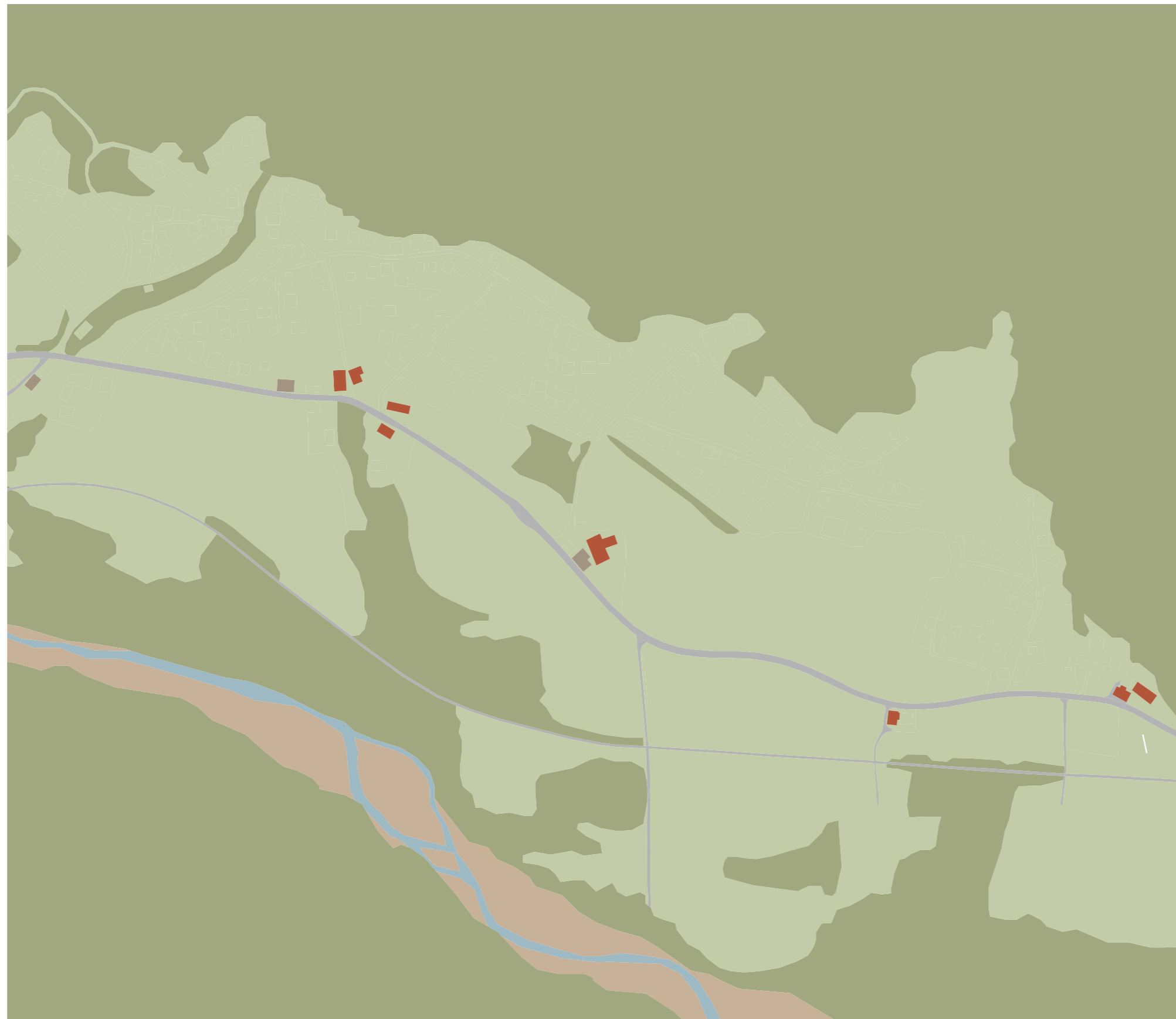
- 1 Zadnja domačija v naselju Pr Taspodnjih Zimah
- 2 Bližnja domačija Pr Kajžu leta 1972 (Fister, arhiv ZVKDS, OE Kranj)
- 3 Isti pogled kot na sliki 1 leta 1970, na katerem je videti tudi nedavno porušeno sosednjo domačijo Pr Tazgornjih Zimah (Fister, arhiv ZVKDS, OE Kranj)

Franciscejski kataster omenja domačije Brinar, Pintar, Jurc, Kajžovc, Simovc in Spodni Simovc. Očitna je struktura razloženega obcestnega naselja, večji del domačij je postavljen na zunanjo stran cestnega ovinka.

Na severnem robu doline je v 20.stoletju zraslo naselje enodružinskih in počitniških hiš (Finžgarjevo naselje, Naselje pod Hribom, Gobela), ki na zahodnem delu sega vse do ceste in se zliva s starim naseljem. Zaradi odmika novejša zazidave je starejša struktura ostala prepoznavna.

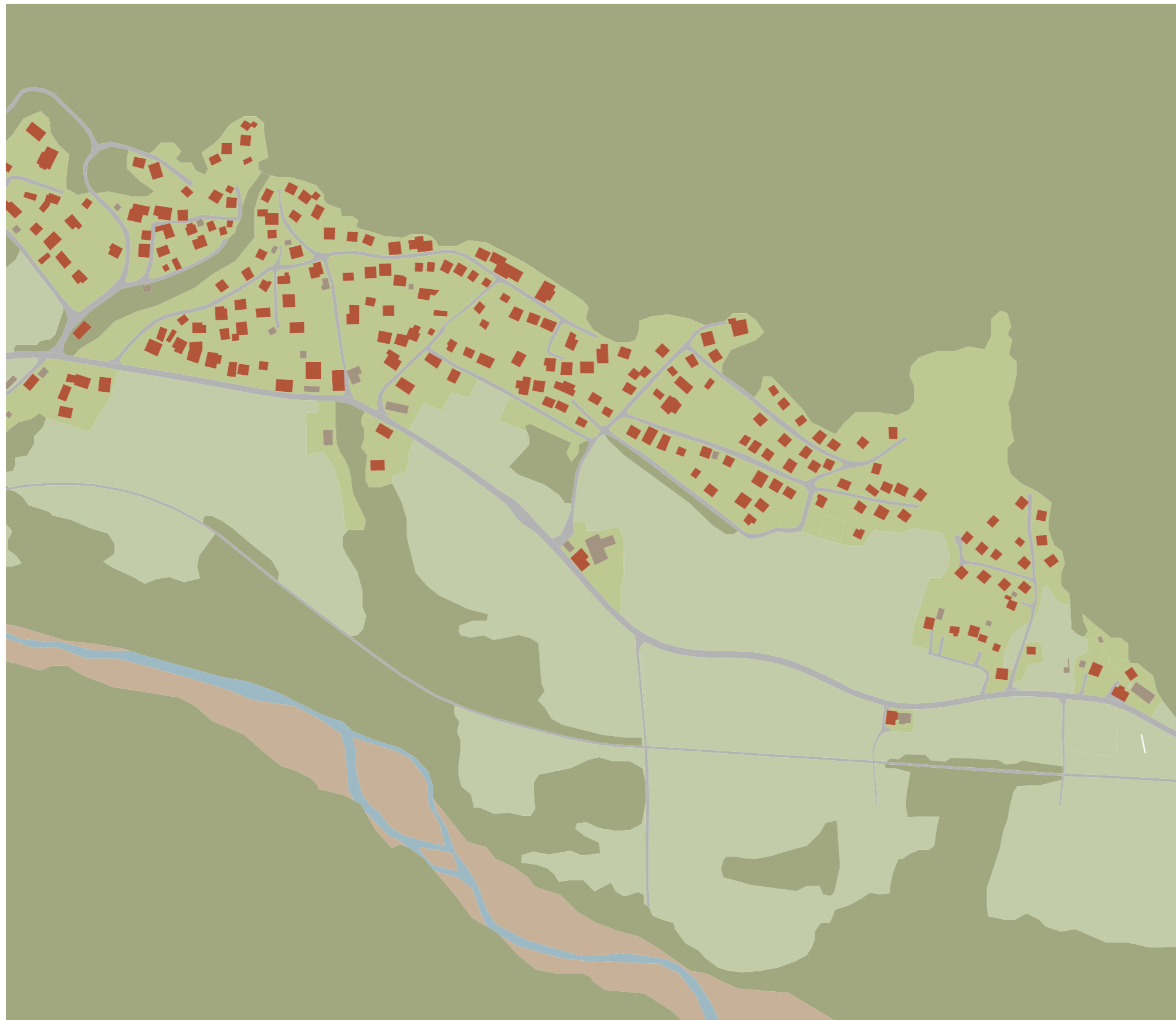

 Pretežno ohranjene starejše stavbe

 Prenovljene ali prezidane stavbe

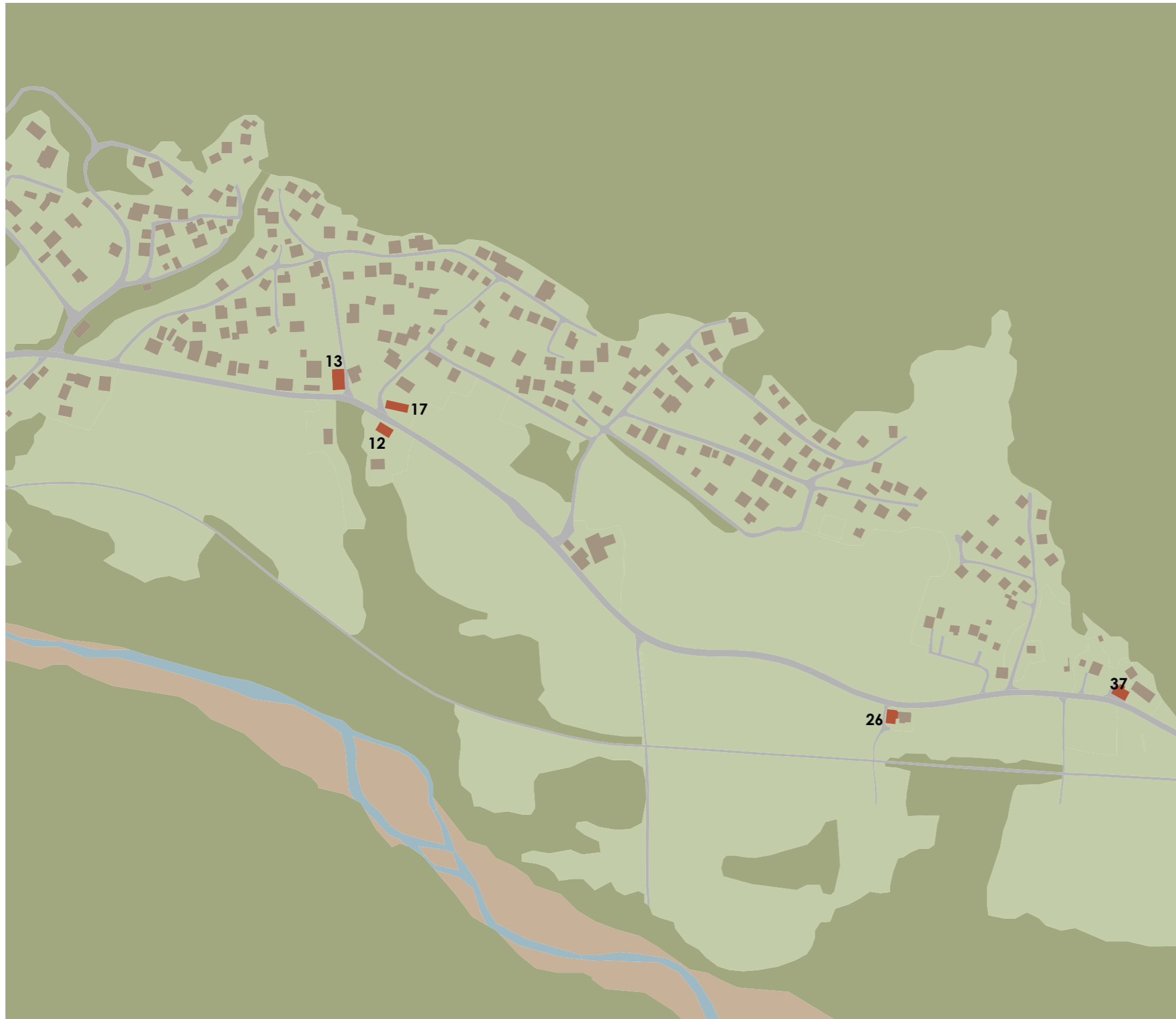
0 200 400 m

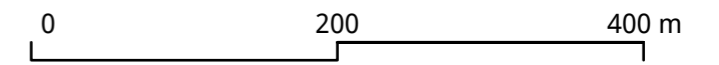
- sadovnjaki
- vrtovi
- travniki / polja
- gozd
- stanovanjske stavbe
- druge stavbe

0 200 400 m

OBDELANE STAVBE

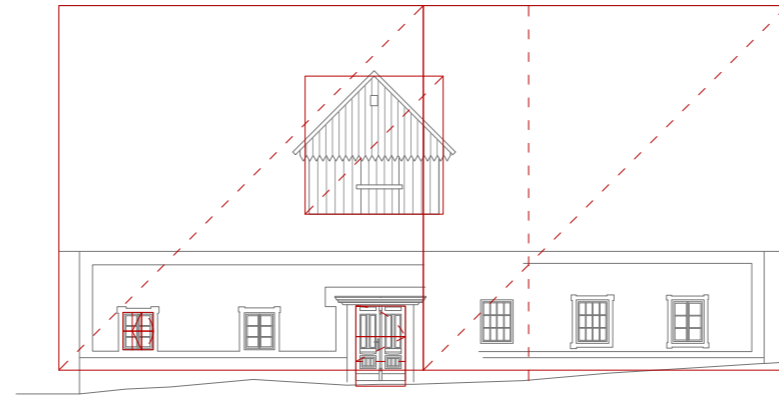

Hišna številka	Domače ime
12	Pr Pintarjo
13	Pr Kavaričo
17	
26	Pr Kajžo
37	Pr Ta Spodnjih Zimah

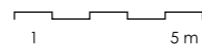
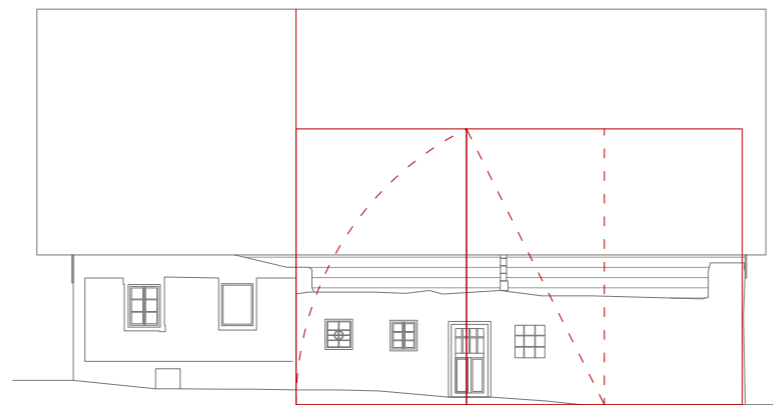
PR PINTARJO

SPODNJE RUTE 12

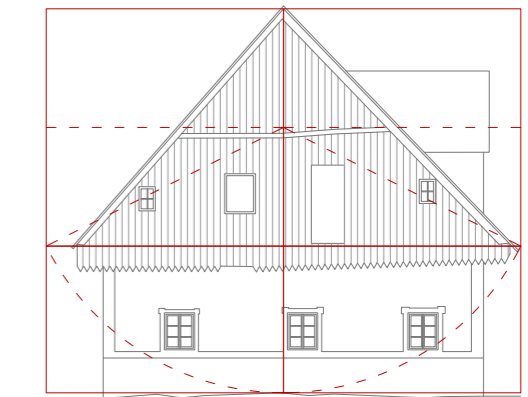

Severna fasada

Razloženo gručo stavb, ki zajema tudi Pintarjevo domačijo, bi lahko označili za središče Spodnjih Rut. Pritlična zidana hiša stoji na vzhodnem koncu te gručice. Streha ima lesena zatrepa, na severni strani pa nad nekoliko v desno pomaknjem vhodom frčado, ki ni značilna za te kraje. Struktura južne, dvoriščne fasade kot tudi razlika v dimenziji oken na zahodnem in vzhodnem delu stavbe kaže, da je bila v preteklosti razširjena proti zahodu. Ob hiši na zahodu raste mogočna lipa.

Južna fasada

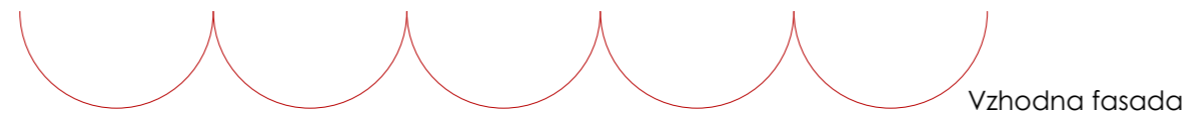
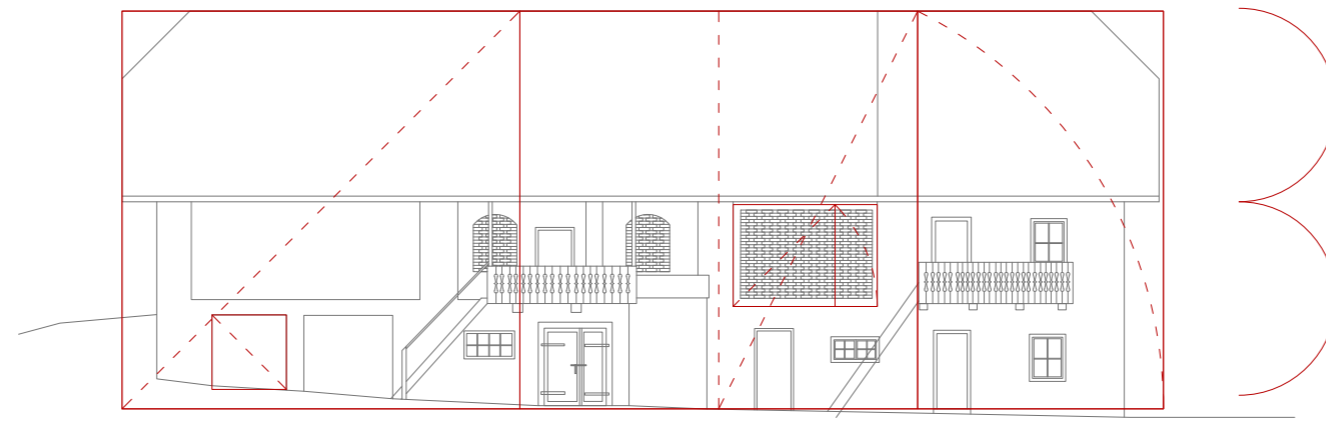
Vzhodna fasada

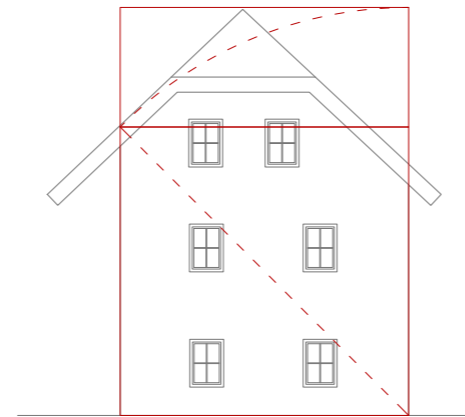
Situacija

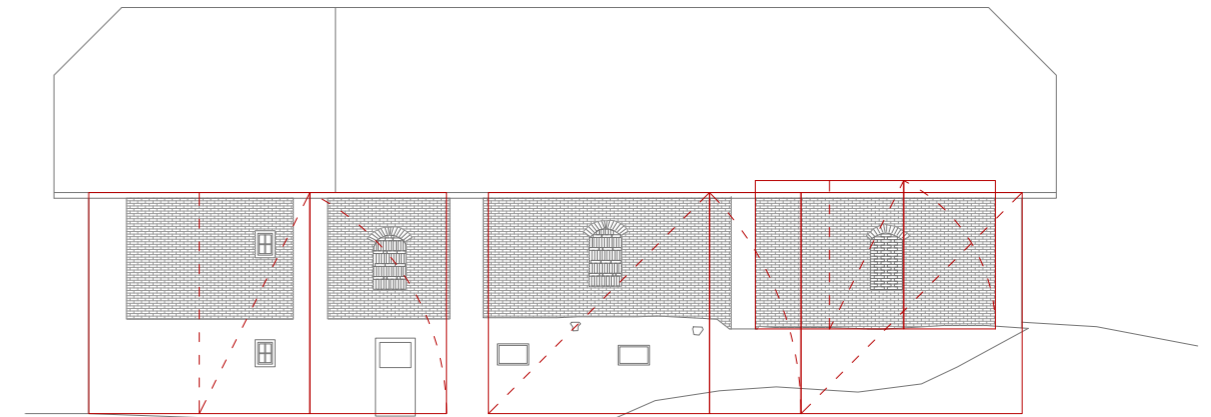
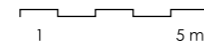
SPODNJE RUTE 17

Vzhodna fasada

Zahodna fasada

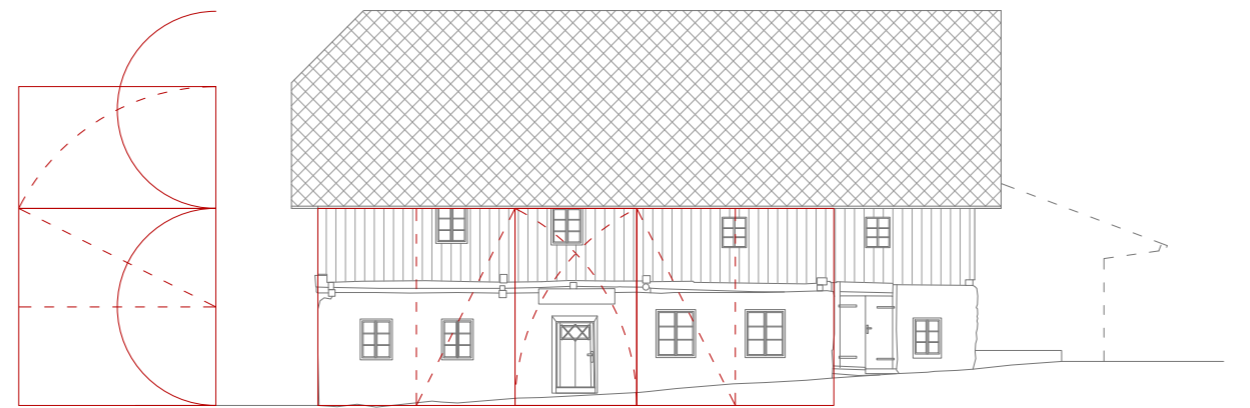
Zahodna fasada

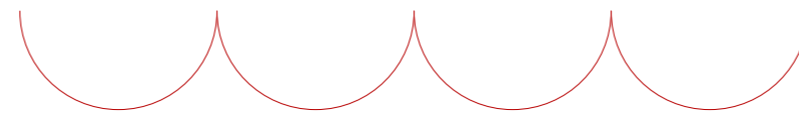
Situacija

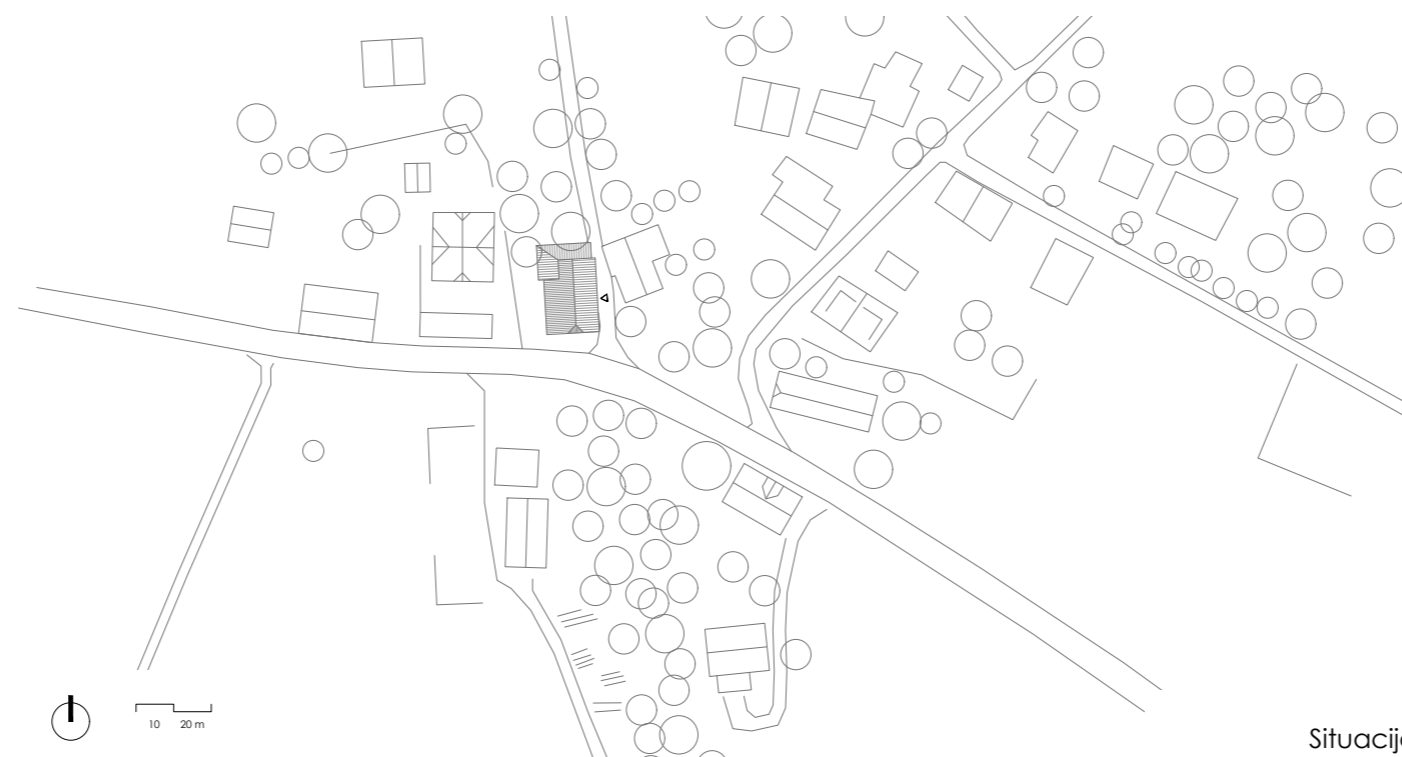
Izrazito podolgovata zidana nadstropna stavba pretežno gospodarskega značaja – le vzhodna petina stavbe je namenjena bivanju. Z zahodne strani v nadstropje vodi rampa iz zemljine. Razgibana fasada spominja na strukturo hlevov, pri katerih zidani slopi nosijo streho, razmiki med njimi pa so zapolnjeni z lesom. Pri tej stavbi pa so les zamenjale opečne mreže. V Franciscejskem katastru je na tem mestu zabeležena lesena stavba, gospodarsko poslopje Pintarjeve domačije z domom na drugi strani ceste. Zelo verjetno gre za isto stavbo, ki je bila nato poškodovana v požaru (ožgani tramovi so še vidni) in obnovljena z opeko.

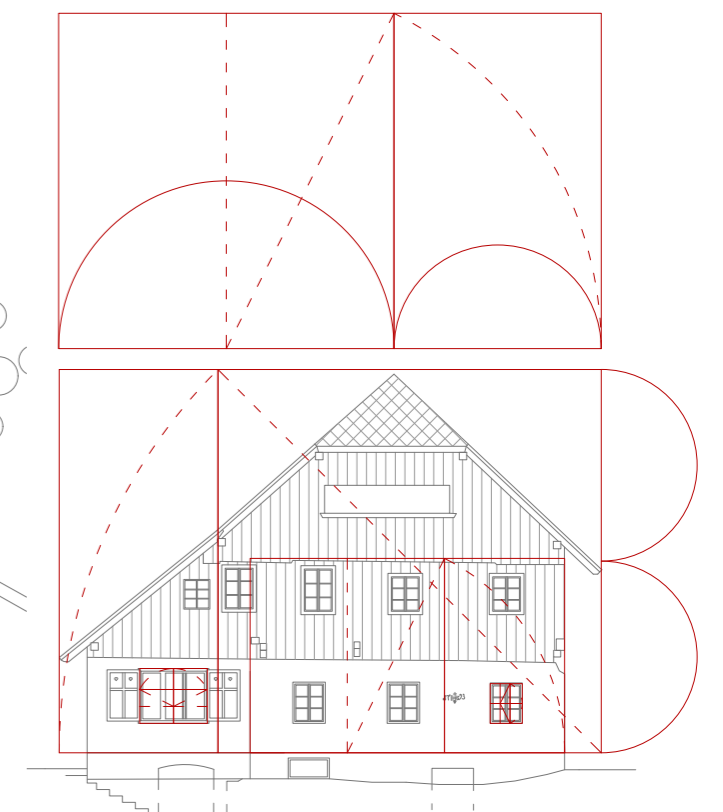
Vzhodna fasada

1 5 m Zahodna fasada

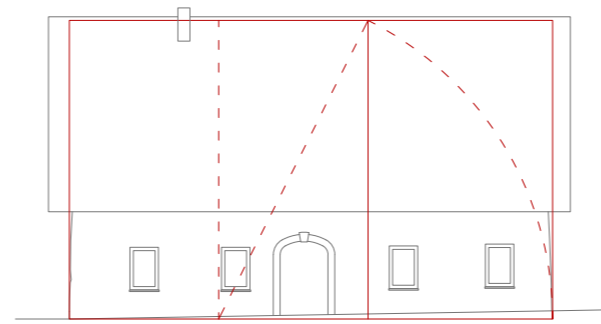

Situacija

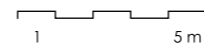
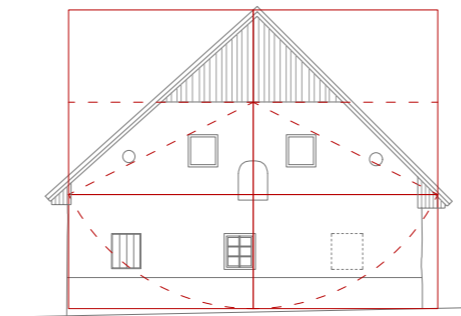

Južna fasada

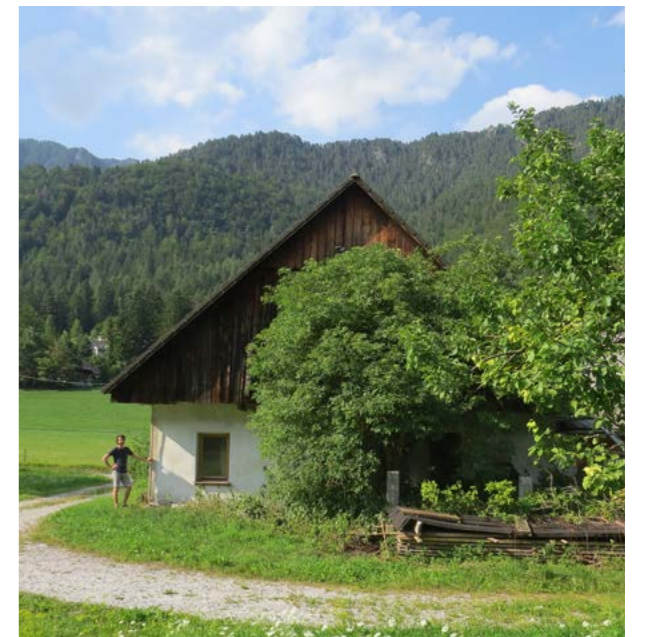
Kavaričeva domačija stoji na prelomu ceste skozi Sp. Rute, in je del središčne stavbne gruče. Pritličje je zidano, nadstropje pa leseno. S špičaki krita streha z lesenima zatrepoma in čopom na južni strani je na zahodni strani podaljšana, tako da pokriva pritlični zidan prizidek. Stavbi je bil dozidan tudi nadstrešek na severu. Na južni fasadi je naslikana letnica 1793. Nasproti hiše čez dostopno pot na vzhodu stoji gospodarsko poslopje.

Zahodna fasada

Severna fasada

Situacija

Pritlična hiša ob glavni cesti, s slemenom v smeri sever–jug. Zatrep na severni strani je ometan, na sredini severne fasade, ki gleda proti cesti, je niša, kjer je nekoč verjetno stal kipec svetnika ali višarske Marije. Na vzhodni strani je hiši prečno na sleme priključeno gospodarsko poslopje.

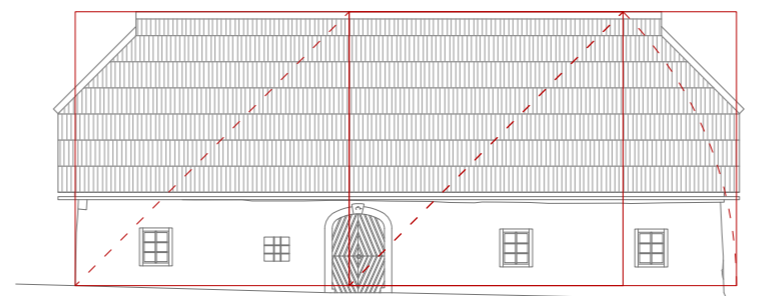

PR TA SPODNJIH ZIMAH

SPODNJE RUTE 36

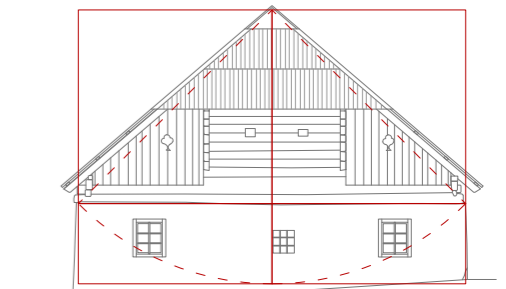

Prva domačija v Spodnjih Rutah ob prihodu z vzhoda je stisnjena med cesto in gozdnato pobočje na severu. Zidana pritlična hiša je orientirana v smeri vzhod-zahod. Ponaša se s streho na dva čopa, krito s skodlami. Lesena sta tudi zatrepa. Na severni strani se nahaja dvorišče in prav tako dobro ohranjeno gospodarsko poslopje.

1 5m

Zahodna fasada

Zahodna fasada

Situacija

PODKUŽE

Zaselek Podkuže je del večjega razloženega naselja Belca in leži na dnu Zgornjesavske doline ob glavni cesti Jesenice–Kranjska Gora, zahodno od izliva potoka Belca, ki priteka izpod Kepe v Karavankah, v Savo Dolinko. Na južnem robu naselja je nekoč potekala železniška proga Jesenice–Rateče, ki je danes preurejena v kolesarsko pot.

Na Franciscejskem katastru so v zaselku zabeležene tri domačije: Klemenjak, Laure (Pr' Uréto) in Lešjek (Pr' Lešnko). Starejše stanovanjske hiše so večinoma porušene ali pa prezidane, ohranjenih je nekaj več gospodarskih poslopij.

■ zidane stavbe
 ■ lesene stavbe
 ■ sadovnjaki
 ■ travniki/pašniki
 ■ njive
 ■ gozd

Kljub prezidavam in gradnji novih stanovanjskih stavb je kraj pretežno ohranil strnjeno strukturo in prevladujočo orientacijo slemen v smeri vzhod–zahod, vzporedno z ježo nad Savo.

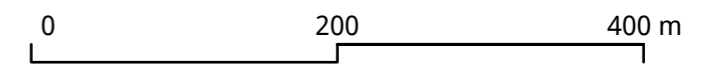
 Pretežno ohranjene starejše stavbe

 Prenovljene ali prezidane stavbe

0 200 400 m

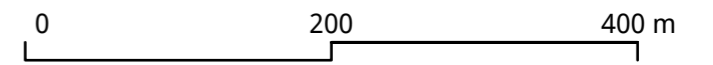
- sadovnjaki
- vrtovi
- travniki / polja
- gozd
- stanovanjske stavbe
- druge stavbe

OBDELANE STAVBE

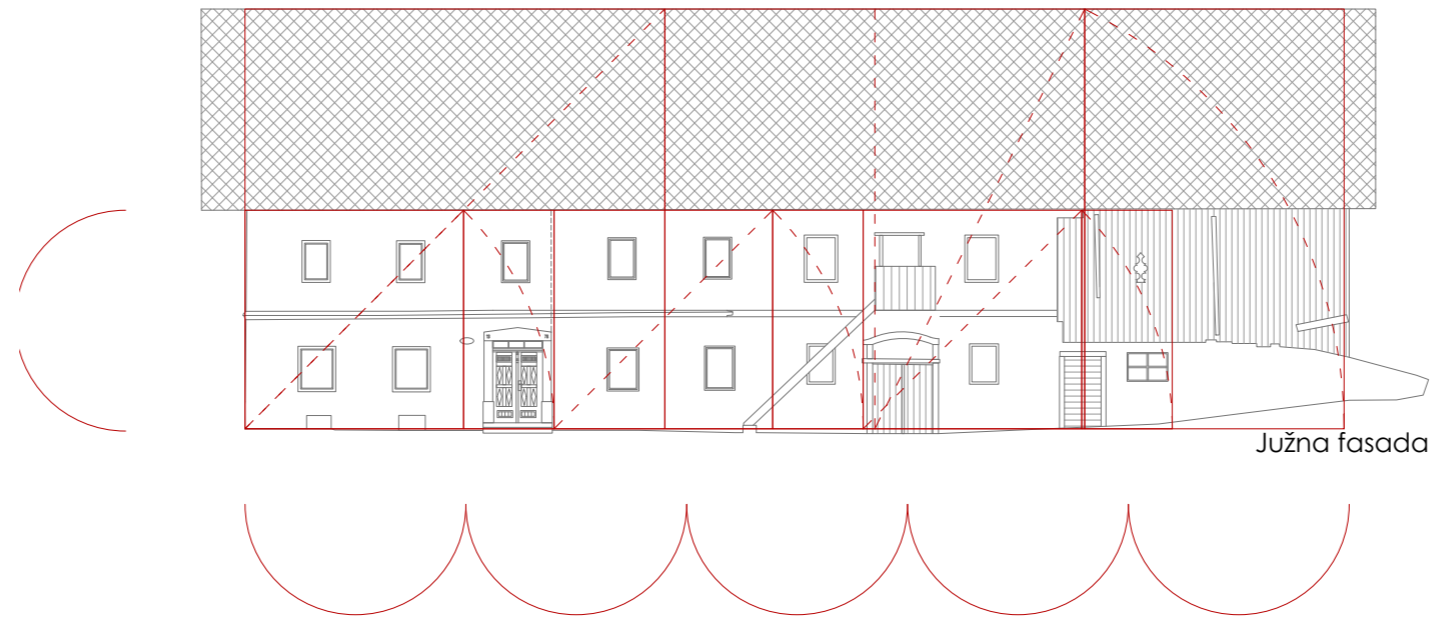

Hišna številka	Domače ime
30	Pr Barakarjo
34	Pr Bukežo
35	Pr Uréto

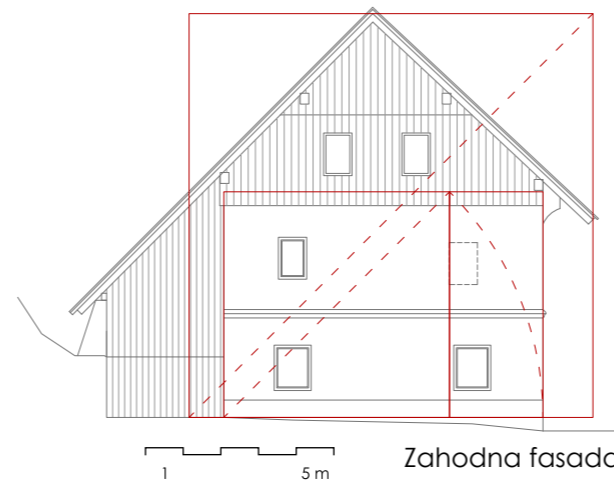
PR BARAKARJO

BELCA 30

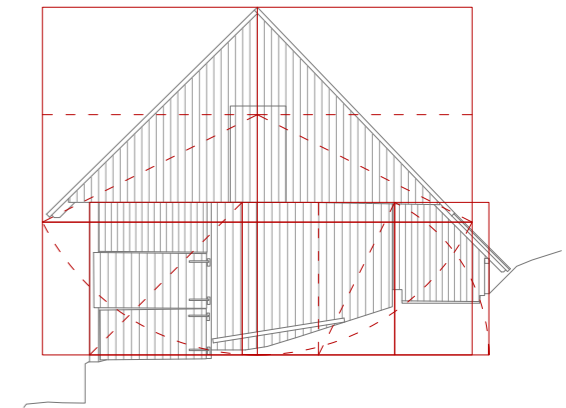

Južna fasada

Glavna cesta loči stegnjeno domačijo od osrednjega območja zaselka Podkuže na jugu. Stavba je izrazito podolgovata, orientirana v smeri vzhod-zahod. Na severu se naslanja na pobočje, ki se kmalu za hišo začne strmo vzpenjati proti severu. Struktura je tridelna: vzhodni, v celoti gospodarski del stavbe je lesen, z vzhodne zatrepne fasade je možen dovoz na pod, osrednji del je zidan, z gospodarskim pritličjem. Zidani zahodni del je bivalni.

Zahodna fasada

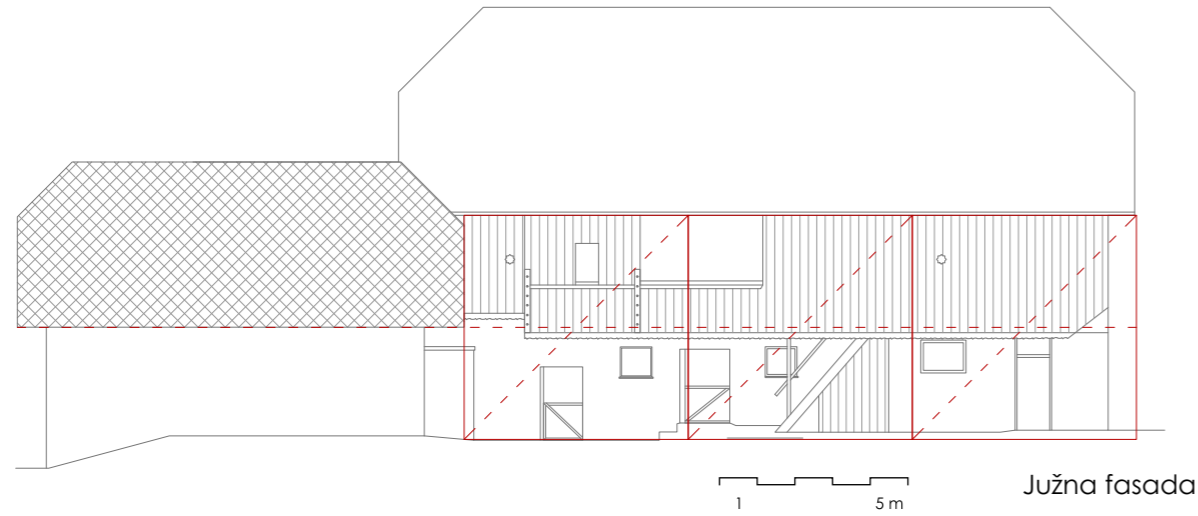

Vzhodna fasada

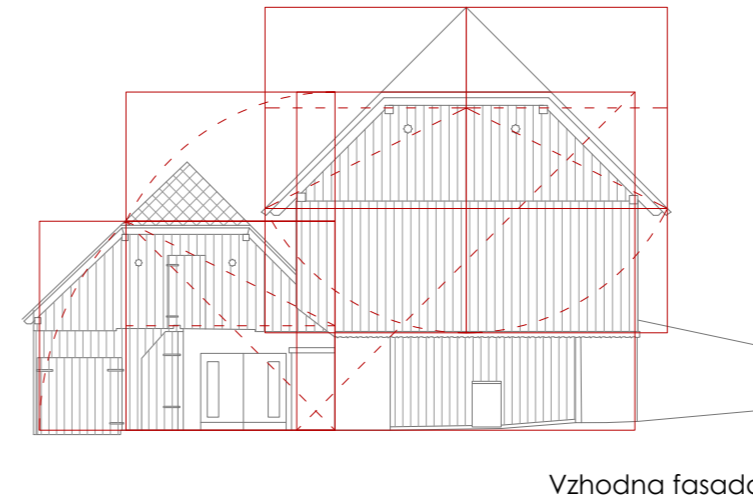

Situacija

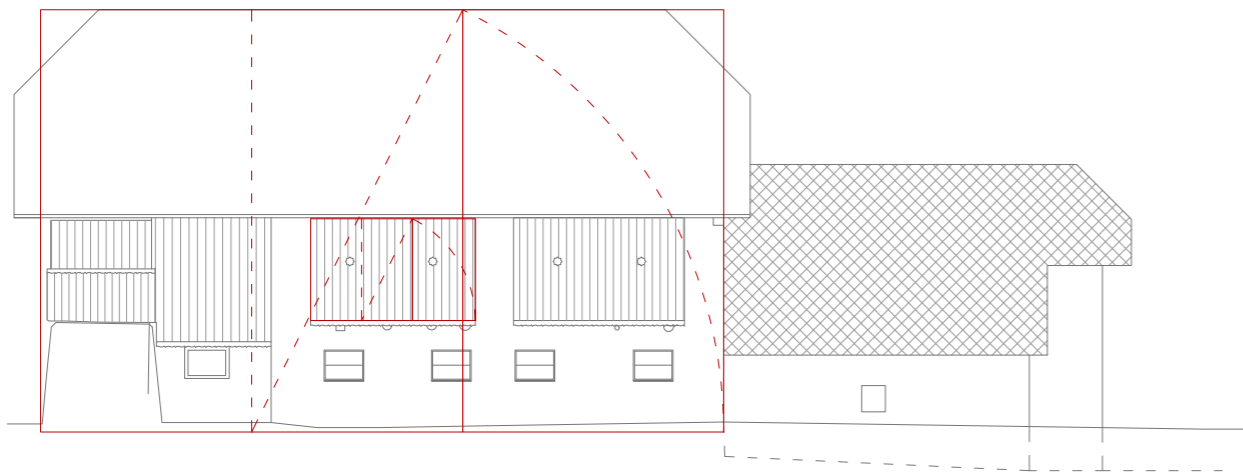

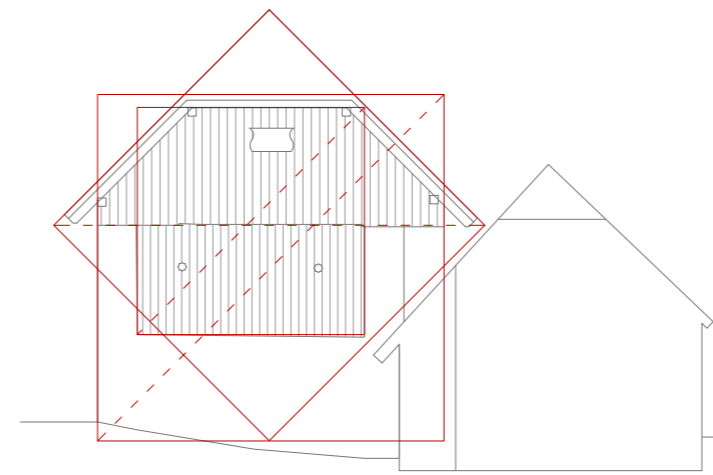
Južna fasada

Vzhodna fasada

Severna fasada

Zahodna fasada

Domačija pri Bukežo leži na južnem delu zaselka. Prezidana hiša, hlev ter lopa zamejujejo dvorišče, ki se odpira proti vzhodu. Južno od kmetije poteka trasa nekdanje železnice, zdaj kolesarske poti. Dokumentirali smo hlev ter dvoriščno lopo. Hlev je v pritličju zidan, v nadstropju pa zidani slopi podpirajo streho. Vmesni prostor je zaprt z deskami. S severne strani je urejena dostopna rampa za dovoz na pod. Nadstropje je z gankom razširjeno proti jugu.

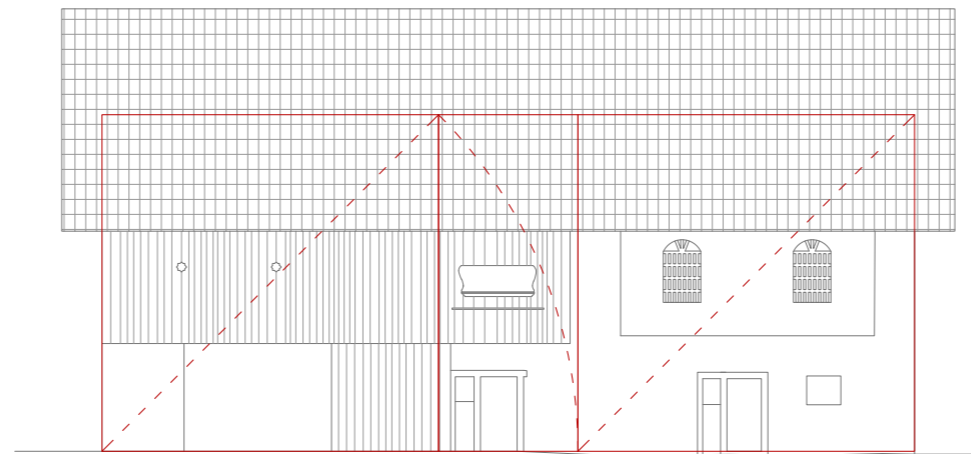
Situacija

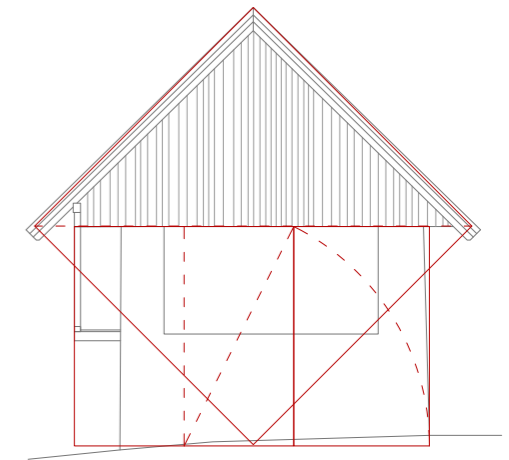
PR URETO

BELCA 35

Uretova domačija stoji na severozahodnem koncu zaselka. Nasproti novejši hiši stoji hlev s slemenom, orientiranim vzdolžno glede na dolino, kar je tudi sicer prevladujoča orientacija stavb v zaselku. Pritličje je zidano, lesene deske med zidanimi slopi v nadstropju pa je tudi že nadomestila zidana stena z opečno mrežo.

1 5 m Južna fasada

Vzhodna fasada

Situacija

ZGORNJA RADOVNA

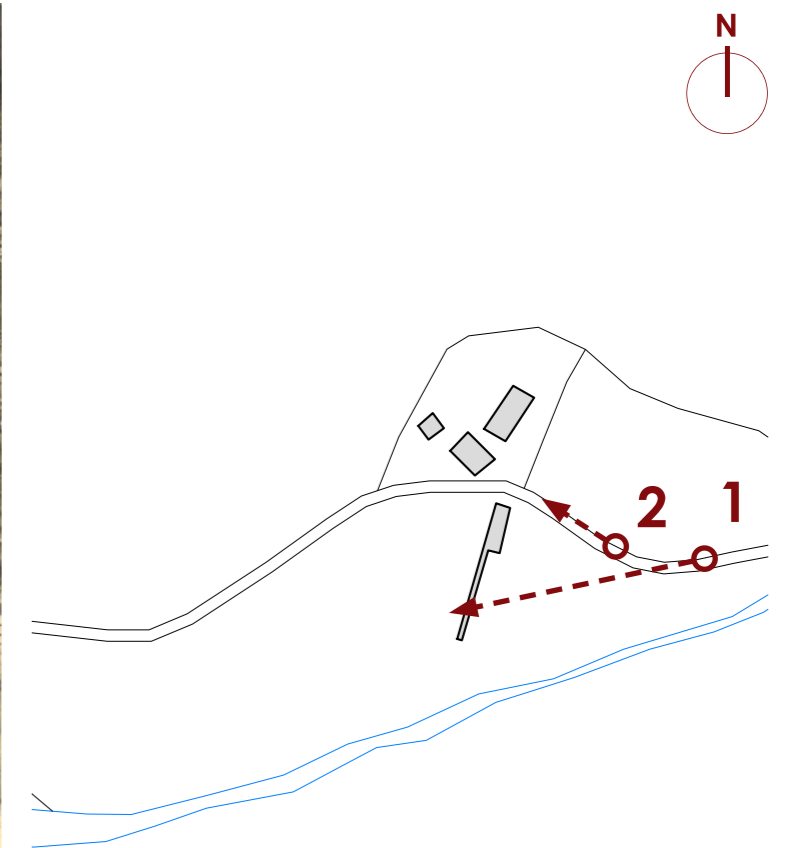
Pogled s ceste skozi Kurjo vas proti hiši Pocarjeve domačije na severu. Na točki, kjer se izza vodnjaka sredi dvorišča vidijo vhodna vrata, je levi zaključek slemena hiše tik pod vrhom Jerebikovca v ozadju, vogala skednja in hiše pa se navidezno poravnata pod najnižjo točko pobočij v ozadju.

PROSTORSKI PRINCIPI

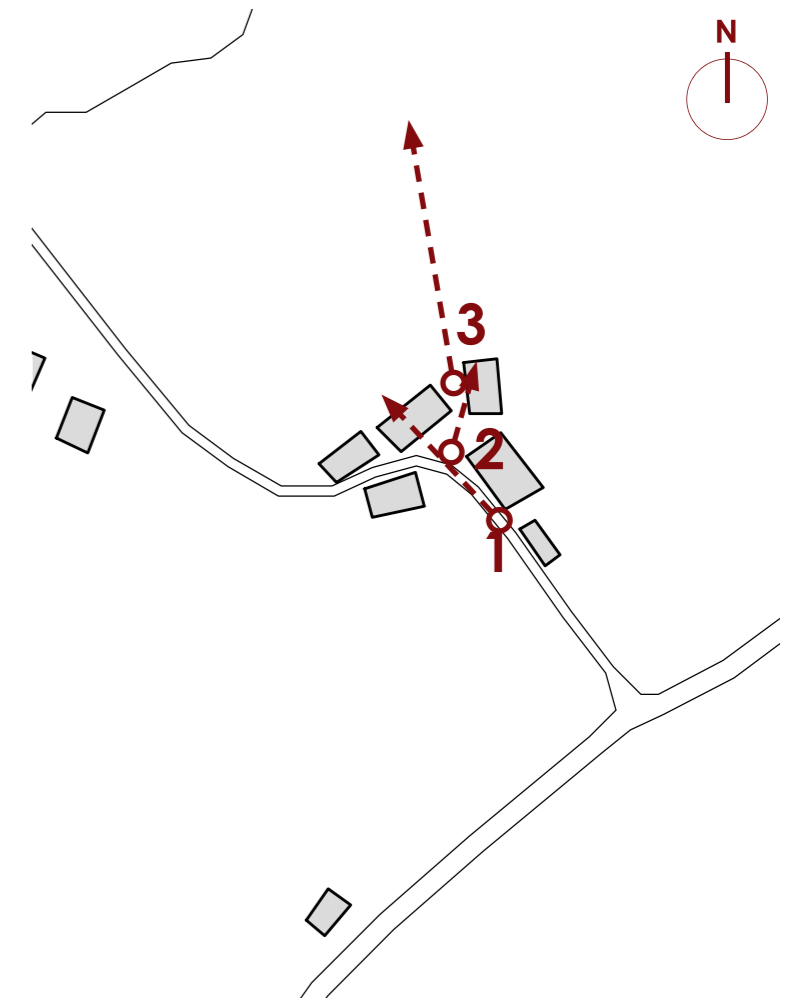
- 1 Pot se v usmerja na najnižjo točko doline Kot, nad katero se v ozadju dviguje vrh Stenarja. Nad drugim ovinkom ob domačiji se nad gozdnim pobočjem pokaže Kukova Špica.
- 2 Po zavoju je pot usmerjena na fasado domačije. Na desni domačijo deloma zakriva orjaška lipa. Levo vodi pot proti zahodu, kjer se obzorje znižuje proti dnu doline.
- 3 Pri Gogalu l. 1926 (avtor neznan, arhiv ZVKDS, OE Kranj)

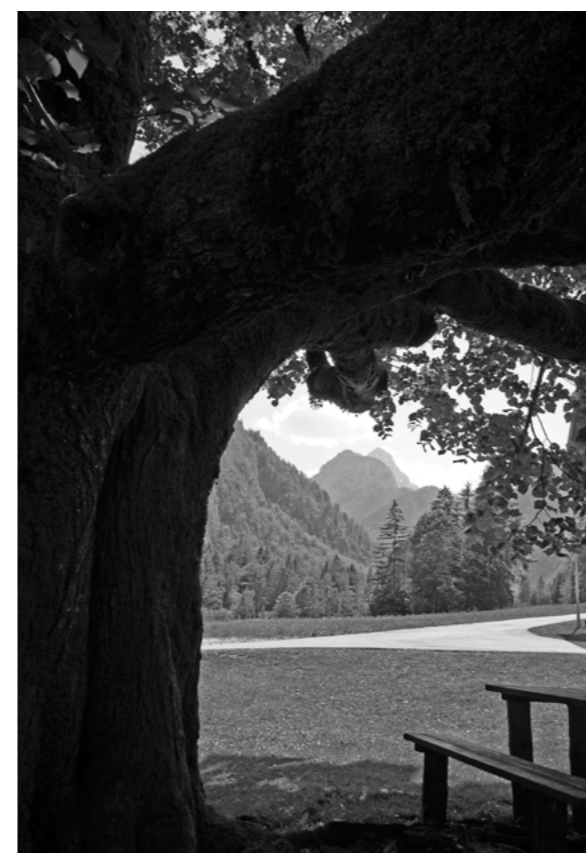
PROSTORSKI PRINCIPI

- 1 V Kurji vasi se pred zavojem pri Pocarjevi domačiji nad gozdnim robom vidi vršiček Kukove Špice. Z obeh strani ga poudarjata s čopom zaključeni strehi skednjev.
- 2 S poti ob prvi lesi, zagledamo Pocarjevo hišo, ki se z vrhom čopa postavi pod vrh Jerebikovca. Na desni strani se nad ograjenim garteljcem in pod napuščem vidi hiša sosednje domačije.
- 3 Pogled izpred dveri Pocarjeve domačije proti severu, kjer se horizont spusti do Kosmačevega prevala, ki vodi do Mojstrane in naprej v Zgornjesavsko dolino.

Zgornja Radovna je razloženo naselje na ravnem, razširjenem severnem delu doline Radovne. Ta se južno od naselja razcepi na dolini Kot in Krma, ki je priljubljeno izhodišče za pot na Triglav in okoliške vrhove, dolina Radovne na vzhodu pa vodi proti Gorjam in Bledu, pot čez Kosmačev preval na severu pa kraj povezuje z Mojstrano. Naselje sestavljajo posamezne domačije, razpršene po obronkih doline, osrednjo ravnico pa zavzemajo travniki in pašniki. Pocarjeva domačija na južnem delu naselja je preurejena v muzej, ob Gogalovi domačiji na vzhodnem koncu naselja pa raste mogočni lipovec, po lokalnem izročilu star okoli 800 let, stroka pa njegovo starost ocenjuje do 450 let.

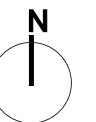
- 1 Pocarjeva domačija s prenovljeno skupino tradicionalne hiše in gospodarskih poslopij
- 2 Domačija pri Požervu leta 1982 (Leben, arhiv ZVKDS, OE Kranj)
- 3 Pri Gogalu l. 1926 (avtor neznan, arhiv ZVKDS, OE Kranj)
- 4 Pogled izpod razsežne krošnje Gogalove lipe na greben Luknje Peči in Rjavine med dolinama Kota in Krme

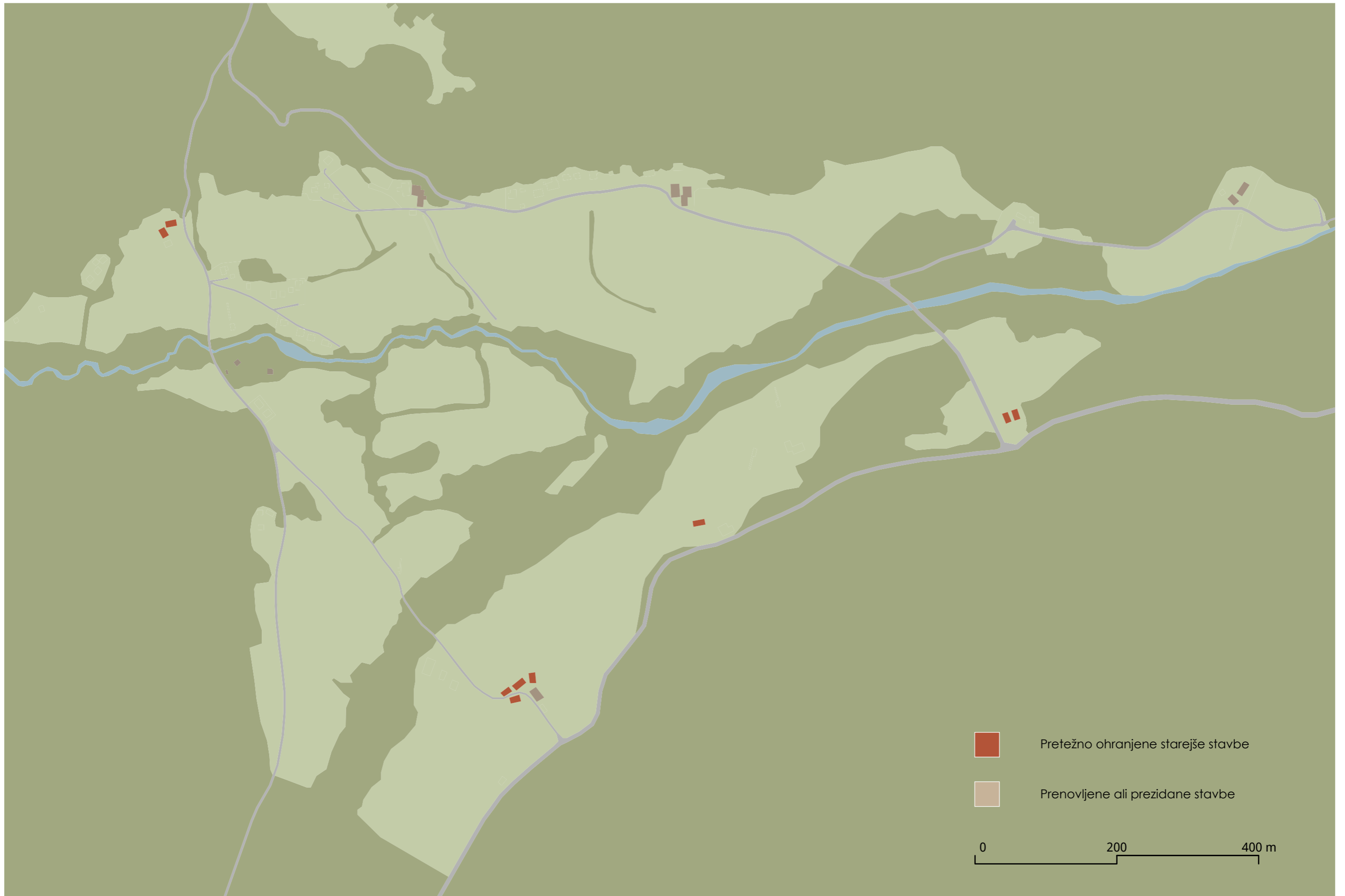

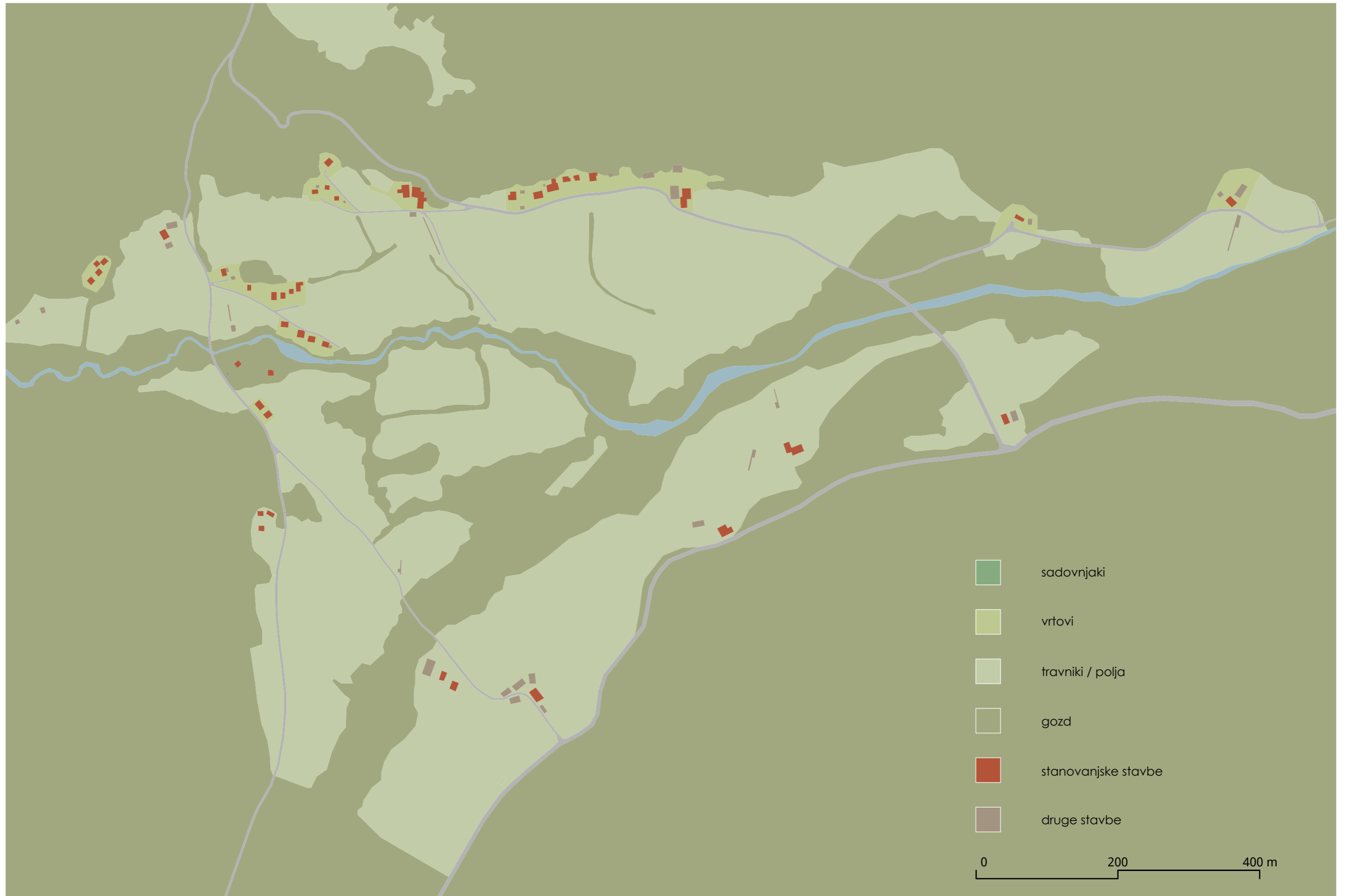
■ zidane stavbe
 ■ lesene stavbe
 ■ sadovnjaki
 ■ travniki/pašniki
 ■ njive
 ■ gozd

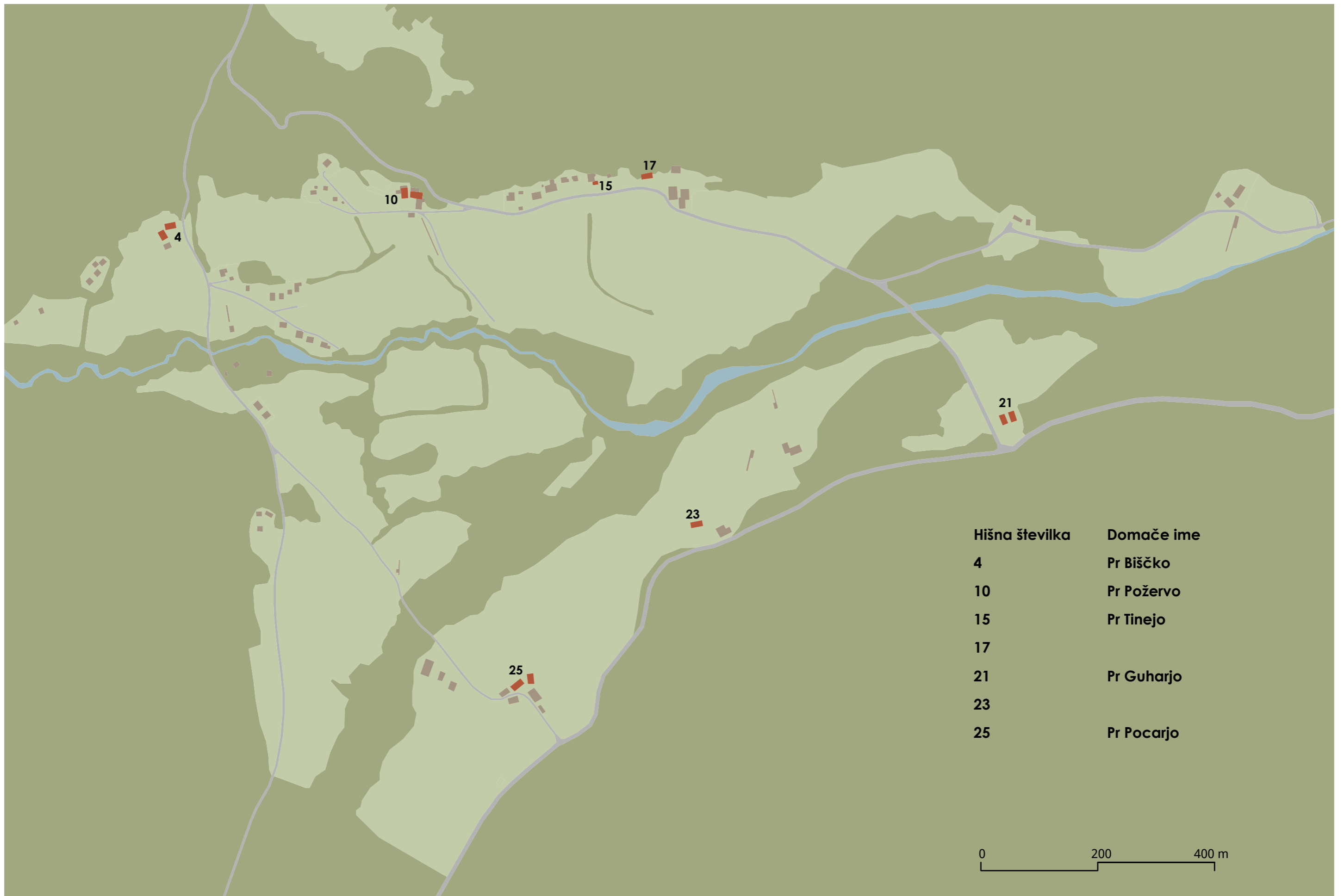

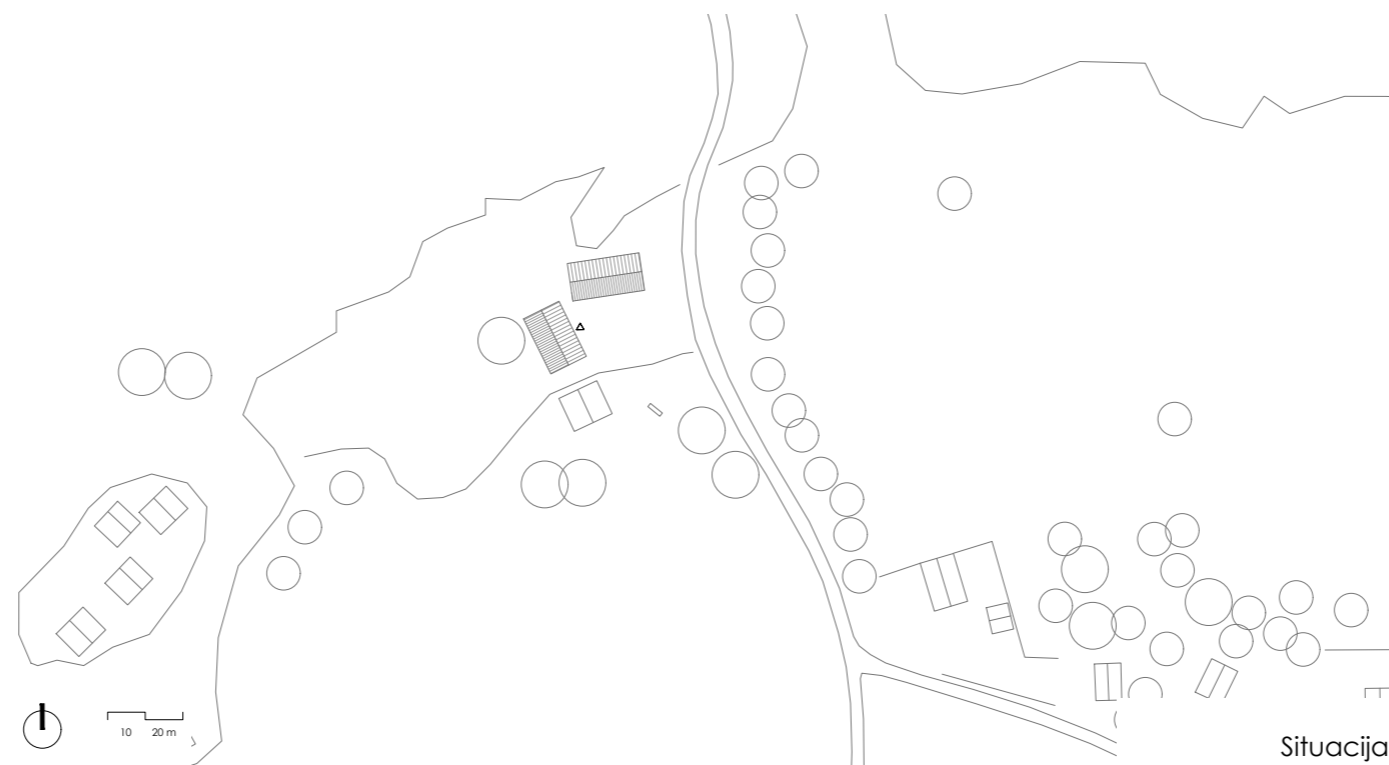
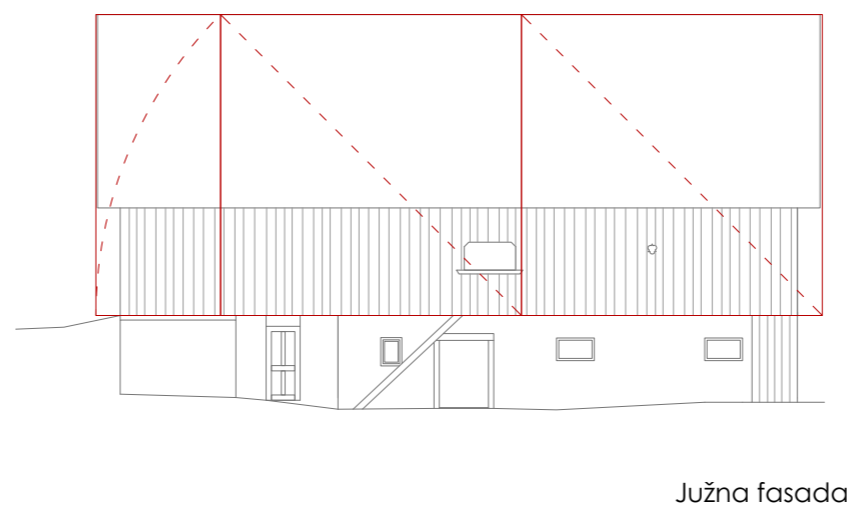
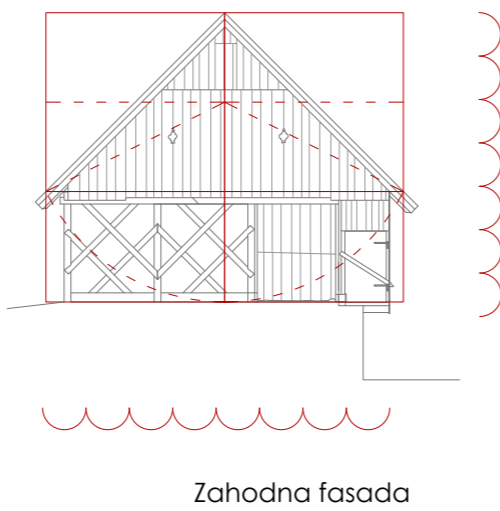
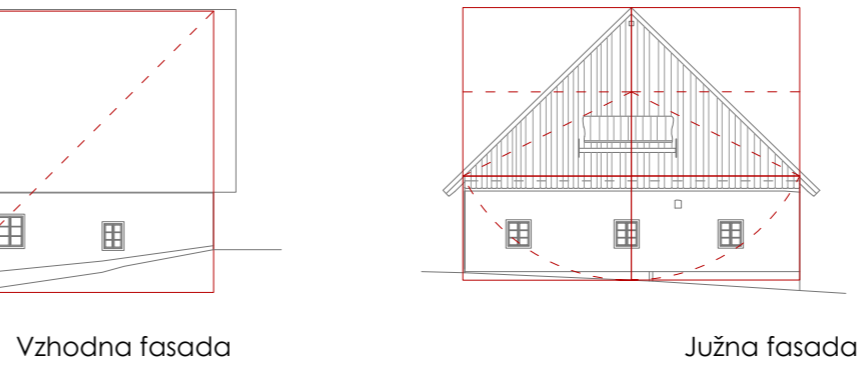
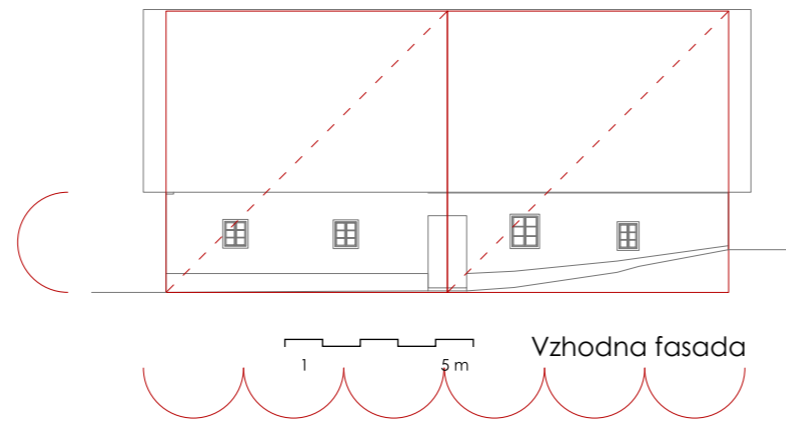
V dvajsetem stoletju se je začela širiti zazidava manjših počitniških hišic v gručah oz. nizih, večinoma na severnem, prisojnjem koncu doline. Raba tal se glede na prvo polovico 19. stoletja nekoliko spremenila: njive so večinoma zamenjali travniki in pašniki, tudi bregovi vodotokov so bolj zaraščeni.

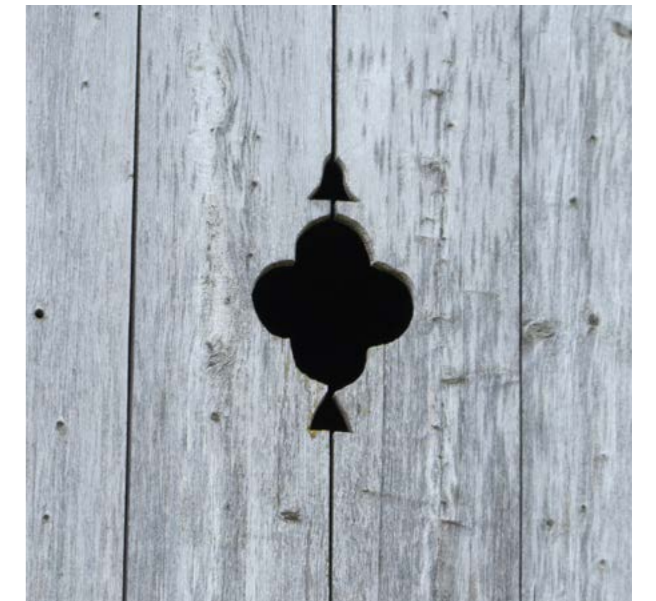

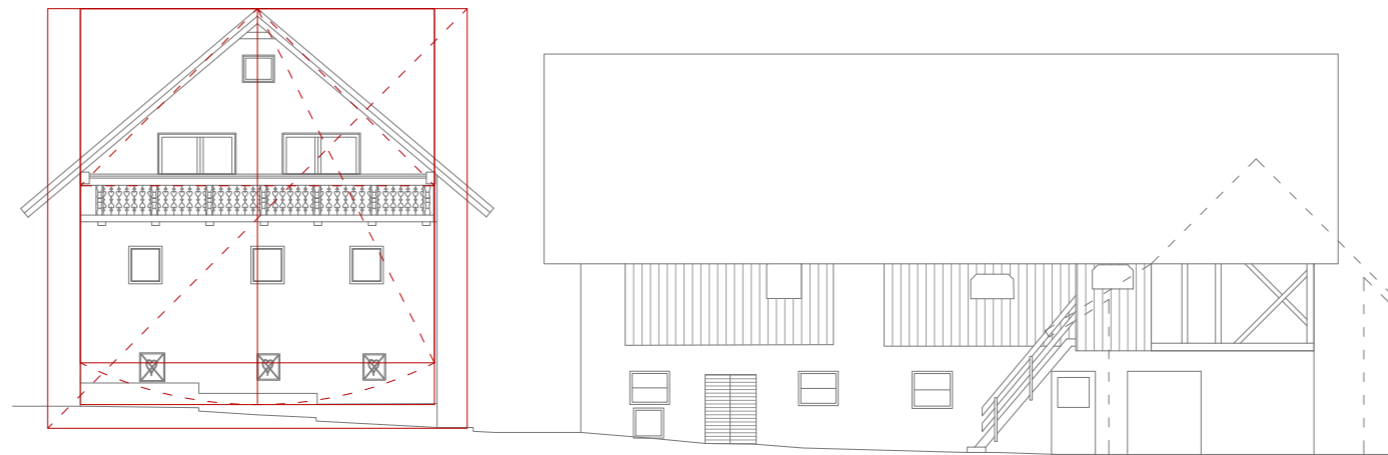

Domačija leži na ustju doline Kot, umaknjena na skrajni severni rob ravnice, ki jo ustvarja združitev dolin Kota in Krme v Radovno. Hiša je postavljena prečno na pobočje, z orientacijo slemena v približni smeri sever-jug. Pritlična zidana stavba ima majhna okna in vhod z vzhoda, natanko na polovici stavbe.

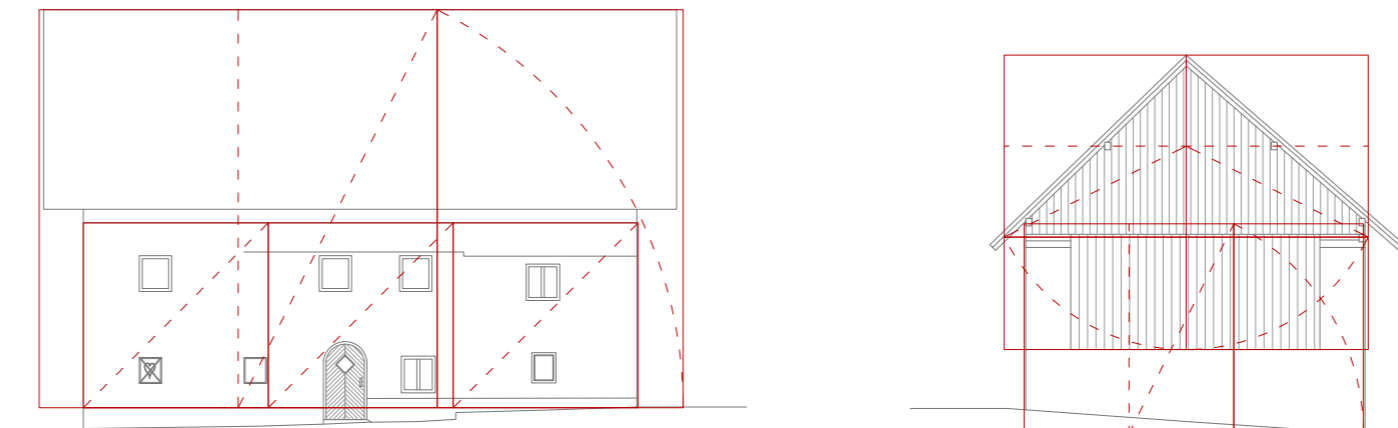
Hlev je postavljen vzporedno s terenom, tako da je možen dostop z mehanizacijo na pod. V napol vkopanem zidanem pritličju je prostor za živino. Proti jugu gank po celotni dolžini nadstropja zagotavlja nekaj zavetja za živino, ko se pase v neposredni okolici.

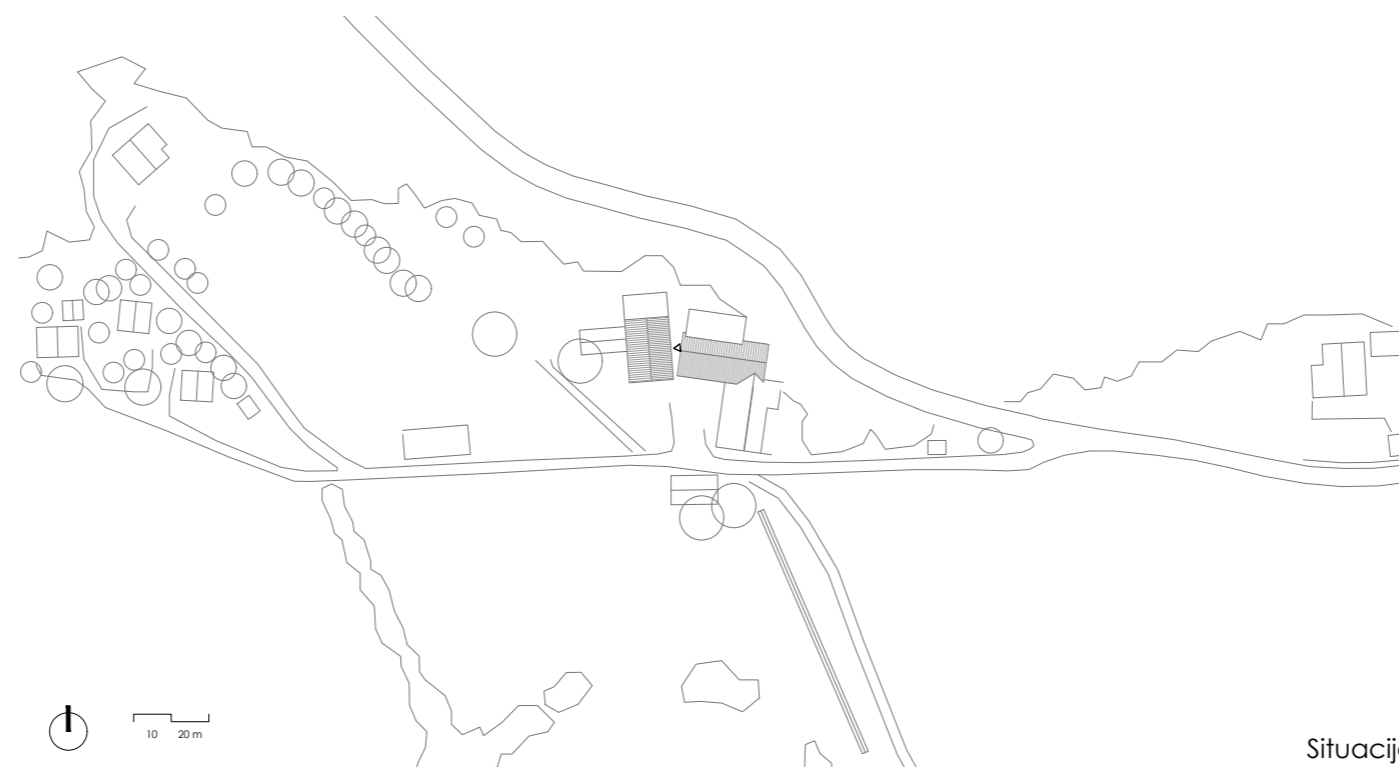
1 5m Južna fasada

Požerova domačija stoji pod cesto, ki vodi iz Radovne prek Kosmačevega prevala v Mostrano. Velika nadstropna hiša je orientirana v smeri sever-jug. Na vzhodni strani ozkega dvorišča je velik, deloma zidan, deloma lesen hlev. Sčasoma sta tako hiša kot hlev dobila po več prizidkov, pri čemer sta južna in dvoriščni fasadi ostali pretežno nespremenjeni.

hiša - dvoriščna fasada

hlev - dvoriščna fasada

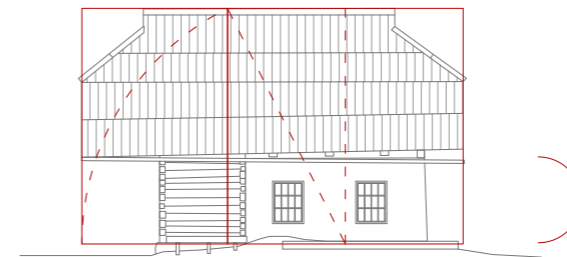
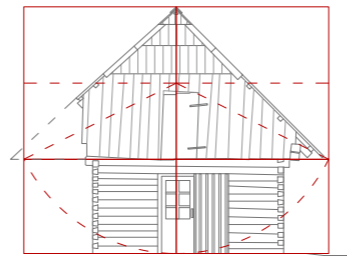

Situacija

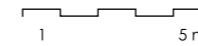

Južna fasada

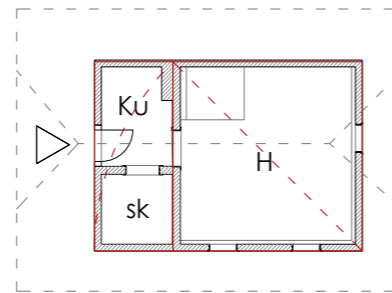

Vzhodna fasada

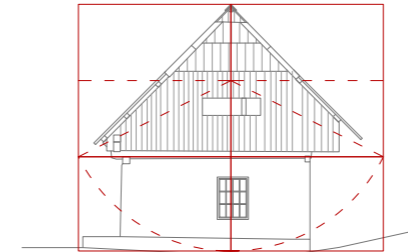
Kajža z enim bivalnim prostorom je po pripovedovanju lastnika sprva stala na poključki planini Klek, v prvi polovici 20. stoletja pa so jo prestavili na današnjo lokacijo. Zgrajena je iz tramov, ki so znotraj v celoti, zunaj pa deloma ometani. Krita je s skodlami, streha je na zahodni strani močno podaljšana, da nudi zavetje nad vhodom, kar je značilnost planšarskih stanov.

Z zahodne strani vstopimo v nekdanjo črno kuhinjo, iz katere so vodila vrata v "špajzo" na desni ter naprej v "hišo" s krušno pečjo ter klopmi ob stenah.

Tloris pritličja

H – hiša _ KU – kuhinja _ sk – shramba

Južna fasada

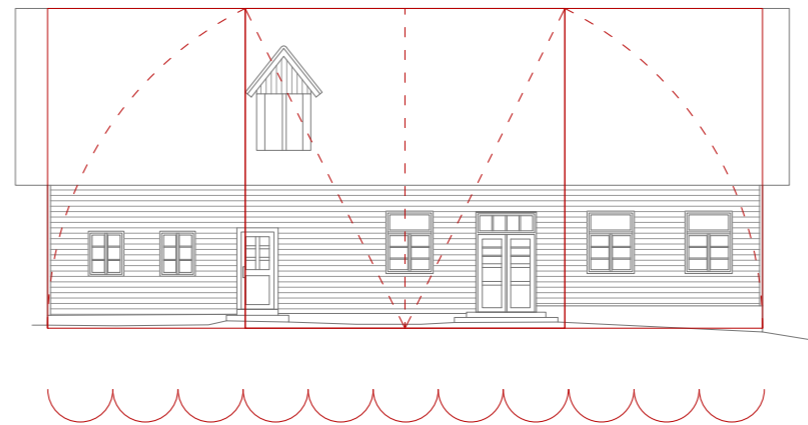
Situacija

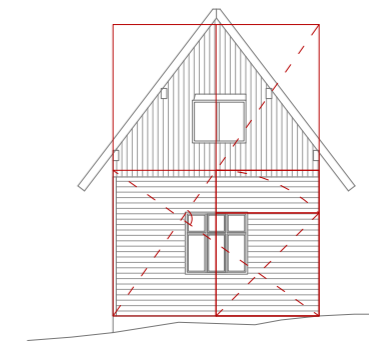
ZGORNJA RADOVNA 17 - ŽAGA

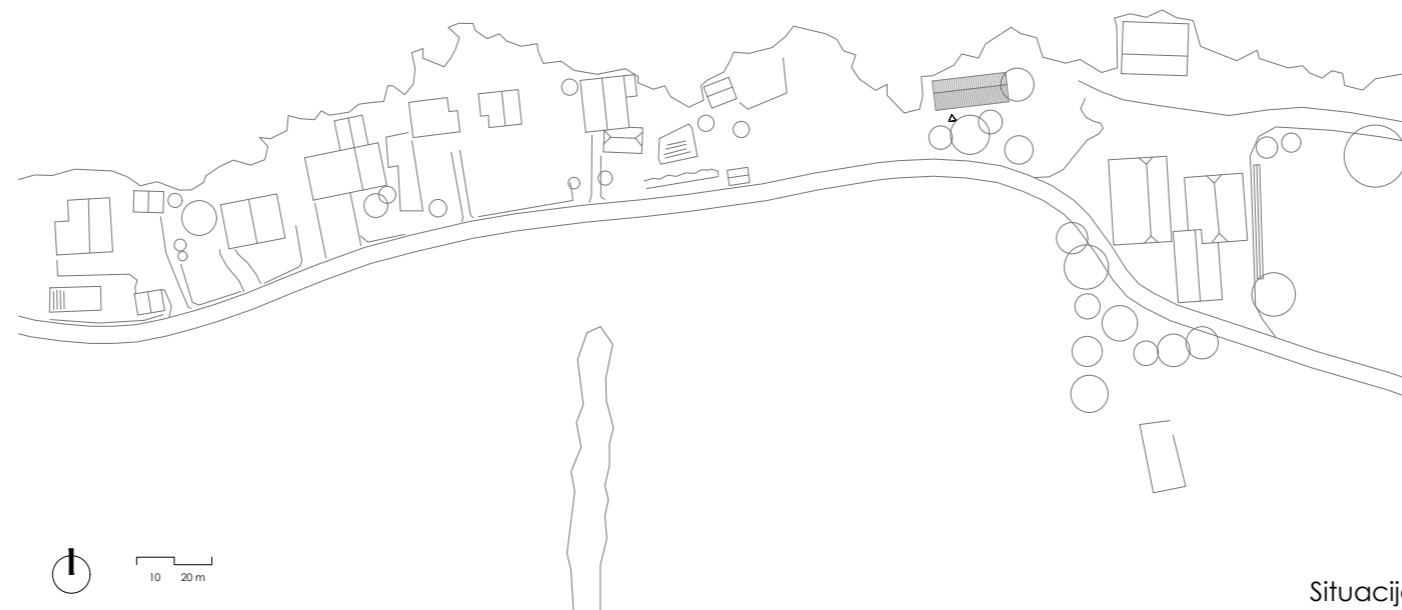
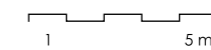
Podolgovata pritlična bivalno-gospodarska stavba leži na sončnem severnem robu kotline. Orientirana je v smeri vzhod-zahod. Konstrukcija in fasadna obloga sta leseni. Manjši zahodni del je namenjen prebivanju, v vzhodnem delu pa je urejena delavnica oz. žaga, za potrebe katere je tudi zadnja, severna stena tega dela stavbe odprta. Okna delavniškega dela so opazno večja.

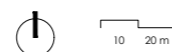
Južna fasada

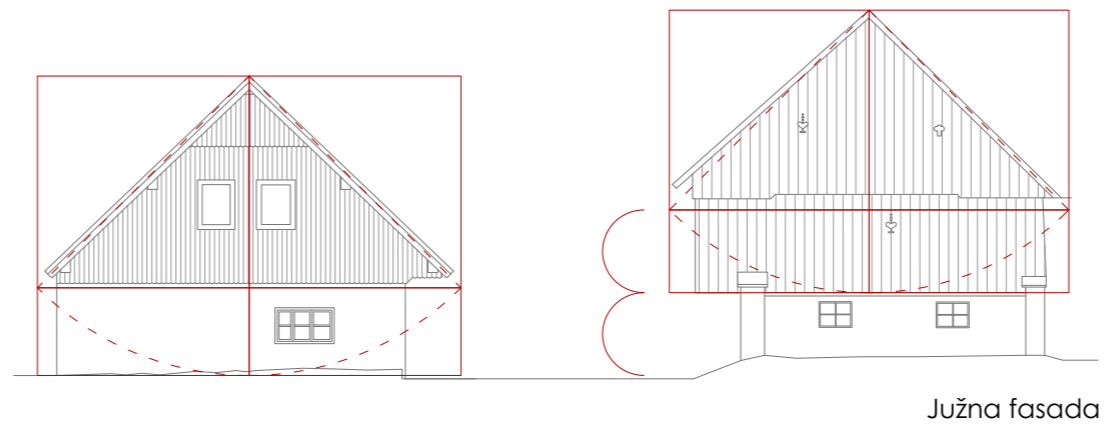
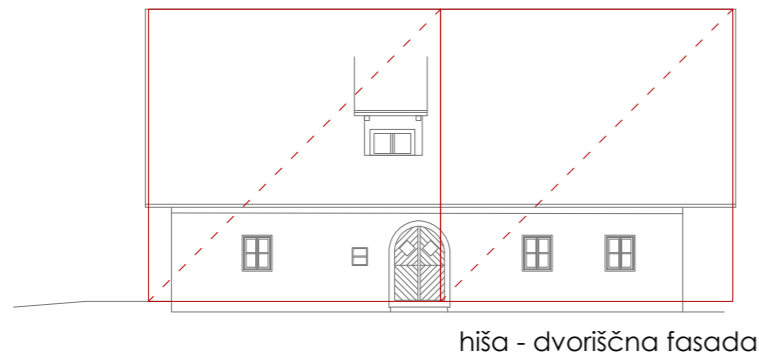
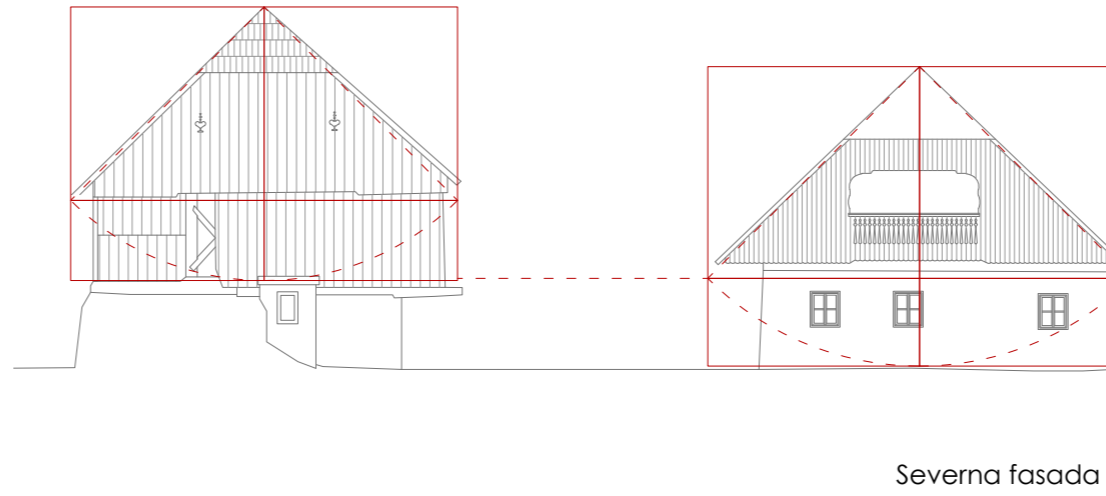
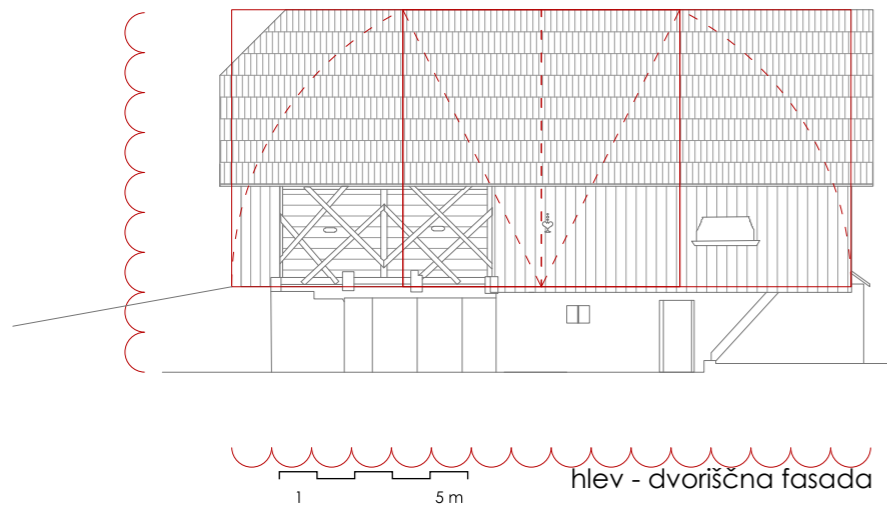

Vzhodna fasada

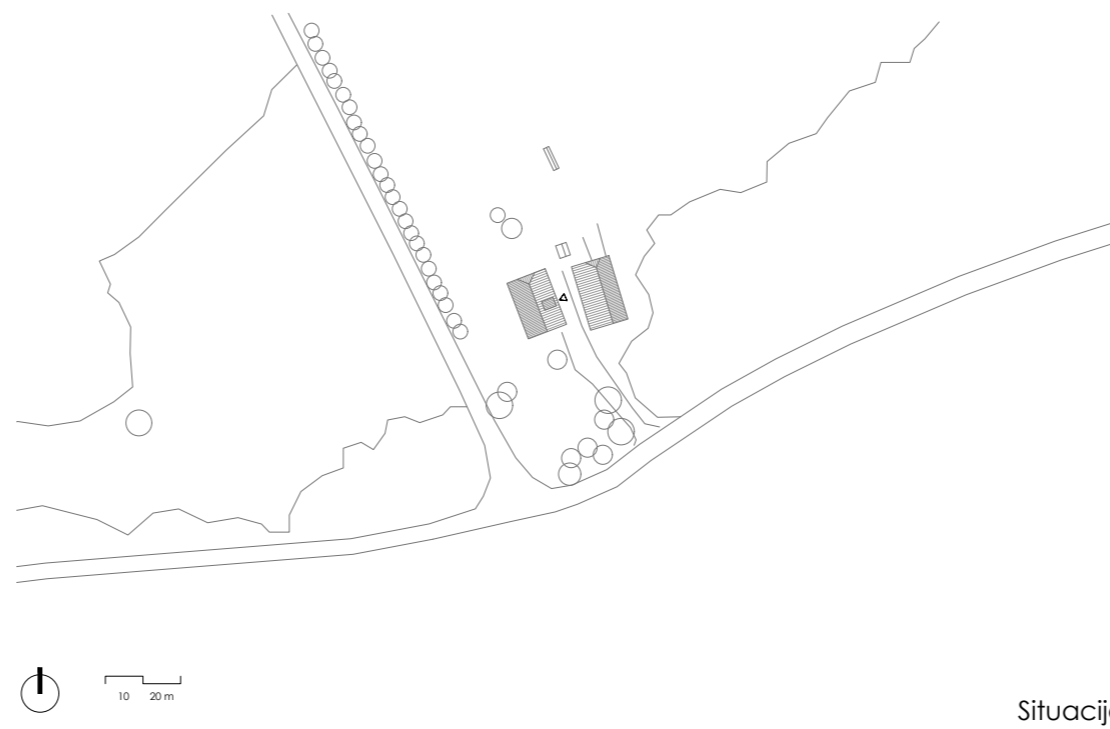

Situacija

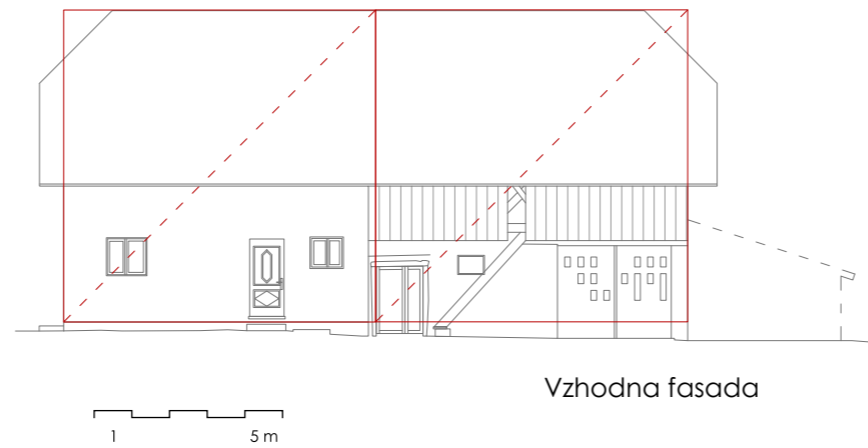

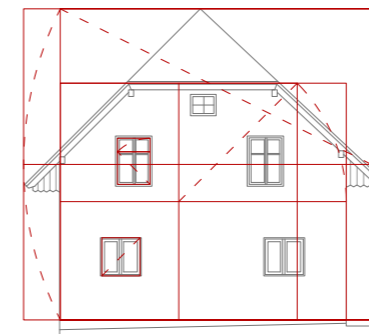
Guharjeva domačija leži na robu ravnice, v senci obronkov Pokljuke, ki se strmo dvigajo na jugu. Hiša in hlev sta orientirana v smeri sever-jug, njuna vhoda sta obrnjena na vmesno dvorišče. Hiša je prenovljena, z opaznimi spremembami okenskih odprtin, še vedno pa ohranja tradicionalna fasadna razmerja. Hlev je lepo ohranjen, krit s skodlami. Dostop na pod je urejen prek nasute rampe na severni strani. Na severnem koncu dvorišča je pokrit vodnjak, ki velja za enega najglobljih v okolici. Po pripovedovanju domačinov so ga gradili ujetniki med 1. svetovno vojno.

ZGORNJA RADOVNA 23

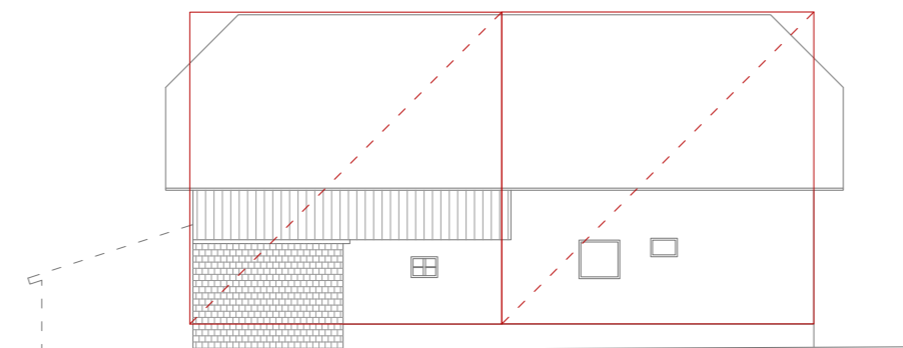

Vzhodna fasada

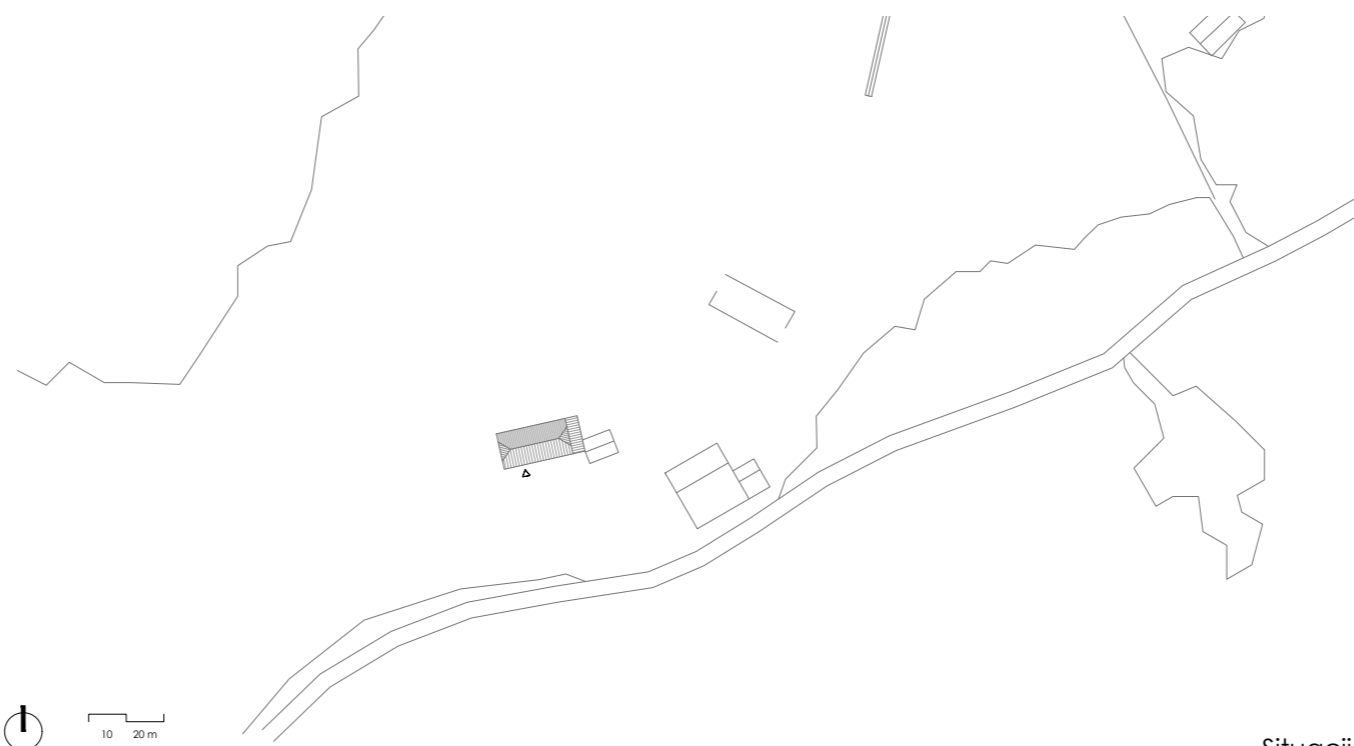
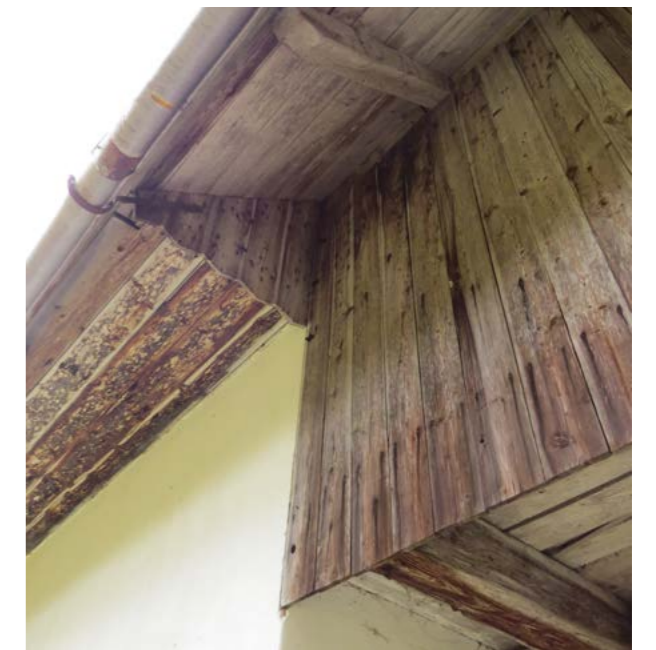

Južna fasada

Manjša domačija stoji na samem, približno pol poti med Guharjevo in Pocarjevo domačijo. Vzdolžna zasnova je dvodelna, z bivalnim delom proti zahodu in hlevom ter garažo na vzhodu. Nadstropje je v vzhodnem delu leseno. Streha ohranja značilna čopa.

Tloris nadstropja

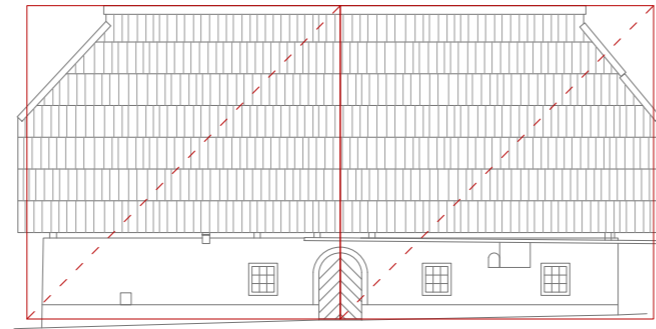

Situacija

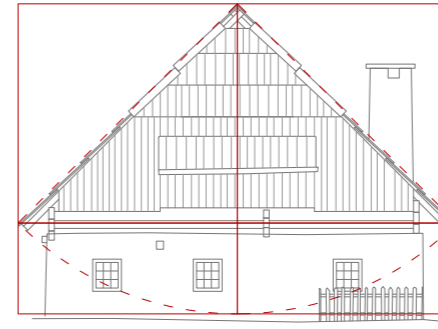
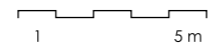

PR POCARJO

ZGORNJA RADOVNA 25

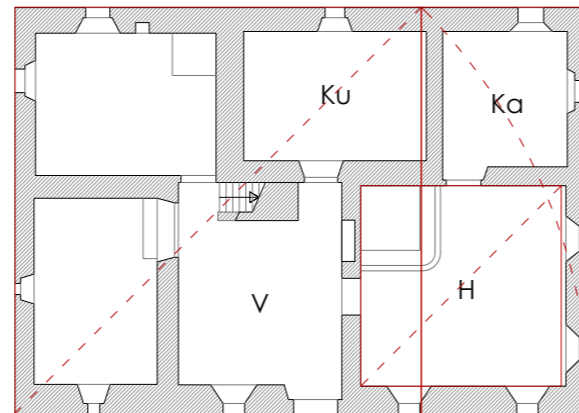
Vzhodna fasada

Južna fasada

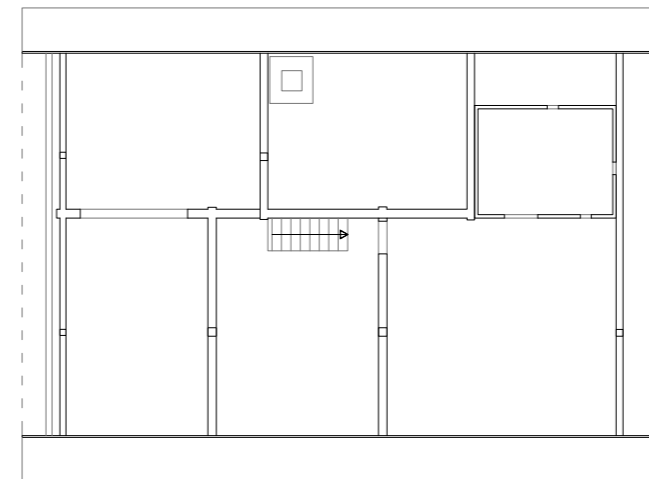
Odlično ohranjena Pocarjeva domačija je izjemen primer alpske arhitekture iz 18. stoletja. Registrirana je kot kulturni spomenik državnega pomena, ki deluje kot spomeniško urejena in muzejsko opremljena informacijska točka Triglavskega narodnega parka. Ime Potzer se prvič omenja v listini iz 1672, najstarejša listina najdena v hiši pa je iz leta 1609. Gručasto domačijo sestavljajo stanovanjska hiša in gospodarsko poslopje ter manjši hlev za drobnico, leseni svinjak in stegnjeni kozolec. Pocarjeva domačija s stavbami, dvoriščem in polji, ohranjenimi predmeti in dokumenti pomeni izjemno vrednoto, saj »dokumenta način življenja in predstavlja gorenjsko stavbno dediščino ter bivalno kulturo dveh stoletij na Gorenjskem.« (Batista, E., 2010)

Gospodarski poslopji sta orientirani s slemenom v smeri doline Radovne, hiša pa stoji prečno severno od njiju, poslopja tvorijo zavetno dvorišče, sredi katerega stoji pokrit vodnjak. S skodlami krita streha hiše ima značilna čopa in z deskami zaščiten zatrepa.

Tloris pritličja

H – hiša _ Ka – kamra _ Ku – kuhinja _ V – veža

Tloris nadstropja

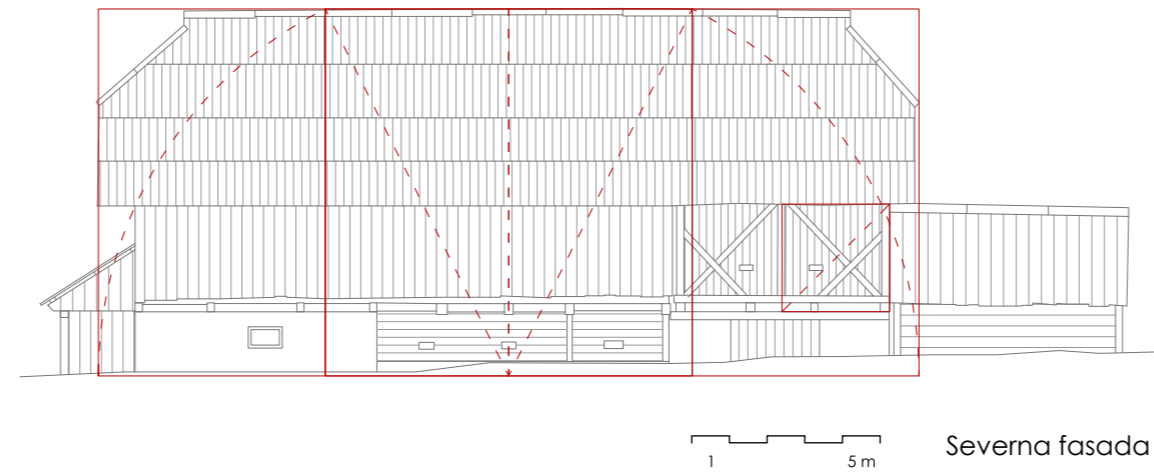

Situacija

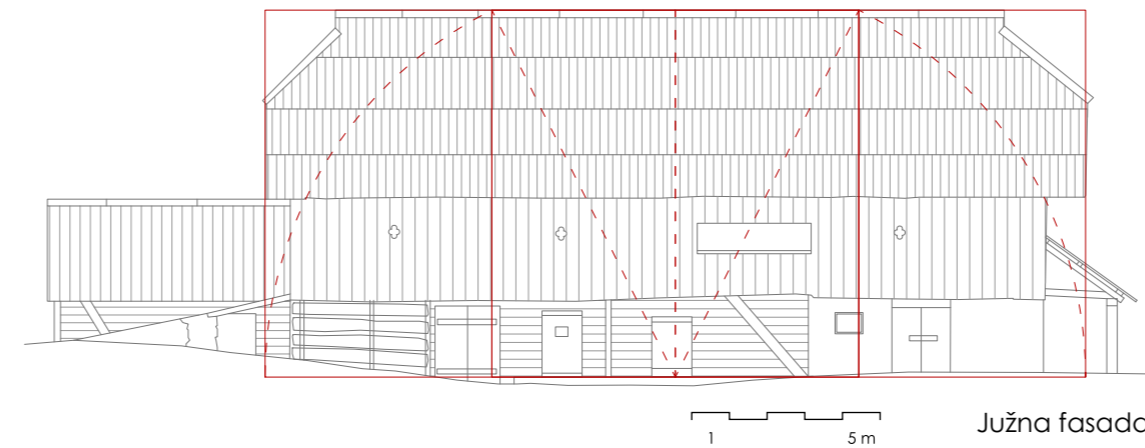

PR POCARJO - HLEV

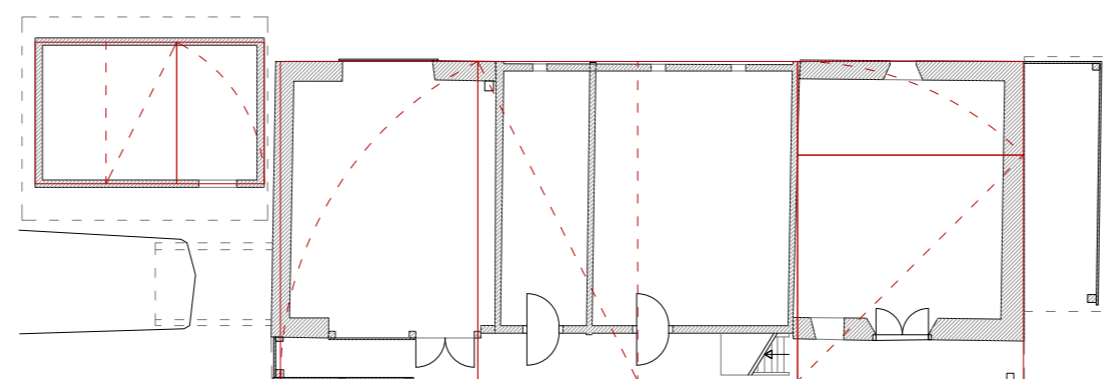
ZGORNJA RADOVNA 25

Severna fasada

Južna fasada

Tloris pritličja

Vhodni portal v hišo je postavljen v osi pod gankom gospodarskega poslopja, tako da je med hišo in hlevom najmanjša razdalja, hkrati pa se vrata odpirajo tudi v osi pristopne poti, kar pomeni tudi pregled nad potjo.

Dvoriščno fasado hiše med dvema oknoma krasita dve v enotno kompozicijo povezani freski, manjša predstavlja Križanega z Marijama v niši in večja Višarsko Marijo. Nenavadno je, da vodnjak sredi dvorišča sedaj zakriva freski v ključnem pogledu s poti. Vodnjak prej gotovo ni bil tako visoko pokrit, tako da sta se freski videli točno nad vodnjakom, kar vodi doda še simboličen pomen. Ker naknadno zgrajena streha vodnjaka dvakrat zapre pogled na hišo v ključnih smereh, najprej ob prvem pogledu na vhodni portal in potem še na freski, predlagamo, da se vodnjak uredi in zapre drugače, tako da se bodo ti ključni pogledi spet sprostiti.

DETAJLI ...

Pomemben del dragocenosti arhitekturne dediščine Zgornjesavske doline in Radovne je v dobro premišljenih, preprostih, funkcionalno in konstrukcijsko logičnih ter nemalokrat igrivih detajlih izvedbe. Pri lesnih zvezah strešnih konstrukcij, spajanju brun, zaključkih lesenega opaža, ograjah, vhodnih portalih, oknih, zidovih in oblikovanju tlakov lahko vidimo prežetost funkcije in oblike, ki tudi sodobnemu človeku, govori o veščini preprostih mojstrov, ki se je izpopolnjevala iz generacije v generacijo. Vse je uglašeno na človekovo mero, prilagojeno njegovemu koraku in ročnim spretnostim, ki jih zahteva kmečko in obrtno gospodarjenje. Na eni strani se tudi najmanjši detajli povezujejo v nove sklope, ki se kakor nove enote sestavljajo v še večje sestave, na drugi strani pa se ti sestavi z natančno orientacijo skladno umeščajo v najširši prostor neposrednega okolja, celote, ki je podprta od spodaj navzgor od temelja do slemena, in odprta od zgoraj navzdol od horizonta do praga. Prav ta uglašenost vsega z vsem, najmanjšega dela z največjo celoto je skrajno preprosta in neizmerno lepa. Še več, prav ta prežetost med deli in celoto ustvarja presežnost, ki celi. Kajti celjenje je v nasprotju z deljenjem povezovanje in spajanje delov s celoto.

DETAJLI KONSTRUKCIJE

- 1 Podaljšan vrh strešnega čopa, pogojen z načinom polaganja skodel na streho, Pr Tinejo, Zgornja Radovna.
- 2 Pritrjevanje opaža z lesenimi čepi, Pr Pocar, Zgornja Radovna.
- 3 Pritrjevanje opaža z lesenimi čepi, hlev Guharjeve domačije, Zgornja Radovna.
- 4 Zaključni detajl desk opaža. Zaključni desk v eno točko olajšajo odtekanje vode. Zgornja Radovna
- 5 Zaključni detajl desk opaža, Log.
- 6 Stiki med deskami so prekriti z letvicami, kar zmanjša vdor zraka v prostor za zatrepom in daje zatrepmi ploskvi dodatno prostorsko razsežnost. Spodnje Rute.

DETAJLI KONSTRUKCIJE

- 1 Pritrditev palice za sušenje pod napušč, Pr Biščko, Zgornja Radovna.
- 2 Detajl strešne konstrukcije, Pr Vančarjo, Log.
- 3 Golobjnak in gnezdilnica pod napuščem, Spodnje Rute.
- 4 Razkrita struktura fasadnega venca. Pr Barakarjo, Podkuže.
- 5 Konstrukcija gospodarskega poslopja iz brun. Proti vrhu stopničasto podaljšani tramovi omogočajo optimalen prenos obtežbe previsnega dela v nadstropju. Log.
- 6 Nosilec, poškodovan v požaru, po katerem so pretežno leseno gospodarsko poslopje obnovili v opeki, še vedno podpira balkon. Spodnje Rute.

DETAJLI KONSTRUKCIJE

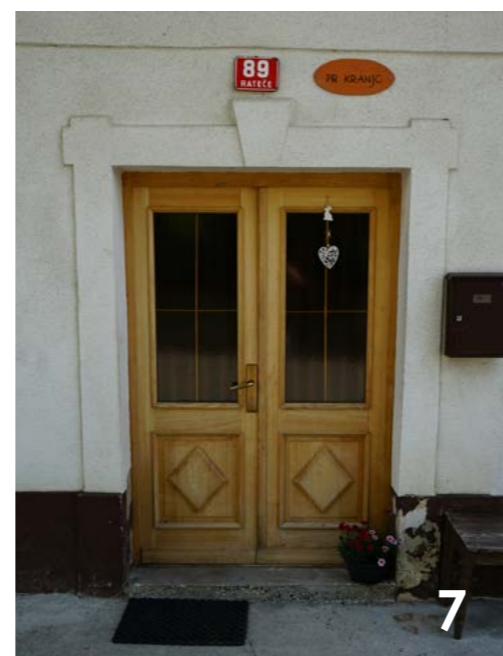

- 1 Sestava ometanega lesenega zidu: Na nosilno konstrukcijo iz tramov so pritrjene palice, ki omogočajo dobro oprijemanje ometa. Pr Pavlčo, Log.
- 2 Detajl stika lesene konstrukcije in zidu, Pr Kavaričo, Spodnje Rute.
- 3 Spodnji del hleva je sezidan iz pisanih kosov peščenjaka, Rateče.
- 4 Bruno, ki podpira pod gospodarskega poslopja, je podprto z večjim kamnom.
- 5 Opestnik na vogalu hiše Pr Pintbah, na severozahodnem koncu glavnega rateskega trga.

Rateče

- 1 Pr Kajžnk, Rateče
- 2 Farovž, Rateče
- 3 Pr Pintbah, Rateče
- 4 Detajl, Pr Pintbah, Rateče
- 5 Pr Krevt, Rateče
- 6 Pr Čóp, Rateče
- 7 Pr Krjc, Rateče
- 8 Pr Krevt, Rateče

Log

- 9 Pr Vančarjo, Log
- 10 Pr Zupano, Log
- 11 Pr Tarmano, Log

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

Spodnje Rute

- 1 Vrata prizidka, Pr Kavaričo, Spodnje Rute.
- 2 Pr Ta Spodnjih Zimah, Spodnje Rute.
- 3 Pr Jurčo, Spodnje Rute.

Podkuže

- 4 Vhod v gospodarski del, Pr Barakarjo, Podkuže
- 5 Pr Barakarjo, Podkuže
- 6 Detajl vratnega krila, Pr Barakarjo, Podkuže

Zgornja Radovna

- 7 Pr Požrvo, Zgornja Radovna
- 8 Pr Guharjo, Zgornja Radovna
- 9 Zg. Radovna 17
- 10 Pr Pocarjo, Zgornja Radovna

PREZRAČEVALNE LINE

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

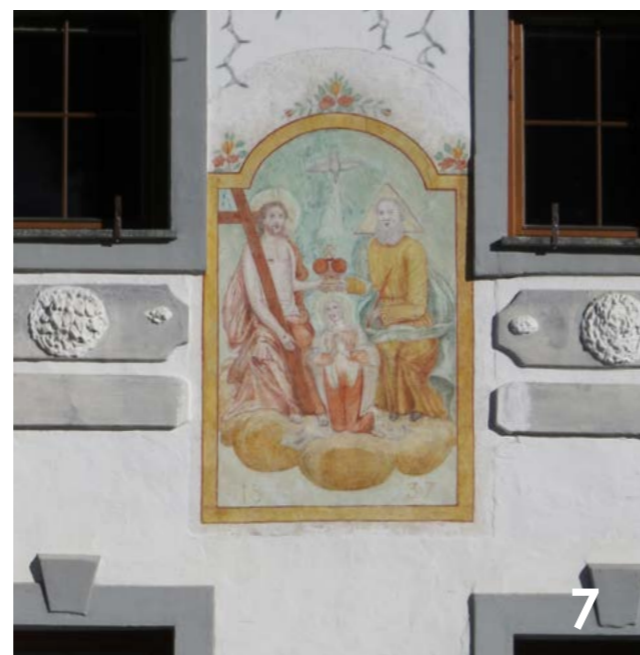

11

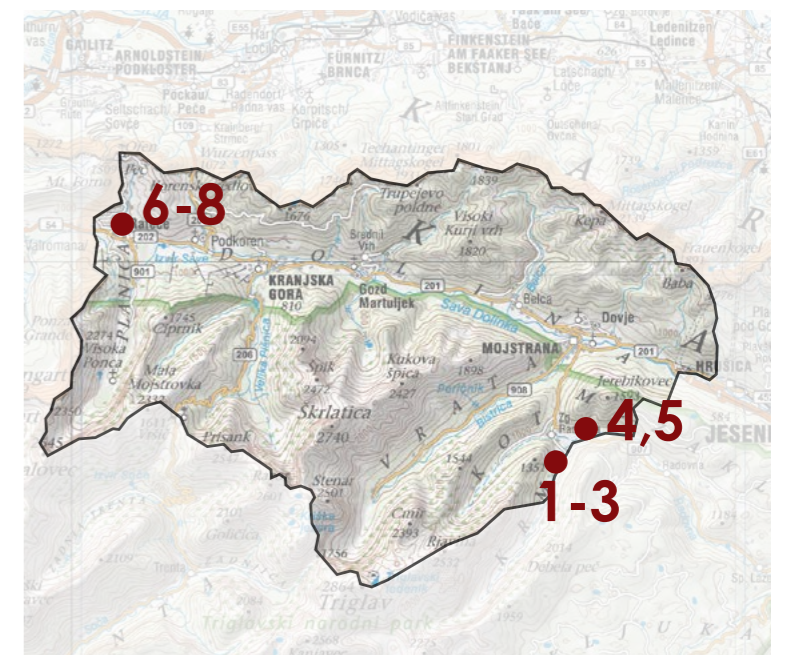
12

- 1 Rateče
- 2 Rateče
- 3 Log
- 4 Log
- 5 Log
- 6 Spodnje Rute
- 7 Podkuže
- 8 Podkuže
- 9 Spodnje Rute
- 10 Spodnje Rute
- 11 Zgornja Radovna
- 12 Zgornja Radovna
- 13 Zgornja Radovna

Po celotni Zgornjesavski dolini lahko na starejših stavbah opazimo poslikave, največkrat nabožne narave. Zlasti pogoste so freske Marije z Jezusom v naročju, ki so nekdaj kot smerokazi usmerjale romarje na poti na Svete Višarje.

- 1 Pocarjeva domačija ima na dvorišni fasadi naslikano Višarsko Marijo, poleg nje pa je na fasadni umeščena niša s poslikavo križanja. Zgornja Radovna.
- 2 Celotna poslikava.
- 3 Detajl Marije z Jezusom v naročju.
- 4 Motiva Višarske Marije in križanja najdemo tudi na gostilni Pr Psnak, Zgornja Radovna. (avtor neznan, vir: <http://www.mojstrana.com/sl/lokalna-ponudba/gostilne-in-restavracije/gostilna-psnak/>)
- 5 Poslikava od blizu.
- 6 Domačija Pr Mlinarje na glavnem Rateškem trgu. Pomemben element fasade sta poslikavi Marijinega kronanja in križanja.
- 7 Poslikava Marijinega kronanja, Pr Mlinarje, Rateče
- 8 Poslikava križanja, Pr Mlinarje, Rateče.

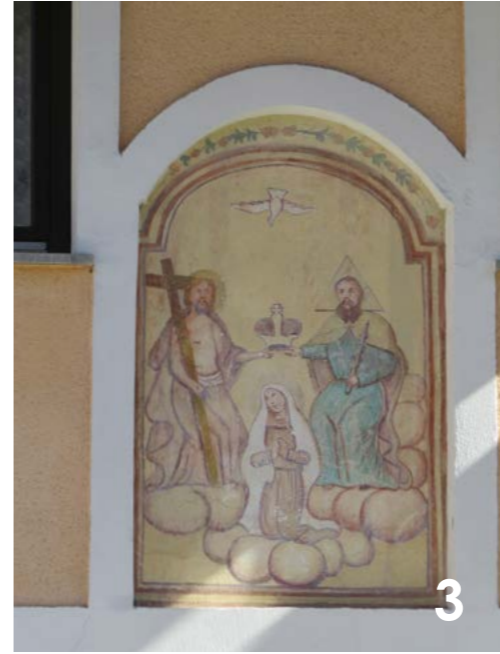

1

2

3

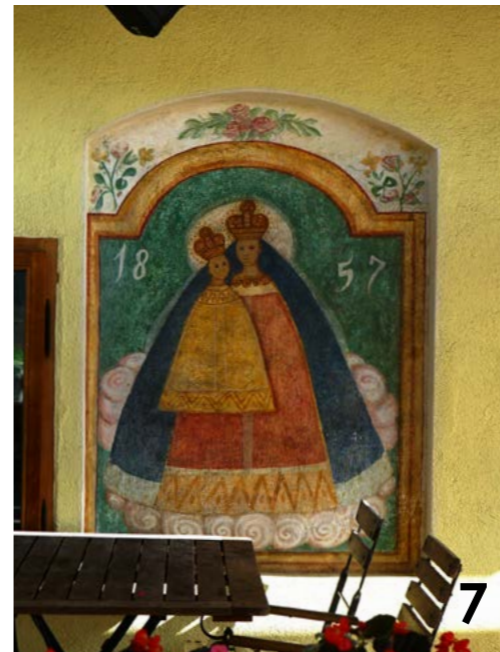
4

5

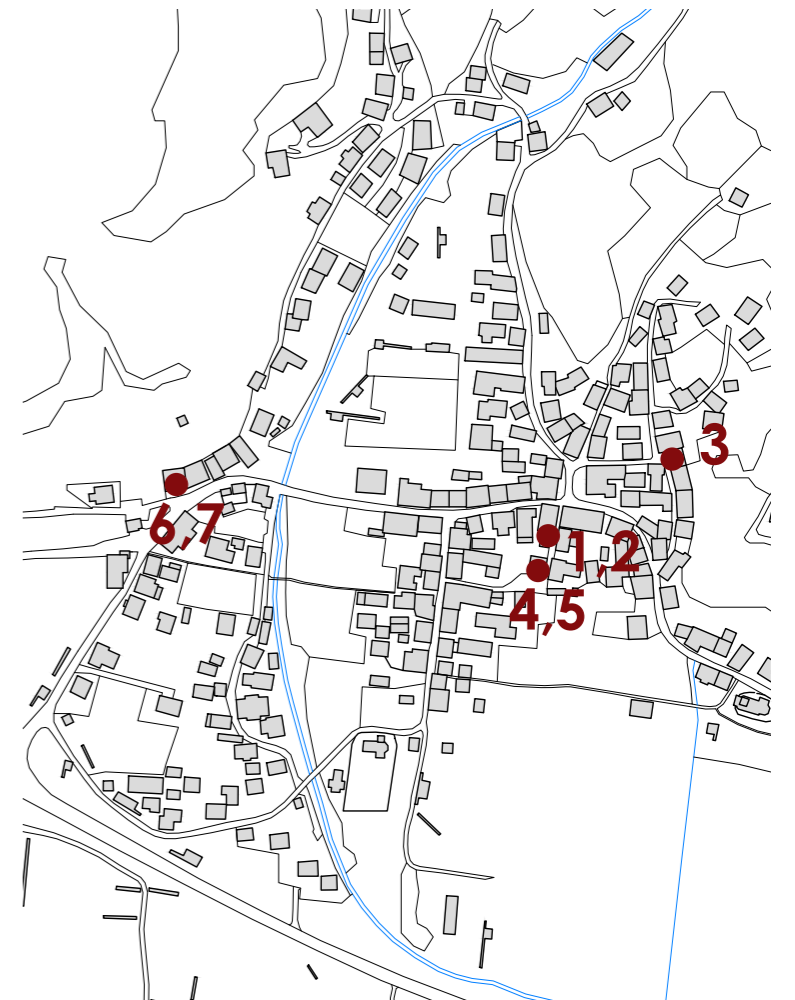

6

7

- 1 Freska na južni fasadi hiše, Rateče.
- 2 Položaj freske na fasadi, Rateče.
- 3 Freska Marijinega kronanja na eni izmed stavb v sedišču Rateč.
- 4 Južno fasado Kajžnkove hiše krasi sončna ura.
- 5 Na vzhodni fasadi Kajžnkove hiše je naslikan sveti Florjan.
- 6 Nekdaj ena zadnjih hiš na zahodnem koncu Rateč, gostilna Pr Šurc, imana fasadi ohranjeno fresko Višarske Marije, ki tako pospremi romarja na zadnji del poti proti Višarjam.
- 7 Freska na gostilni Pr Šurc.

HIŠNE ŠTEVILKE IN LETNICE

1

2

3

4

5

6

7

- 1 Naslikana hišna številka nad vrati domačije Pr Mlinarje, Rateče.
- 2 Hišna številka in letnica, Pr Krušč, Rateče.
- 3 Letnica in simbol IHS, Pr Kavaričo, Rateče.
- 4 Letnica, gospodarsko poslopje domačije Pr Jervah, Rateče.

NIŠE

- 1 Niša v slopu hleva, Log.
- 2 Niša na dvoriščni fasadi hiše, Zgornja Radovna.
- 3 Niša na zatrepni fasadi hiše Pr Kajžo je obrnjena proti cesti, Spodnje Rute.

BALKONSKE OGRAJE

- 1 Ograja balkona na gospodarskem poslopju. Spodnje Rute.
- 2 Motiv izrezljanih desk balkonske ograje se nadaljuje prek rizalita. Pr Čop, Rateče.
- 3 Pr Tarmano, Log.
- 4 Balkon nad vhodom, Pr Vančarjo, Log.
- 5 Oblikovanje ograje balkona na gospodarskem delu stavbe spominja na značilne ganke pri bovški hiši.

VRTNE OGRAJE

- 1 "Gartlc" Pocarjeve domačije, Zg.Radovna
- 2 Ograja pri domačiji Pr Požervo, Zg. Radovna.
- 3 Dvoriščna ograja, Pocarjeva domačija, Zg. Radovna.
- 4 Vrtna ograja domačije Pr Pavlčo, Log
- 5 Pr Tarmano, Log.
- 6 Rateče.

KORITA IN VODNJAKI

- 1 Pokrit vodnjak na sredini dvorišča, Pocarjeva domačija, Zgornja Radovna.
- 2 Guharjeva domačija, Zgornja Radovna.
- 3 Napajalno korito na manjšem trgu v severnem delu Rateč.
- 4 Napajalno korito za živino na vrtu domačije Pr Šumerje.
- 5 Večnamensko vodno korito ob hiši, Pr Pavlčo, Log.
- 6 Napajalno korito za živino je nekoliko odmaknjeno od stavb domačije, Pr Biščko, Zgornja Radovna.

... IN CELOTA

Če dobro premislimo, gre za starodavni arhitekturni jezik s prostorskimi principi, lastno sintakso, semantiko in gramatiko, ki ga prepoznavamo v zaselkih, vaseh, trgih in zgodovinskih jedrih mest ter ga je predvsem zaradi tisočletne usklajenosti z naravo, čim prej treba prevesti tudi v sodoben arhitekturni jezik, če želimo našo civilizacijo in kulturo spet uglasiti z mero tega planeta. Seveda z razumevanjem današnjega načina življenja, gospodarskega in tehnološkega razvoja, socialnih potreb sodobne družbe in psihološkega stanja posameznika v odnosu do narave in Zemlje, edine celote, ki v našem delu osončja gosti veliko posebnost tega vesolja, življenje. Če dobro premislimo - v kriznem trenutku je to treba narediti hitro, a temeljito - bo ta uglasitev z naravo, ki jo stavbna in kulturna dediščina že stoletja nosi v sebi, ključna za preživetje naše civilizacije in slehernega posameznika na Zemlji. Na ta način bo mogoče celo doseči, da tudi urbano spet postane ubrano.

TIPOLOŠKA ANALIZA

Na podlagi analize fasadnih razmerij, značilnih arhitekturnih elementov in umeščenosti v prostor lahko stavbe razvrstimo v različne tipološke skupine. Zaradi osredotočenosti trenutne raziskave na le nekatera naselja predstavljajo opisani tipi zgolj del pisane podobe stavbne tipologije Zgornjesavske doline.

1:1

kvadrat

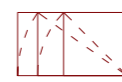
$1:(1+\sqrt{2})/2$

kvadrigon

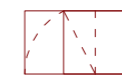
1: $\sqrt{2}$

diagon

1: $\sqrt{3}$

sikston

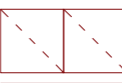
1: ϕ

auron / zlati rez

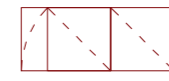
1: $\frac{1}{2}\sqrt{5}$

hemidiagon

1:2

oktava

1:1+ $\sqrt{2}$

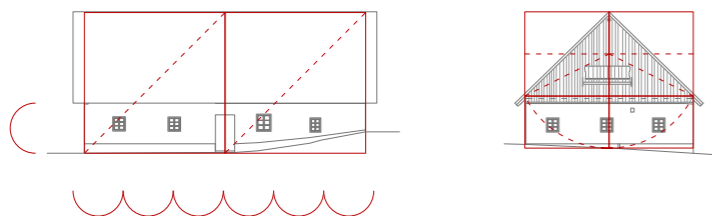
srebrni rez

1: $\phi/2$

biauron

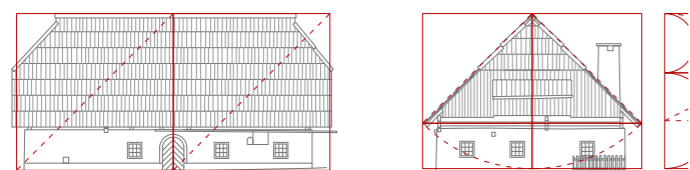
PRITLIČNA ZIDANA KMEČKA HIŠA

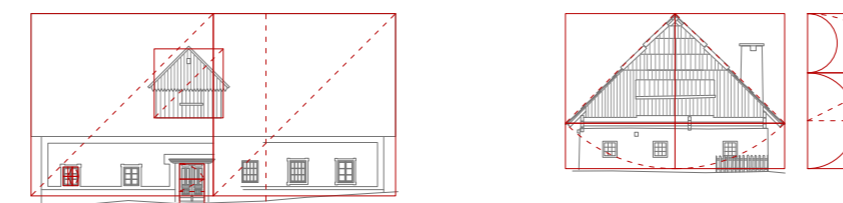
Pr Biščko, Zgornja Radovna 4

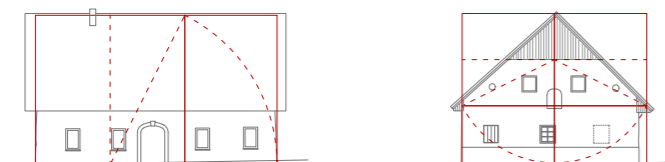
Pr Guharjo, Zgornja Radovna 21

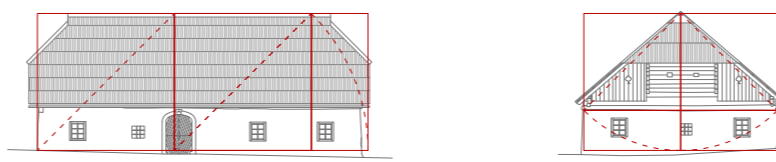
Pr Pocarjo, Zgornja Radovna 25

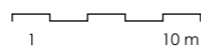
Pr Pintarjo, Spodnje Rute 12

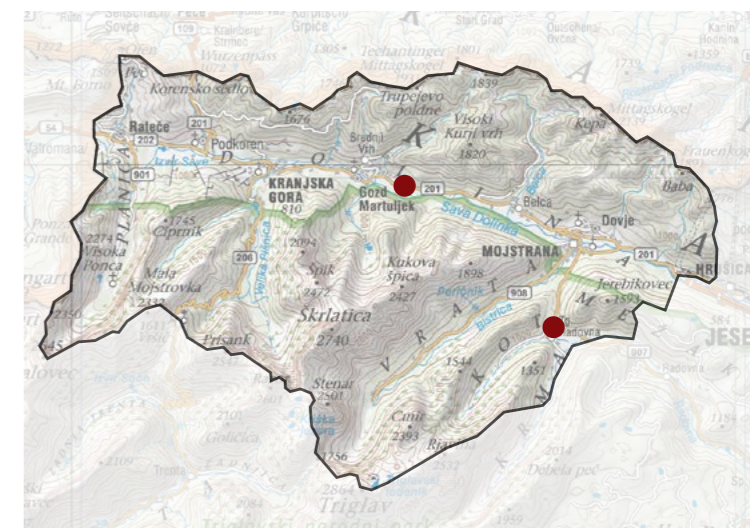
Pr Kajžo, Spodnje Rute 26

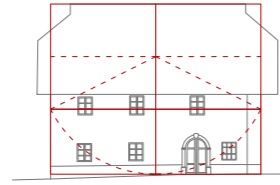
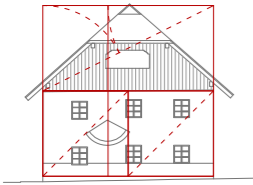
Pr Ta Spodnjih Zimah, Spodnje Rute 37

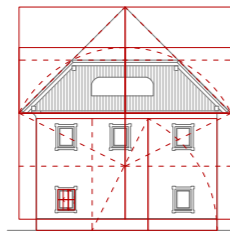
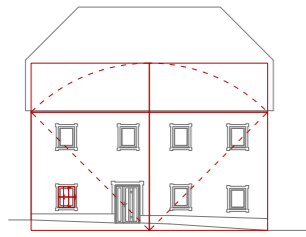
Za Zgornjo Radovno in zgodovinski del Spodnjih Rut je značilna razpršena poselitev. Pogoste so domačije, ki jih sestavljata pritlična hiša in ločen hlev oz. gospodarsko poslopje z vmesnim dvoriščem. Značilna je zidana pritlična hiša s streho, ki se na vzdolžni fasadi spušča relativno nizko proti tлом. Zatrepa sta lesena. Kompozicijska zasnova vzdolžne fasade je najpogosteje dvojni kvadrat, včasih podaljšan na srebrni rez. Glavni vhod v stavbo je postavljen na sredino vzdolžne fasade. Razmerje zatrepane fasade temelji na dvojnem diagonalu ali na biauronu.

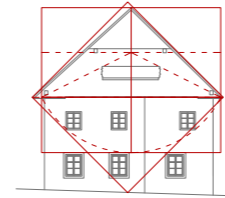
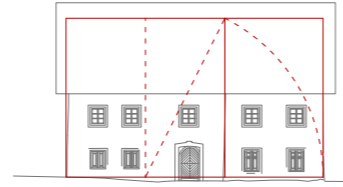
VAŠKA NADSTROPNA ZIDANA HIŠA

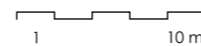
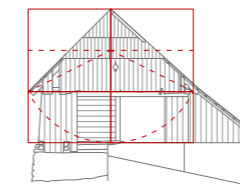
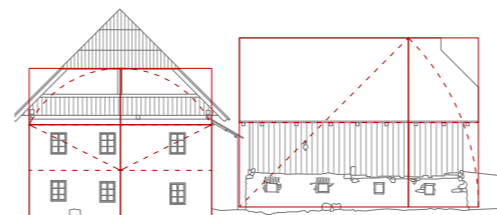
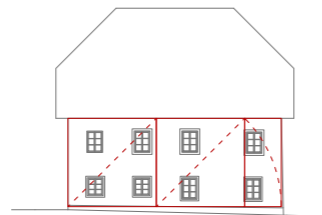
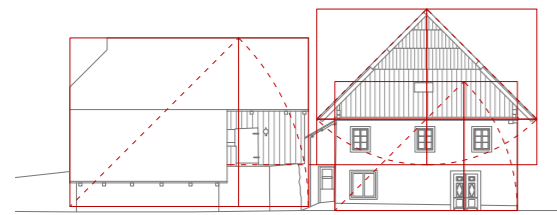
Pr Kajžnk, Rateče 43

Pr Ta Spodnjem Bnet, Rateče 63

Pr Jervah, Rateče 44

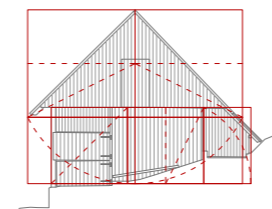
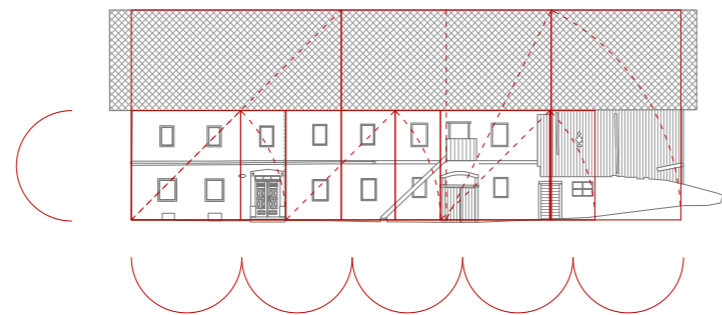
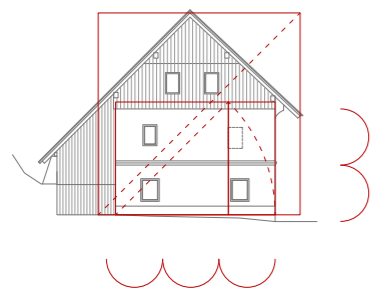

Pr Krevt, Rateče 90

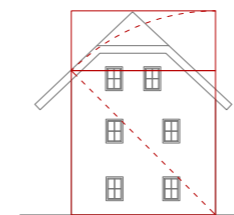
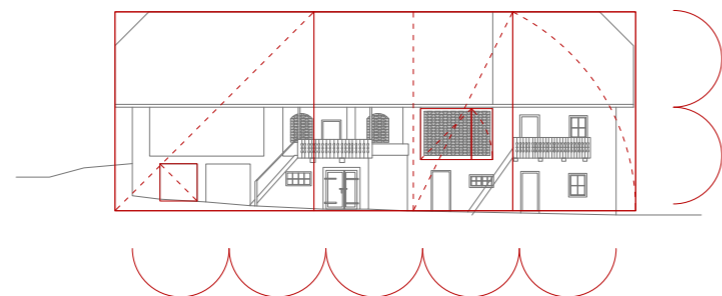
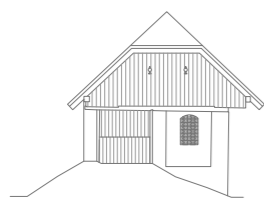

V Ratečah smo zabeležili nekaj primerov čokatih nadstropnih zidanih hiš, kakšnih nismo zasledili v nobenem drugem obravnavanem naselju. Orientirane so s slemenom vzporedno z ulico, pripadajoče gospodarsko poslopje pa je umaknjeno na zadnjo stran in postavljeno prečno na hišo. Streha ima praviloma čopa na obeh straneh in lesen zatrep, ki je deloma odprt in konzolno izmaknjen iz ravnine fasade. Proporcijska zasnova zatrepne fasade je izpeljana iz razmerja kvadrata, pri vzdolžni fasadi pa je pogosto razmerje dvojnega diagonala ali biaurona.

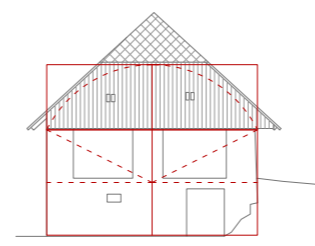
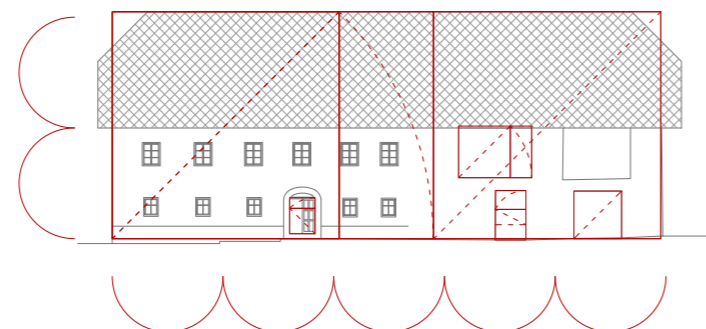
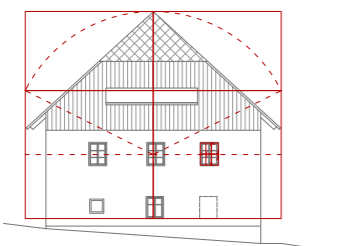

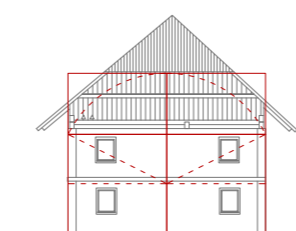
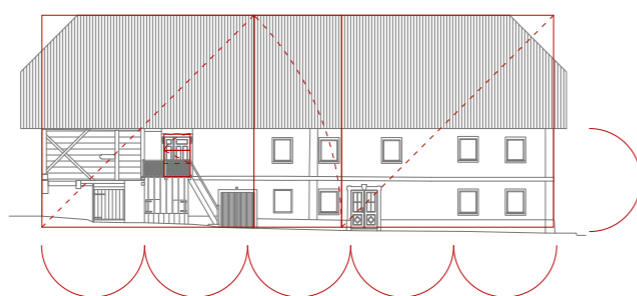
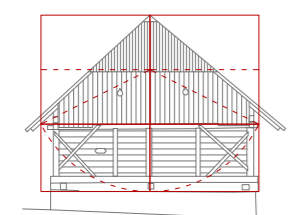
Pr Barakarjo, Belca 30

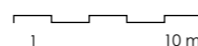
Spodnje Rute 17

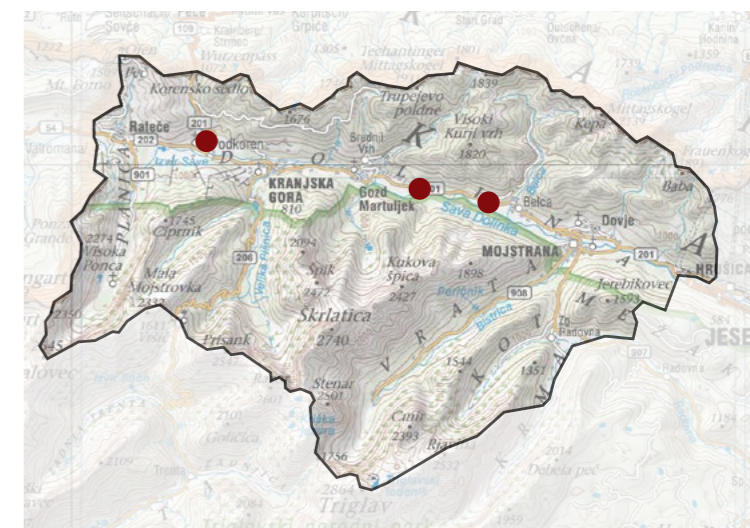
Pr Šumerje, Rateče 2

Pr Kranjc, Rateče 89

Domačije podolgovatega volumna, pri katerih se nadstropno, zidano stanovanjsko poslopje nadaljuje v lesen ali zidan gospodarski del, stojijo večinoma na obrobju naselij. Bivalni del je orientiran proti jugu ali zahodu. Domačiji Pr Šumerje in Pr Kranjc sta eni prvih oziroma zadnjih stavb v Ratečah. Domačije podobne zasnove zasledimo tudi na zahodnem in severnem delu Rateč. Podobno je domačija Pr Barakarjo ločena od glavnega območja naselja Podkuže. Za vzdolžno fasado pod kapjo je značilno razmerje 1:5, ob upoštevanju celotne višine stavbe pa najdemo srebrni rez ali zlati rez z dodanim kvadratom.

Viri

Cevc, T., Primožič, I., 1991. Kmečke hiše v Karavankah. Radovljica: ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje.

Klinar, K. RAGOR, 2009. Kako se pri vas reče? Hišna imena v naseljih Gozd Martuljek in Srednji Vrh. Kranjska Gora: Občina Radovljica, Občina Bled, Občina Gorje, Občina Kranjska Gora, Občina Žirovnica.

Klinar, K. RAGOR, 2011. Kako se pri vas reče? Hišna imena v naseljih Podkoren in Rateče. Kranjska Gora: Občina Bohinj, Občina Bled, Občina Gorje, Občina Kranjska Gora, Občina Preddvor, Občina Žirovnica.

Klinar, K., Železnikar, U. RAGOR, 2013. Kako se pri vas reče? Hišna imena v naseljih Kranjska Gora in Log. Kranjska Gora: Občina Kranjska Gora. <https://maps.arcanum.com/en/map/cadastra> Gora.

Klinar, K., Železnikar, U. RAGOR, 2014. Kako se pri vas reče? Hišna imena v naseljih Belca, Dovje, Mojstrana in Zgornja Radovna. Kranjska Gora: Občina Kranjska Gora.

Spletni viri

Arcanum, 2021. Habsburg Empire - Cadastral maps (XIX. century)
Dostopno na:
<https://maps.arcanum.com/en/map/cadastral>
[10. 9. 2021]

Geopedia, 2021. Topografski zemljevid.
Dostopno na:
<http://www.geopedia.si>
[10. 9. 2021]

GURS, Ministrstvo za kulturo, 2021. Register kulturne dediščine RKD
Dostopno na:
<https://gisportal.gov.si/portal/apps/webappviewer>
[18. 9. 2021]

Wikipedija, 2021. Rateče.
Dostopno na:
<https://sl.wikipedia.org/wiki/Rate%C4%8De>
[5. 10. 2021]

Wikipedija, 2021. Zgornja Radovna.
Dostopno na:
https://sl.wikipedia.org/wiki/Zgornja_Radovna
[8. 10. 2021]

Slovenski etnografski muzej, 2021. Digitalne zbirke fotografij
Dostopno na:
<https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/terenske-fotografije>
[15. 9. 2021]

Batista, E. 2010: Kajžnikova hiša. DEDI - digitalna enciklopedija naravne in kulturne dediščine na Slovenskem
Dostopno na:
<http://www.dedi.si/dediscina/47-kajznikova-hisa>
[17. 10. 2021]

Batista, E. 2010: Pocarjeva domačija. DEDI - digitalna enciklopedija naravne in kulturne dediščine na Slovenskem
Dostopno na:
<http://dedi.si/dediscina/53-pocarjeva-domacija>
[17. 10. 2021]

Stavbna tipologija v Občini Kranjska Gora:
Zgornja Radovna, Podkuže, Spodnje Rute, Log in Rateče